

విజ్ఞాపి.

పాఠకముహూశయూలారా !

ఈనాటకములోని కథ చాలవఱకు స్వకపోల కల్పితము. గీర్వాణోత్తరపారివంశములోని చిన్నసారాంశమును మాలి) మీ కధాకల్పవల్ల కఠికఠిని.

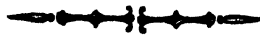
ఇంతకుమున్ను 'సురభికుసుమ' మను నవల మాత్రీమే వ్రాసి యున్నాను. నాటకములు వ్రాయుట కిదియే నాపద్ధమ ప్రియత్నము. భాషాపరిచయముగాని, నాటకరచనావిధానము గాని యంత బాగుగా నెఱుగిని నేను నాటకరచనకు దొరకొనుటకుఁ గల కారణము దృశ్యప్రబంధమునందు నాకుండుకున్న యమితానురాగమును, గాఢయందున్న భక్తియుఁ గాని సమర్థుడ ననికాదు. ఇందనేకస్థాలి త్యములు మీకు గాన్పించును. వానినన్నియుఁ దమరు నాకెఱిగించినచో మీకు నమస్కారశతంబు లర్పించుచు ద్విఠీయముద్రాణమునందాదోషములు సవరించుకొందును. ఇందన్యగ్రంథములనుండి గైకొనిన పద్యములకు గుర్తుంచితని.

దీనిని రచించుసందర్భమున నాకుఁ దగు ప్రోత్సాహమొసంగిన మ॥ రా॥ శ్రీ భాస్కరుని వీరరాఘవరావుపంతులుగారికి నేను కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనశతంబు లర్పించుచున్నాడను. ఈగ్రంథము తాలూకు సర్వహక్కులును కురుకూరి సుబ్బారావుగారి కొనఱిగి వైచితని.

పెరుమాళ్లపల్లె, }
 వీనుకొండ తాలూకా. }

ఇట్లు భాషాభిమాని,
 కె. వి. హనుమయ్య,
 గ్రంథకర్త.

ఈనాటకమున వచ్చు ముఖ్యపాత్రములు.

పురుషులు.

1. శ్రీకృష్ణుడు — అవతారపురుషుడు.
2. అక్కూరుడు — శ్రీకృష్ణభక్తాగ్రగణ్యుడు.
3. ఉద్ధవుడు — కృష్ణుని చెలికాడు.
4. వేదవుడు — ఒకయాదవుడు.
5. గోపబాలుడు — వేదవుని భటుడు.
6. పుంగవుడు — వేదవుని మామ.
7. నారదుడు — దేవర్షి.

నలుపురు పెద్దలును ఎనమండు) మాయవేదవులును సందర్భానుసారముగాఁ బ్రవేశింతురు.

స్త్రీలు.

1. చంద్రముఖి — వేదవుని భార్య.
2. మాలిని — చెలికత్తె.
3. రాధ — శ్రీకృష్ణుని ప్రీయురాలు.
4. గోపిక — రాధ చెలికత్తె.
5. రుక్మిణి — కృష్ణుని పట్టమహిషి.

రాధాకృష్ణలీల

అను

చంద్రముఖీగర్వభంగము.

నాంది—ప్రస్తావన.

ఉ. శ్రీవసుధాధరంబును వా, రింపగ దుష్టుల సంహరించి భక్తావళిబోచి ధర్మము సమాధృతి నిల్పంగ నుద్భవించి రాధావనితామణి గడుము దంబునఁ గాఁగిటఁజేర్చు గోపికాదేవుఁడు బోచుఁగాత శుభ దృష్టిని సభ్యుల నెల్లవేళలఁ.

ప్రస్తావన.

సూత్రీ—[కుసుమములంజల్లి సభ నెల్ల కలయజూచి] ఓవఱోవఱో ! కథాగారవ మెదనిల్వి యేతత్కథాశ్రవణకుతూహలురై సభ్యులెల్ల సకాలమునకే విచ్చేసి తమతమ స్థానంబు లలంకరించి యుండిరి. ఇంకాలస్యమెందులకు ? (అని నెరవైపు జూచి) నటీ ! ఇటురమ్ము.

నటీ—(ప్రవేశించి) మనోహరా ! సేవకురాలి కేమియాజ్ఞ?

సూత్రీ—నాయాజ్ఞ నీవిదివరకే యెఱుంగుదువు ; మఱల నడిగవవేల ?

నటీ—ఏదేనొక నాటకము బ్రదర్శించి సభ్యుల నానందింపజేయవలయునని యాజ్ఞాపింప వలెయంటిని. అట్లే యంతయు సిద్ధముగానున్నది. ఏనాటకము బ్రదర్శించుట కాజ్ఞయని యడుగుచుంటిని.

సూత్రీ—ఏదియైనను భక్తిరసప్రధానమగు నాటకము బ్రదర్శింపవలయును.

నటీ—ఇప్పటి జనులకు సాంఘిక ప్రదర్శనమందున్న గౌరవము భక్తి

రసప్రధానభేదము దిలకించుటయందు లేదేమోయని సంశయించుచున్నాను.

సూత్ర—సాంఘికదురాచారము లడంచుట కవి యుత్తమములేకాని వానికంటె నివి యెక్కువగా జూడవలయును. కారణమేమందువా ?

తే. గీ. కలురసంబులయంచునకే | భక్తిరసమె
 శాశ్వతంబయి నిల్చు ని | జగతియాదా
 నారసాస్వాదనానంది | మనుభవింప
 మనుజులకు ముక్తి కరతలా | మలకమగును.

కావున భక్తిరసమునకు మించినరసములేదు. అందుచే రాధాకృష్ణలీలయను చంద్రీముఖీగ్రంథింగి మనునూతననాటక మిప్పుడాడుదము.

నటి—ప్రాణేశ్వరా ! మీయజ్ఞ కుంబగుదాటల జాలను. ఈనాటకమేకవి విరచితమో యెఱుంగలేదు భ్రాతృలు.

సూత్ర—వెళ్ళిదానా ! కవిపేరును బట్టియూ గుణంబులు విమర్శింతువు! కానిమ్ము. నీయభిలాష మేలకాదనవలయును. ఈతడు శ్రీరామభక్తుండగు కంచెర్ల గోపన్నగారి వంశీకుండు. ఆత్రేయ సగోత్రుండు. యజ్ఞవల్క్యసియోగి శ్రాహ్మణుండు. కంచెర్ల వేంకటహనుమయ్యనామధేయుండు.

నటి—అట్లనా? భక్తకుటుంబములోనివాడగుటచే నీతనిగ్రంథమునందుగూడ భక్తిరసము చిప్పేలుచుండవచ్చును. తప్ప కీనాటకము బ్రదికించి ప్రేక్షకుల నానందింపజేయుదమురండు.

(అని యిద్వరు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీ రాధాకృష్ణలీల అను

చంద్రముఖీగర్వభంగము.

ప్రథమాంకము.

ప్రథమరంగము.

స్థలము :— కేపలైవాడలోని యొకవీధి.

[నారదుడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

నాగ— 1 వ అనుబాధము.

ఆహా! కాల మోతివ్యత్యాసమై కనుపడుచున్నది.

మ. కని లోకగబులు మోసపోవునటు మా ! ఘన్నాసముల్ జేసి సంద్యను మామ్మలల దొమ్మరిండ్ల కెలమిన్ / దారాకునన్ సామ్యమున్ జనులాడన్ వినియుంటిగాని యదియే ! సత్యంబుగా ద్వాపరంబుననే కన్నడ నిక నాకలియుగం ! బున్ జూడ నెట్లుండునో? ఎట్లుండునో యని సంశయింపవలసిన యగత్యమేమియు లేదు.

సీ. మనుజుల భ్రమపెట్టి ! ధనలాభమును బొంద

కపటసన్యాసులై ! గ్రాలువారు,

లీల.

మాతాపితరుభక్తి ముసేసంబున లేక

వైపయినటన గ | న్పఱచువారు,

ఉదరపూజను గోరి | యెదలేని హరిభక్తి

గలయట్లు జరియింపఁ | దలఁచువారు,

మగల మోసముజేయ | మహిత పాతివ్రత్య

మహిమాన్వితల యట్లు | మసలువారు

తలఁపఁగా “ధనమూలమి | దం జగత్త”

టంచునెంచి మోసమున న | డ్రించువాగ

లీయుగంబుననే యిట్లు | లెనయుచుండఁ

గలియుగము కోటిగుణితంబు | కాకపోవె!

సందియములేదు. కోటిగుణితం బన్నమాటయేమి? శ్మతసహస్ర

కోటిగుణితంబుగా వచ్చుననుటకు సందియము లేదు.....

శౌరా! చంద్రముఖ కెంతగర్వము. వెనుకటి మహాపతివ్రత

లెవ్వరును దనకాలిగోటి కెనగారని గర్వించుచున్నది. వారి

యం దేమేమియో లోపంబు లెత్తి చూపుచు, తనయం దట్టి

లోపంబులేమియు లేవని నిరూపించుచు నెవ్వరెక్కుడువారో

జెప్పమని తన చెలినడిగి నప్పు డామె నిజమెఱింగింప నిష్ట

ముండియు నట్లెఱిగించినచో దనబ్రదుకు జెడిపోవునను

భయంబుపెంపున విధిలేక “అమ్మా! మీకాపతివ్రతలు సాటి

రారని జెప్పినది.” అమాటలతో నిక్కముగా దానే మహాపతి

వ్రతనియు, తనవలననే జగముద్ధరింపఁ బడుచున్నదనియు

దలంచి మహామహులనేని లెక్కింపకూడ నున్నది. శౌరా!

ఇట్టి పనికిమాలినవారిక నెందఱున్నారో గదా?

సీ. పనికిమాలినపాట్ర | కునుదాసులై నీచ

పనులెన్నో జేయ బా | ల్పడెడివారు,

నిజమాడ మెడబట్టి | యజమాని గెంటునన్
భయమున నసృతము | బలుకువారు,
కాసులు రెండుడఁ | గంఢమునుకపోయి
క్రిందు మీఁదెఱుఁగక | పేరీలువారు,
తనదోష మొరులపై | ననువుగాఁ బడదోసి
తామహాత్ములమంచు | దలఁచువార,
లాత్మ సంస్కృతి పరనింద | లందు మునిఁగి
యననిఁ దమయాతవారు లే | రని తలంచి
యన్నిటను మాయ లెన్నెన్నో | బన్నువారు
వాయు వట్టల జగమెల్ల | వరలుచుండె.

మహాపతివ్రతామణినని విష్ణువీగి యందఱను నిందించుచున్న నీచం
ద్రీముఖి కొక్కమారు శృంగభంగం బొనరించి యేదాసిచే
నిప్పుడిది మెప్పించు కొనుచున్నదో కట్టకడపట కాదాసిచేత
నే నిదినిఁగిదింపఁ బడునట్టుకొనర్చి జగమెల్ల మేలమాడు నట్లొ
నర్పవలయును. కావున నేనరిగి శ్రీకృష్ణభగవానున కీయు
దంతం బెఱింగించి యాపైన నీమె గర్వపరిహారముగను న్లేదేని
యొకయుక్తి బన్నించి యీమె నధఃపాతాళములలోని కణచి
తీరెదఁగాక.

2. న అనుబాధము.

(నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయ రంగము.

స్థలము:—చంద్రముఖ గృహాంతర్భాగము.

[చంద్రముఖయు, మాలినియుఁ గూర్చుండియుండఁగా దెరలేచును.]

మాలి—దేవదేవు డెంగులకమ్మా! ఇతనూత్రమున కాతఁడుగూడ రావలయునా? మన నందయ్య కుమారుఁ డెట్టి పతివ్రతా మణినైనను నిముషములో లొంగదీసి తనదానినిగా నొనర్చు కొనును. బృందవృత్తాంత మీ నెఱుంగవు గనుకనా?

చంద్ర—మాలినీ! బృంద సంగతి నాచెంతఁ జెప్పకుము. మాయ వేషమును గాంచి మగడనుకొని పరపురుషాల్లింగనం బొనర్చుకొనిన బృందగూడ మహాపతివ్రతయే యనుకొనుచుంటినా? ఎద తెన్నిమాయవేషములు వేసికొనినచ్చి యెన్న న్నను నిజమగు తనభర్త యెప్పుడో గనిపెట్టఁజాలని దాఁడు దియేగా దనవలసి నప్పుడు మహాపతివ్రతయని యనుటకు నోరాడునా?

కం. చాయగతి తనదుచిత్తము
 పాయక తనభర్తయందుఁ | బరిగినయేనిన్
 న్యాయముదప్పిన పురుషుల
 నూచూచూపొబుగాంచి | మమతం బడునే?

నిక్కమగు సాధ్యయైన దానిని దేజీబాటి చూచుట కానందయ్య కుమారునకుఁ గాదుగదా ముక్కంటికైననుఁ దరముగాదు.

మాలి—అమ్మా! అట్లనకుము. మననందయ్య కుమారుడన సామాన్యుండు గాఁడు. అతఁడురాధికాస్వాతుండు. గోపికావల్లభుండు. గోపికాంగన లందఱ తాతనికిఁ బ్రియురాండ్రైయున్నారో జూడుము. తమతమ భర్తల యనుజ్ఞలం బడయకయే శ్రీకృష్ణపాదారవింసేవ జేసి తరింపవలయునని నిత్య మెంద

ఱు వనితారత్నము లామహామహునిచెంత కరుగుచుండుట లేదు. నీవు చూచుచుండుట లేదు.

చంద్రీ—వారందరునుజారాంగనలే యనవలయును. నిజనాధునికంటె దైవము కాంతకులేడని వేదములుఘోషించుచుండ, నిజనాధుని మోమైనఁజూడక, నిజనాధునియాజ్ఞయైనబడయక, పరపురుష సందర్శనోత్సాహంబున బరుగులెత్తువారు జారాంగనలుగారా? అట్టివారికి స్వర్గ మాకాశకుసుమముగాదా? వారికే కాక వారిముఖవలోకనమొనర్చిన వారికిగూడ నరకము కరతలామలకమైయుండును. కృష్ణుడైనను దన్ను గౌరవించు జారస్త్రీల యిట్లకే వెడలునుగాని నావటి సతీరత్నముల యిట్లకెన్నడును రాడు. సుగతి సందర్శంబు లెఱుగక వచ్చినను బ్రూదచెంత సాగినట్లు నాచెంతి సాగుదు.

[చాటుగా శ్రీకృష్ణనారదులు బ్రవేశింతురు.]

కృష్ణు—(అపవారించి) నారదా! ఇప్పుడు మాట్లాడినదే చంద్రీముఖయైయుండును. దీని కామాలిని యేమిసమాధానం బిచ్చునో విదము.

మాలి—అమ్మా! ఈపురంబున మీఱొక్కరిట్లనుచున్నారు. మిగిలిన తరుణీమణులందఱేమనుకొనుచున్నారో మీరెప్పుడైన వినియున్నారా? ఆశ్రీమన్నారాయణుని యవతారములలో నీకృష్ణావతారమొకటియనియు, యామహామహుని పాదసేవయొనర్చి యీతనిఁ బొందగలిగినచో దమకింక జన్మలేదనియు వైకుంఠము గరతలామలకమై యుండుననియు దలంచుచున్నారు. ఆదివ్యమంగళవిగ్రహము నొక్కసారి కన్నులారా చూచినచో నెట్టి తాయివంటిహృదయముగల స్త్రీయైనను నగ్నిపైఁ బడ్డవెన్నచందంబున నగునందును. నీవాలని నెన్నడును బాడ

లేదనుకొందును. ఆకురులయందము — ఆముక్కుకన్నతీరు —
 ఆముఖకాంతి — ఆకనుభామ్యులపొందిక — కమలములవంటి
 యాకనులయందము — ఆకస్తూరితిలకము — ఆవెదవులసొగసు —
 ఆవిపుల వక్షస్థలపొందిక — ఆభాహువులనిడుపు — ఆహార్యక్షుని
 భమధ్యము — ఆపదములసొంపు — ఆహాహా! ఆమహామహుని
 వర్ణింపనాతరమా? వేయేల? ఒక్కమారాదివ్యసుందరమన్మధ
 విగ్రహమును దనివారగాంచిన నెట్టి పతివ్రతామణియైనను
 తనసతీత్వమునకుఁ దిలోదకము లప్పించి యాతవి భాహువల్ల
 రులఁ జిక్కుకొనకుండునా?

చంద్ర — మా లిసీ! నిన్నుబోలు చిత్తభ్రాంతిగలవారి కాతఁడట్టియం
 దగాఁడై గాన్పించునేమోగాని నావంటియత్తమరాలికంటి
 కాతఁ డధమాధముని బోలె గన్నడును.

మాలి — నీవాతనినొక్కమారుగాంచి యట్లనినచో నేనంగీకరింతును.
 నీవెన్నియన్నను సరియెగాని — నీవంటి విద్యావతికి — నీవంటి
 మించుబోడికి — నీవంటియందకత్తియకు — ఆశీకృష్ణుఁడే పతియై
 నచో నెంతయోబాగుం డెడిది.

చంద్ర — చిఛీ! జారచోర శిఖామణియని జగత్ప్రసిద్ధిగన్న యాసీచు
 నినామము నాకు వినిపింపకుము.

మాల — అమ్మా! తుమింపుము.

చంద్ర — మాలతీ! చక్కనివాఁడైనచో భర్తగానంగీకరింపవలయునని
 యు, లేనియెడల లేదనియు దలంపకుము. మనతలెదండ్రి
 లెవ్వనిని దెచ్చి మనకు గూర్తురో యాతఁడు —

* కం. ధని యధనుఁడు రూపసి యె

పునివాఁడు, వివేకి, మూఢ ? భావుఁ డరోగుం

డనుగతరోగుఁ డనక యం

గన పతిఁ బాటింపవలయు | గామధ్వంసీ.

అనిధర్మ శాస్త్రములు బలుకుచున్నవి. నావంటిపతివ్రతలందఱాధర్మ
శాస్త్రమునకు గట్టుబడి యుండవలయును.

కృష్ణు - (అపవారింది) నారదా! ఈమెశోక్తార్థ వినజాలకున్నాను.
నీవు చెప్పినదంతయు సత్యమై గన్పట్టుచున్నది. నీవనిన ట్లీమెకు
శృంగభంగ మొక్కమారొనరింప వలసినదే.

నార - దేవదేవా! అహంభావత్వమడపకున్న పట్టపగ్గము లుండునా?
మాలి—(తనలో) అబ్బా! ఈమె తనకు దా నెంతగాబాగదుకొనుచు
న్నది. (పైకి) అమ్మా! ఇప్పట్టుననీవు దక్క నాకింకెవ్వరును
పతివ్రతామణులు గన్పట్టుటలేదు. ముందెవ్వరైన జన్మింతురే
మో చెప్పజాలను.

చంద్రీ—మాలినీ! నానిశ్చితాభిప్రాయమెఱింగించెదను వినుము.

సీ. బ్రహ్మభవాదుల | బాలురగాఁజేసి

శుభములందిన యన | సూయకంటె

చిచ్చునంజొరబడి | చెక్కుచెదరకుండ

చిచ్చువెల్వడియున్న | సీతకంటె

యొంటిమై పైబడ | నుంకించు యెరుకను

నట్టెమాడ్చిన దమ | యంతికంటె

యమునివెంటనె బోయి | యతనిమెప్పును బొంది

విభునిబడసిన సా | వితికంటె

సూర్యునకు శాపమిచ్చిన | సుమతికంటె

రహిగలట్టి తక్కినపతి | వ్రతలకంటె

చంద్రీముఖయే పతివ్రత | జగతి ననుచు

లోకులనుకొను నటులుండ | లోదలంతు.

నాకట్టి ముఖ్యదేశముగల్గుట కేమికారణమో నీవెఱుంగకున్న నన్నెగ
 తాళి జేయసమకట్టెదవు? అననూయ విగతవస్త్రయైనది. సీత
 రామునిచే విస్మయపఱచినది. దమయంతి దాస్యమొనరించినది.
 సావిత్రి పరపురుషుని వెన్నాడినది. సుమతి తనభర్తకొకముం
 డనుదెచ్చినది. ఒక్కొక్కచేత నెన్నుటకైన లోపములున్నవి.
 అట్టిలోప మావంతయు లేకుండ నేసీతనువు వెళ్లబుచ్చితినేని
 మహాపతివ్రతలకందరకును శిరోమానికము నగుదును. ఇది
 నాయాశయము. ఇందు నేను కృతార్థరాలనైతినేని నాజన్మ
 తరించినట్లంచవచ్చును. పతివ్రతాలక్షణములేమియు లేకున్న
 నాకట్టియాశ జనించుట కవకాశములేదుగాని యిప్పుడట్టి య
 వకాశముబూర్ణముగా లభియింప నేలవిస్మయించుకొనవలయును.
 నేను మహాపతివ్రతనను విఖ్యాతి నాన్జించితినియేని యామె
 దాసియు పృతిభావంతురాలే యని లోకు లనుకొనక మాన
 రు. నామరూపములు లేకుండు బోవలసిన సీపుగూడ శామూ
 లమున జిరస్మరణీయ వయ్యెదవు? అంతకంటె నీకింకేమిగావ
 లయును. దమయంతి పైబడబోయివ యెరుక దుర్మార్గుడైనను
 వాడు చిరస్మరణీయుడయ్యెను. అట్టిది సన్మార్గురాల వగు
 సీవు చిరస్మరణీయవు కాకపోవుదువా?

కం. మనచారిత్రమె కథగా

గొని విరచించుచునుందు? | గొప్పకవీంద్రుల
 ఘనతరకార్యములెన్నియొ
 వనితా! మనకంతకంటె | వలసినదేదే.

మాలి—అమ్మా! నీవనినట్లు జరిగివచో మనకంతకంటె వలసినదింకే
 మున్నది? చతుర్దశభవనంబులయందును పేరెన్నిక గన్న సత్సతీ
 మణియను విఖ్యాతి నీకును, ఆమహాపతివ్రతచే నాదరింపఱచి

నదను కీర్తనాకును వచ్చినచో సంతకంబెగావలసిన దేమియు లేదుగాని యట్టివిఖ్యాతి గణించుకొంటయే దుష్కరమని భావించుచున్నాను. అందున నహంభావముగలవారి కది గగనకుసుమమేయనవచ్చును.

చంద్ర) — అనగా నే నహంభావముగలదాన ననియటే నీ యభిప్రాయము.

మాలి — కాదమ్మా! అత్యాచారసంపన్నుడైతి యెట్టి యెరిగిలాకుపై ననే యడుగువైచునట్లు - శాస్త్రయుక్తముగా మాట్లాడదలచినవాడే యూదియూది యపశబ్దబులులాడునట్లు - తప్పవ్రాయుదునేమో యని పట్టుబట్టి వ్రాయువాడే తప్పవ్రాయునట్లు - నిరోధిగానుండవలయునని నిరంతరమును మందులుమ్మిగువాడే నిరంతరంబిడితుండెనట్లు - నీపట్టుదల తారుమారై నీకు శృంగభంగమొనఁగూర్చునేమోయని నాకు భయముగా చున్నది.

కృష్ణ) — (అపవారించి) నారదా ! మాలిని మిగుల ధైర్యముగా మాట్లాచున్నదే.

చంద్ర) — మాలిసీ ! నీకు మతిభ్రామణమొదవుచున్నది. ఏదేనొక కార్యమొనర్పవలయునని లక్ష్యముంచి పనిజేయువాని కాలక్ష్యముగుదురునట్లు — నాకార్యదీక్ష నాకు సహకారియై తీరును. నాకంఠ జయము లభించితిరును.

సీ. దేవదేవునిగాంచు | దీక్షమై కానల
 జేరిధు)వుండు కార్య | సిద్ధిగాంచె,
 సావిత్రీ మగనికై | జమునితో సాధించి
 సాధించి వెంటాడి | జయము గాంచె

సత్యహరిశ్చంద్ర ! సౌర్యభౌముఁడు తన
 వ్రతమందు సుస్థిర ! ఫలముగాంచె
 దమయంతి యెరుకను ! దగ్ధంబుగావించి
 తనసతీత్వమునిల్పి ! ఘనతగాంచె
 వీరలెల్లరు నావంటి ! వారెగారె

జయముబొందంగ యత్నముల్ ! సలుపలేదె
 యత్నములొనర్చి యపజయ ! మందినారె ?
 పట్టుదలయున్న కార్యలా ! భంబులేదె ?

మాలినీ ! ఏకార్యమున కైనను మనము వెఱవరాదు. అట్లు వెఱచు
 ట ధీరలక్షణముగాదు.

తే. గీ. తలపడేపని కాదని తలచి జడుఁడు

తలచి వెంటనే విడచుమ ! ధ్యముఁడు వెఱచి
 తలచి నటుజేసి ఫలమును ! త్తముఁడు బొందు
 స్వప్రయత్నము విడరు ప ! జ్ఞాధికు లిల.

కాబట్టి నాయెడ నీవు సంశయింపకుము. అన్నట్లు నెచ్చెలీ ! నేను
 నాపుట్టింటికి వెడలవలయుననుకొంటిని గదా ? నీవువెడలి మ
 నసోమశర్మను దోడ్కొనిరమ్ము.

కృష్ణు—(అపవారించి) నారదా ! మనము వెడలి యీమె ప్రయాణ
 మాపవలయును. ఆ వెనుక నీమె మనోధైర్య మెట్టిదో పరి
 శోధింతము. రమ్ము. (ఇరువురు వెడలుదురు.)

[అప్పు డక్షయపాత్రో, పంచాంగముతో సోమశర్మ
 ప్రవేశించుచున్నాడు.]

సోమ—సీతారామాభ్యాన్నమః-ఈ-ఈ-వె-వె-వే-శ...దదదదశమీ
 సోవా-వా-వారం. రే-రే-రే-వతీ నక్షత్రం ప-ప-పప-గలు
 పన్నెండు ఘడియలకు వ-వ-వ-ర్ణం.

చంద్ర—(లేచి) బ్రాహ్మణోత్తమా ! నమస్కారము.

సోమ—ధి-ధి-ధీర్ఘాయురస్తు. శశశతకోటి-పిపిల్లలుగలిగి-అ-అ-అ-
అనంతకోటి--ఆదాయముగల్గి-న-వ-వ-వ-వర్ధిల్లుము.

మాలి—(నవ్వును)

సోమ—(కోపముతో) నినినీనననవ్వుకుకుకూలిపోను. దదదాసీ ముం
డవు. ననన న్నైక్కిటీపీస్తావ వ-వ-వ-పె-మిడిమే-మే-మే-లవు
ము-ముం-డ.

మాలి—స్వామీ ! మీనత్తికి నేను నవ్వలేదు.

చంద్ర—స్వామీ ! దానిమాటకేమిగాని, మాపుట్టినింటికి వెడల
వలయునని యున్నది. ముహూర్తముగిచ్చి చెప్పుడు.

సోమ—(పంచాంగమును జూచుచు) యి-యి యీసంవత్సరము ము
ముమగాఢమి ముముమ్మాఘనెలలు. అ-అ-అ-వతల ఆషాఢం
ఇ-ఇ-ఇల్లుకదలకూడదు. శశశ శ్శావణ శ్శాద్కృతములు వవ
వర్షాకాలము. అఅఅస్వీయుజము అఅఅనుకూలము క క కా
దు క-క-కార్తికము కకకకదలరాను. మార్గశీర్షముచుచుచు
కెదురు. పుపుపుపుష్యము చుచుచు కెదురు. సూ-సూ
సూన్యం. మమాఖములో మమమాఖ-పుపుపుబ్బ. పుపుపు
త్తర-కుకు-కూడదు. ఫఫఫ పాల్గునంలో (చూచుచు)బాబా
బాగుంది సససప్తమి...అఅఅదివారం భభభరణీ నక్షత్రం-
నినినీ ప్రయాణం-బా-బా-బాగుంది.

చంద్ర—చాల తక్కువ కాలము ముమూర్తముందిది. (అనిబహు
మానమిచ్చును.)

సోమ—(వెడలును.)

చంద్ర—మాలినీ ! ప్రయాణము సాగినదికాదు. నీవొకమారు నీ
పుట్టింటికి వెడలవలయు. ఉత్తరము వాగి యిచ్చెదరమ్ము.
(ఇద్వరును నిష్క్రమింతురు)

తృతీయ రంగము.

—స్థలము—రాధగృహము!—

[రాధ కూర్చునియుండఁగాఁ దెర లేచును.]

రాధ—(తనలో) ఓ శ్రీకృష్ణా ! నీదివ్యదర్శనభాగ్య మెన్నఁడు లభించును ? ---- ఆహా !

*ఉ. చక్కనివారి నెల్ల నెక ! సకలము లాడెడు చక్కనయ్యయై
చొక్కుచుఁ దానమానలయ ! శోభితగానరసామృతంబు న
ల్లిక్కులఁబిక్కటిల్ల ముర ! శింబలికించెడి బాలు నెన్నఁడో
గ్రీక్కునఁగాంచి యెత్తికొని ! కన్నుల నొత్తుదు దత్పదాబ్జముల్.
స్వామీ ! నిమరమేల్కొనినదిమొదలు నిమరించువఱకును గూడ
నీపాదసేవ యొనర్చుకొనుటకుఁ దగినయవకాశమే చిక్కకు
న్నది. హృదయప్రియా ! నీవు నాయం దనుగ్రహించి యొ
కమా యిటు రాగూడదా ? నేనేమి ద్రోహముజేసితిని. (ఒక్క
నిముషమాగి) అయ్యో ! నేనెంత వెట్టిదానను. గోపాంగ
నామృదుమధురభాషణముల వినఁగోరి నిదిరించువానికైవడి
నటించుచు, మధ్యమధ్య చిఱునవ్వుబఱపుచు, వారియందు
గలిగిన ప్రేమాతిశయమునఁ గలిగినగగుర్పాటచే నొడలు నిం
డిన దేవకీనందనునకు నాబోటి దీనురాలియందు ప్రేమ
జనించునా ?

కె వ అనుబంధము.

బాలకృష్ణా ! నీవెంత మరుగు జేయుచున్నను నీచేష్టలన్ని
యు నాకన్నుల యెదుట స్పష్టముగ గాన్పించుచున్నవి. నీయనిర్వా
చ్యములగు శృంగార చేష్ట లందముగా నాహృదయమునం దాండవ
మాడుచున్నవి. స్వామీ ! తేనెలోలుకు చిరునగవుతో కలకలలాడు
నెమ్మొగముతో నన్నెప్పుడు జూడవచ్చెదవో యని నీరాక కెదురు

జూచుచుంటిని. కృష్ణా ! ఒక్కముహూర్త కాలము నాతో ముచ్చటించి నీవాగామృత మించు కీయభాగ్యురాలిని గోలనీయవా ? నీ దయారసమగు జూడ్కులు నాపై బ్రసరింపనీయవా ? నీపేమ నాపైలేనిచో బ్రదుకఁజాల. రుక్మిణీ సత్యభామాదులపైఁగల కూర్మి నాపైఁగూడ కొంత నుంచుము. సకల ధర్మాధర్మస్వరూపుండవగు నీకు బక్షపాతబుద్ధి యుండగూడదు. నాకు నీయెడలనుండుకున్న ప్రేమంబైట్టిదో నీవెఱుగవా స్వామీ ! సకల ధర్మశాస్త్రవిశారదుండవగు నీవు నీప్రియురాండ్రు నందఱ నేక భావంబునఁ జూడవలదా ? దేవా ! ఈనీచరణదాసియం దాదరభావముంచి నన్నుఁగరుణింపవా ?

*ఉ. వేమఱుఁగేలుమోడ్చి నిను | వేడెద నే నెలుగెత్తియిత్తిఱన్
 నామొఱులాలకింపు కరు | ణానిధి ! దీనశరణ్య ! సంతో
 ధ్దామభవత్కృపారససు | ధామధురాబ్ధి తరంగపాళిలో
 నేమికొఱుంత నాపయి నో | కించుకనుంచిన నందనందనా !

నాపై మీరలేని ప్రేమాతిశయము నీకుఁగలదని లోకులెల్ల రనుచుండ విని యెంతయో సంతసించితిని. తేవు నీయింటికి తప్పకవచ్చెదనని నిన్నటిదినమున నీవెంతయో బాసజేసితివే. పామాణిక మొనర్చితివే. ఇదివఱ కేలరావైతివి ? నాపై నీకు నిజముగా దయగలదా ? ఉన్నచో నన్నిట్లు దుఃఖాంబుధిఁ బడదోతువా ? ఇట్టిమోసగాడవగు-ఇట్టిమాయకాండవగు నిన్ను నమ్మవచ్చునా ? రాధాకృష్ణుండని లోకులను వాక్యము మృషావాక్యమట్లనఁచితివే. నాయెడ నీవితటినిర్దయ వహించిన నేను మనియుండఁగలనా ? ఒక్కనిముషము నీముఖారవిందము నాకు దూరమైనచో నాకీ విఫలప్రపంచమంతయు సంధకారబంధురమువోలె గాన్పించును. నిన్నెడ బాయనినాడు-నీదండవసించిననాడు- నీకైదండప్రాప్తి నాకు లభించిననాడు- శరత్కాలపూర్ణిమనాటి వెన్నెలలో విహరించినట్లు నామనము బ్రహ్మానం

దమైయుండును. నాసఖజనముతో నీకథలే చెప్పుచుండును. ఎల్లవేళల నీనామసంకీర్తనమే చేయుచుండునే. నిదురించునప్పుడుగూడ నీమనోహరాకారమునే నాహృదయఫలకమునఁ జిత్రించుకొని-యామహానీయరూపమునే నామనోనేత్రముతో జూచి యానందించుచుంటినే.

4 వ అనుబాధము.

అయ్యో ! నేనెంత నిర్భాగ్యురాలను. ఎంతమందమతిని. ఎంతదురదృష్టవంతురాలను. నాకా మహానీయసందర్శనానందభాగ్యమెట్లాదవును ? శ్రీకృష్ణుని దోడితెమ్మని యుదయముననే బంపినగోపికతిరిగి యింతవఱకేల రాలేదు చెప్పుమా ? ఆమహామహుని దర్శనభాగ్యమానిర్భాగ్యురాలైకైనదో లేదో ? ఆదివ్యతేజుని దర్శించుట కిల్లిల్లు దిరుగుచున్నది కాబోలు ? ఓశ్రీకృష్ణా ! నాయెడల నీకీ నిర్దాక్షిణ్యమేల ?

తే. గీ. పదియునాళ్ల గోపికల్ పడవలగతి

ప్రియసతీమణు లొడలై విచ్చలవిడి

నీదుమోహాబ్ధిలోబడి నిండుముదిము

బడియుచుండంగ నాకట్టి ప్రాప్తిలేదె ?

[అప్పుడు గోపిక ప్రవేశించుచున్నది]

గోపి—(తనలో) ఔరా ! శ్రీకృష్ణు డెంతమోసగాడు. రాధమనోవేదనఁ జూడఁజాలక యామహానుభావునిదోడితెచ్చెదమని పోయి తినే గాని యాతఁడు నావంటిదానిక జిక్కునా ? కానిమ్ము. నాకాతఁడు దొరక లేదని యీమెకుఁ జెప్పివేసెదను (అని సమీపించును.)

రాధ—(గోపికనుగాంచి చటాలున లేచి)

శా. ఏడే యానవసీతచోరుఁ డగు శ్రీ / కృష్ణుండు? నావార్త వి
న్నాడే? మోదముతోడ వత్తునని య / న్నాడే? మతేమైన న
న్నాడే? భార్యలు వెళ్లవద్దనుచు న / న్నారే? దయారాశి నీ
తోడన్ రాడయె నేమి కారణమె? నా / తో జెప్పవేమే సఖీ!

గోపి—అంత తత్తఱమేలనమ్మా! ఒకనాటికి గాకున్న నింకొక
నాటికైన నీసమక్షమున కాతఁడు రాకుండఁ బోయెనా?

రాధ—అట్లయిన నీనా డాతని దర్శనభాగ్యము నాకొదవదా?

గోపి—ఒదవునో యొదవదో నేనెట్లు చెప్పఁగలను?

రాధ—ఆతఁడేమనెను?

గోపి—అమ్మా! ఏమని విన్నవించును. ఆసీరజపత్రినేతుఁడు సత్య
భామ గృహంబున నున్నాఁ డని విని యచ్చటకుఁ బోయి
యాతనిని గాంచితిని.

రాధ—తరువాత?

గోపి—తరువాత నీసందేశ మాతనికి వినిపింప వలయునని “దేవా”
అని పిల్చితిని. ఇంతలోనే యామహానీయుఁడు మఱుమాయ
మైపోయెను. ఇల్లంతయును వెదకితిని. వృధాయాసమే
యయ్యెనుగాని లాభకాఠి కాలేదు.

రాధ—అట్లయిన సత్య నడుగక పోయితివా?

గోపి—అడిగితిని.

రాధ—ఏమన్నది?

గోపి—“నీకనుల కేరైన గంఠలుగట్టిరా? ఇందున్న చో గాన్నింపరా”
అని యన్నది.

రాధ—దుర్మార్గురాలగు సత్యయే నీకండ్లలో గారముజల్లి కృష్ణుని
మాయ మొనర్చినది.

గోపి—ఆమెచేసిన దేమున్నది? ఆస్వామియే మాయమయ్యెను.

రాధ— ఇది సత్య యభిప్రాయమా ?

గోపీ—కాదు నాయభిప్రాయమే.

రాధ— నీవు తెలివితక్కువదానవు. ఆపె కుటిలాలోచన మెఱుగుటకుఁ దగిన శక్తియుక్తులు గలదానవు కావు గావుననే నిన్ను మోసపుచ్చినది. తనమనోహరుఁ డొరులతో మాట్లాడ గూడ దనియు నెల్లప్పుడును దన యధిరామృతమే గోళిలుచుండవలయుననియు నామె తలంపు.

గోపీ—అట్టిభావము శ్రీజనంబునకుంట సహజమే.

రాధ—తా నెట్లాతని చెట్టఁ బట్టినదో మేమును నట్లే యాతనిచెట్టఁ బట్టినవారము గదా ? అట్టియెడ నామెకున్న యధికారము మాకేల లేదు.

గోపీ—అమ్మా ! ఆమెననుటకంటె కృష్ణుననుట మంచిది.

రాధ— ఎచుచేత ?

గోపీ—కట్టుకొన్న వారియందును— నలచి ఔచ్చుకొన్నవారియందును సమానమగు నాదరభావ మాతఁ డుంచి తీరవలయును. కోరినదానిని స్వాధీన మొనర్చుకొనుటకై యెక్కడలేని తహతహ— స్వాధీనమైన వెనుక నొక్కముద్దు. ఆద్యంతముల కదే ముద్దు. అదియైనవెను కయ్యమొగ “మింకొకవైపు, అమ్మమొగము భూమివైపు. సవతుల నిందచేతను— విరహ వేదనచేతను— పతిచేత తిరస్కరింపఁ బడితినే యను విచారముచేతను— బాడము కన్నీరు సెలయేరులై గండభాగములపైనుండి— యురస్థలినుండి— యూరువులపైనుండి— యుర్విపైఁబడుట— సవతినిందలు నెత్తిపైఁ బడుట— వైవారి యాక్షేపణ లంతరితమున కెగురుట— ధు— ధు— ఏవియైహికిసౌఖ్య

మమ్మా! ఐహికమున సౌఖ్యమున్న దన్న చవటదద్దమ్మ నీద ప్రడ నాదప్రడ మనసుదీర వాయిచినను బాపమున్నదా ?

రాధ — నాకిప్పు డావేదాత మొదలకే ?

గోపి విభునిచే విస్మయపరిచిన వనితకు వేదాతము కంటె సమ్యక్ ర్శన మేమున్నది ?

రాధ — (వచ్చుచు) విభునిచే విస్మయపరిచి బడితినందువా ?

గోపి . నీయం దాతని కనురాగమే యున్నచో—నీదూతికనగు నన్నాతఁ డెంత శౌరవింశవలయు నందువు? నీసందేశ మాలించుట కాతఁ డెంత యుత్సాహపడవలయునందువు ? నిన్నుఁ గాంచుట కాతఁ డెంత తత్పరి పడవలయునందువు ? నిన్నుఁ గూఱుట కాతఁ డెంత ముచ్చట పడవలయునందువు ? నిన్ను సూక్ష్మ బెట్టుటకై నీదాసి కాతఁడెట్టి బహుమాన మీయవలయు నందువు ? ప్రకృతున్న భార్యకైనను దెలియకుండ నర్మగర్భముగనో—నయనావధానముననో—స్వామి సందేశము నీయవలయు నందువు ? అట్టిదేమైన నున్నదా? నన్నుజూచుట కసహ్యపడియెనే? నీయచుగ్రహ సంపాదన మొనర్చుకొన దలచిన వాఁడు నీదూతిక యచుగ్రహ సంపాదనము దొలుత జేసికొనవలయునుగదా? అట్లుచేయనివాఁడు నిన్ను నిరసించెననుట కభ్యంతర మున్నదా? నీలెక్క యాతనికి లేనట్లేగదా? నీలెక్కలేనివాఁడు—నీయం దాదరభావము లేనివాఁడు—నిన్ను జూచుట కిచ్చగింపనివాఁడు—నిన్ను విస్మయపరిచిననుట కేమైన సందియమా? నీగడప దొక్కనివాఁడు నిన్నుఁ బ్రాతఃచెప్పుకంటె కనికష్టముగా విడచెననుటయే గాదా? ఇంకేల నీకీ సందియమా?

రాధ—అహ! ఇంకెట్లు నే మనియుండఁ గలను ?

5 వ అనుబంధము.

గోపికా ! ఆశ్రీకృష్ణభగవానుఁ డిట్లు నన్ననాదరణచేయునని నేనెన్నఁ డూహించియైన నుండలేదు. కానిమ్ము. తరువాత వృత్తాంతమేమి ?

గోపికా—అచ్చటనుండి జాంబవతీదేవి గృహమున కరిగితిని. లోనతలుపు బిగించియున్నది. స్పష్టముగా శ్రీకృష్ణనిమాట లీవలకు వినం బడుచున్నవి. నే నెలుగెత్తి పిలచితిని. జవాబులేదు. పిలిచి పిలిచి విసివి వేసారితిని మఱుబ మిత్రివిత గృహమున కరి గితిని.

రాధ—అచ్చటనైన నా మనోనాధుని దర్శనమైనదా ?

గోపికా—అదిగో ! నీమనోనాధుఁడని గొప్పగాఁ జెప్పెదవేమి ? నీమనో నాధుఁడే యైనచో నీచెంతో బడియుండును గాని కొంప కొంపకును స్లంబదూరునా ? అతని కొఱకు నీవిట్లు పరితపిం చుచుండ— నీమాటయైన నాతఁడు తలపెట్టుచుండెనా ? ఆతఁ డెంత మాయకాండో చూపుము. నే నేయిటి కరిగిన యాయుటనెల్ల నాతని దర్శనమైనదే. ఇన్నియొక్కలో నున్న వాఁడు నీయిటి యందేల నుండరాదు. నిన్నుఁ గూడుట కాతని శౌతమాత్రీ విష్టములేదు గనుకనే—నిన్నుఁ జూచు టకైన నంగీకారములేదు గావుననే నీగడపనైన నాతఁడు తొక్కడయ్యెను. వేయొక్క పూబారియైన యామాయకాసి కొఱకు వెదకుచుండెడి కష్టము నాకును—లేనిపోనివిచారము పెట్టుకొని కృశించుట నీకును—ఇందున్న ఫలములై యున్నవి గాని కార్యలాభ మెంతమాత్రీమునులేదు.

రాధ—గోపికా ! నీవిరసపు బల్కు లెప్పుడును నున్నవే. చివర మాటమేమి ?

గోపి—చివరకు రుక్మిణీదేవి గృహమం దాయయ్యవారు బరుండి యుండఁగా గాంచితిని. రుక్మిణీదేవిగారితో మీసంగతి మనవి జేసి కృష్ణుని బాపించుమని యామెను మిగుల శార్ధించితిని.

రాధ—అందుల కామె యేమనెను ?

గోపి—వెంటనే యాస్వామివారి నాయిల్లాలు మేఁగొలిపి యావృ త్తాంతమాయన కెఱింగించి నన్నాయనకు జూపించెను.

రాధ—(తనలో) ఈమెబుద్ధి మెచ్చకొనఁ దగియున్నది. న్యాయా న్యాయములు చక్కగా విమర్శించును. తనభర్తపై తన కెంత యనురాగ మున్నదో యెరులకును నంతియేయని తలంచును. కావుననే యీమె మాయాదరకును నిష్టురాలు. ఈమెయాజ్ఞ మేమెల్ల రమును శిరసానహించుదుఁడు. (ప్రకాశముగా) అప్పుడా స్వామివారేమన్నాగు ?

గోపి—మీ విన్నపమంతయు నాలించి “గోపికా! నీ వెనువెంటనే వచ్చెదను. నీవు వెడలుము” అనిరి. నేను సరేయని వచ్చితిని.

రాధ—నీవు చెంతనుండి దీసికొనిరావలసినది.

గోపి—నాకంత యూహా శోచినదికాదు.

రాధ—గోపికా! నీవువచ్చియే యొకటిరెండు రూములైనదిగదా ? ఆతఁ డింతవఱ కేల రాలేదందువు ?

గోపి—అయనకు నీబోటి దాసీజన మెందరున్నారో యెఱుంగ వున వశమా ? వారిలో నెవ్వరై న నడ్లకొనిరేమో ?

రాధ—గోపికా ! నీవు చెప్పినది సత్యము. నీవు పొమ్ము. నేను స్వయముగా వెడలి నామనోహరుని దోడిజేచ్చుకొందును.

గోపి—అమ్మా ! నీవుమాత్రా మెక్కడకని పోవఁగలవు ?

రాధ—(ఆమాట వినిపించుకొనకయే) కృష్ణా ! కృష్ణా !

క. ఇక్కడ నీవిరహానల

మక్కట భరియింపలేక ! హా ! వెతగొనున

న్నిక్కరఁచి నుటచి యేసతి

ప్రక్కను బడియుంటినయ్య ! పద్మదళేతా.

(అని లేచి) మనోహరా ! మనోహరా !! నన్నాదరింపుము. నీకై పరితపించుచున్న నాయటమటా బాపి నాకు ముదంగబోనర్పము. నీదివ్యసుందర వదనారవిద సందర్శన భాగ్యంబు నాకొసంగినన్ను రక్షింపుము.

సీ. ఎచ్చటన్నను నిన్ను ! నీనాఁడె వెసఁబట్టి

తనివిదీరఁగ ముద్దు ! గొనకయున్న

వయితిప్రక్కలో ! నిమిడియున్నను నిన్నుఁ

గనుఁగొని కౌఁగిలి ! బెనుపకున్న

వతన్వియాఙ్గలో ! నీవున్న సరియె నీ

యధరామృతం బెల్లి ! నానకున్న

వకాత లేమన్న ! నేమియు వెఱువక

నినుఁబట్టి నాయిట ! నిలుపకున్న

తలచినట్లుల నీతోడఁ ! గలసిమెలసి

దివ్యతరసౌఖ్యవారాసి ! డేలకున్న

యెలమి నీదివ్యదర్శన ! మిడకయున్న
రాధ కృశీయించి చచ్చు న ! నాధనాధ !

(పరిక్రమించి రెండడుగులు వైచి) నందనందనా !

చ. నిను సతతంబునమ్ముకొను ! నిక్కపు భక్తులపజ్జ డాగిలో
నిను వరియించుకొన్న రమ ! ణీమణి కౌఁగిలిలోన జిక్కితొ
గనఁబడ వెందు డాగితివో ! కంజదళేక్షణ వేగరమ్ము, రా
ధన బ్రతికించుకొ మ్మురగా ! తల్ప! దయానిధి ! దీనవత్సలా !!

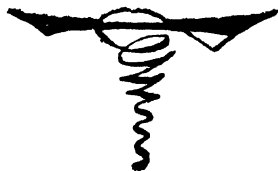
కృష్ణా ! కృష్ణా !!

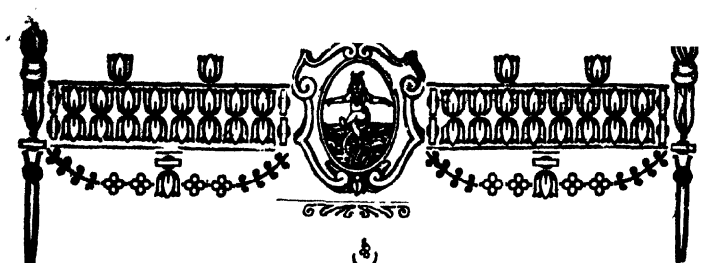
(అని నిష్క్రమించును.)

గోపీ—మోహాన్మాదముతో నీమె వీధింబడిపోవుచున్నది. ఈమె
కేరివలనను బరాధవము రాకుండ నేను వెన్నాడి గాపాడెద
గాక.

(అని నిష్క్రమించును.)

ఇది ప్రథమాంకము.

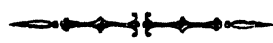

శ్రీ

రాధాకృష్ణలీల

అను

చంద్రముఖీగర్వభంగము.

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

— స్థలము:— చంద్రముఖ గృహమునకు మందలభాగము —

[చంద్రముఖ ద్వారముచేతఁ గూర్చుండి యుండఁగాఁ దెర లేచును.]

చంద్ర—(తనలో) ప్రాణేశ్వరునకు ప్రాణికాలభోజనము బంపించుటకై మాలినిని శీఘ్రముగా రమ్మనమని యనుజ్ఞనీయ నామె యితవఱకు రాలే దెందుదడసినదోగదా? అయ్యో! అపరాధము దిరిగిపోయినది. నా యాత్మేశు డాకల నకనకలాడుచుండును. ఈదౌర్భాగ్యురాలింకను రాదియ్యె. నేనిప్పు డేమి చేయుదును?

[అప్పుడు మాలిని బ్రవేశించుచున్నది.]

చంద్ర—(చూచి) ఏమే నీచురాలా! ఇంతయాలస్యం బేలయొనర్చితివి? నాప్రాణనాథున కాహారము బట్టుకొని వెడలవలయుననుమాట మఱచితివటే మూఢురాలా!

మాలి—అమ్మా! క్షమింపుము.

చ. వనితయొకర్తు కొప్పువిడి | వైబడ వైట సతంబుజారి యు
స్వనిబడ మంచిచెడల వివేకములేకయె వాడవాడలం
మనబడి “కృష్ణ! కృష్ణ!! దయతోడ ననుకూలనరావె” యంచు న
ల్ల న బరుగెత్తుచుండిన విలాసిని గాంచుచు నిల్చిపోయితిక.

చంద్ర—మాలినీ! ఎవ్వతెయో జారస్త్రీ యట్లు సిగ్గుబడియములు
విస్మించి పోవుచుండ నందేమి విచిత్రమున్నదని చూచుచు
టివే. నీవినోదములుముందనుకొంటివా? నావిభున కాహారము
ముందనుకొంటివా?

మాలి—అమ్మా! నీవిభున కాహారము గొనిపోవుట ముందుగాని—
నేటి యీ దృశ్యము తేపురమ్మన్నను వచ్చునా?

చంద్ర—మదోన్నత్తురాలయి యామె యట్లు జారునకై పర్విడు
చుండ నీకేమి వినోదమే వెట్టిదానా!

మాలి—అమ్మమ్మా! అస్కలితబ్రహ్మచారి యగు శ్రీకృష్ణుడు
జారుడా? ఎంతమాటంటివి తల్లీ!

చంద్ర—పదునాఱువేల గోపికలును, యెనమండు) పట్టపుదేవులును
జాలక- మేనత్తయను వావివిడచి రాధనాడిలో వైచుకొనినది
జాలక- సాధ్వీమణియని విఖ్యాతిగనిన వనితామణికి మాన
భంగం బొనరించుటకై యత్నించు శ్రీకృష్ణుఁ డస్కలిత బ్రహ్మ
చారియా? నీ వివేక మిట్లు నీరుగారినదేమే భ్రష్టురాలా!
నిరంతర రోగపీడితుఁ డారోగ్యవంతుఁ డందు వేమి వివేకమే!
నిత్య మేదోయొకటిమెక్కు నిర్భాగ్యుఁడు నిత్యోపవాసియని
వాదింతువేమే మతిలేనిదానా? పవలే రాత్రీయనియు, రాత్రీ
యే పవలనియు, వాదింతువేమే తలతిక్కముండా! పలువురు

రాధాకృష్ణలీల.

సంతానముం బడసిన వనిత కలనైన మగవానిని జూడలేదందు
వేమిపాపమే!

మాలి—అమ్మా! నీకుఁ గన్నులున్నవి గాని నీకు నీగర్వము దక్క
దక్కఁగల ప్రపంచము నీకు గనంబడదు. వీనులున్నవిగాని
నిస్సూర్తి పొగడు వాక్యములే నీకు వినంబడునుగాని లోకో
త్తరవిషయంబు లేమియు నీకు వినంబడవు. నన్ను జావమం
దువా? రుక్మిణి యమునానది దాటవలసి వచ్చినప్పు డామె
యానదినిజూచి నమస్కరించి “అస్థలితబ్రహ్మచారియగు
శ్రీకృష్ణుని యాజ్ఞయైనది నాకు బాటనిమ్ము” అని గోరగనే
యమున పాయలై బాటనివ్వలేదా? అది విని మఱచిపోయి
తివా?

[తెరలో]

శా. ఓదేవోత్తమ! యోరమేశ! దయితా! | యోలోకరక్షామణి
యోదామోదర! కృష్ణ! చంచలహారి! | యోసత్కృపాంభోనిధి!
యోదీనావన! నాథ! యోరమణ! నిన్నొప్పురు రమ్యాకృతీక
మోదంబొప్పఁగఁ జాతునెన్నటికి నా | మోహంబు సంధిల్లఁగఁ.
మాలి—(ఆలించి) అమ్మా! ఆకాంత యీప్రాంతమునకే వచ్చు
చున్నది.

[అప్పుడు రాధ ప్రవేశించుచున్నది.]

రాధ—ఓచిన్నికృష్ణా! నాపై నీకింతటిపంతమేల? సాయంతనము గా
వచ్చినదే. ఇంకను రాకుంటివేమి? నామొర యాలింపవా?
నన్నుఁ గరుణింపవా?

మ. బళిరా కన్నుల బెళ్ళు తొమ్ముడిగి చెప్పెన్ రాదు వేణుధ్వజుల్
దలనూయెంచఁగఁ గావిమోవి రుచివినిలల్ దేటలేనవ్వ ని

గ్గులు మాజ్జారె సుధామనోహరమృదూక్తుల్ మాయురేయిట్టియొ
 ప్పులకుప్పకొ దిలకించుభాగ్య మహిమంబులమాకునికెన్నఁడో.
 ఓసీరజదళనేత్రా! నిత్యకళ్యాణమూర్తి! నీవై మోహంబున నిల్లవో
 రాత్రింబు లిట్లు దిరుగుచున్నదానను. నీకటాక్షపీక్షణములు
 నాపైఁ బ్రసరింపఁజేసి నీదివ్యదర్శనభాగ్యము నాకొసాగవా?
 (అని నిష్క్రమించును.)

చంద్ర—మాలినీ! ఈ గార్భాగ్య జారస్త్రీ రాధ గాదా?
 మాలి—అమ్మా! ఈమె రాధయే గాని- జూరణియందువా?
 చంద్ర—ఒకరనుటయేల? పతికన్నుల కారమునొట్టి- యుపపత్తికై
 పోకులూకునది జూరణికాక మరెవ్వరందువు?
 మాలి—కృష్ణుఁ డస్థలితబ్రహ్మచారియని యున్నదిగదా? అట్టిదే
 యీమహిమాదంతమున కేమేని చిద్రహస్య మొకటి యుండి
 యుండును. దాని నల్పజ్ఞానసమేతులరనుగు మన మెఱుంగఁ
 జాలము.

చంద్ర—నీవుకూడ వారి దుర్మార్గకృత్యముల కించమించుగా నగ్గీ
 కరించుచుంటివి గాన నాదేదియో చిద్రహస్య మున్నదను
 చుంటివి. అట్టి దేదైన నందున్నచో నా రహస్యము నాకవగ
 తము గావలసినదే.

మాలి—ఎందుచేత?

చంద్ర—ఎందుచేతనని ప్రశ్నింతువేమే యభాగ్యురాలా? నేను
 మహాపతివ్రతను మహాపతివ్రతలకును -- మహర్షులకును
 దేవుని యంశంబు లీ శేషలోకంబులయందును నుండనని
 మెఱుంగవా?

మాలి—(తనలో) అబ్బ! ఈమెగర్వోక్తులు వినఁజాలకున్నాను. ఈమె
 గర్వపరిహార మెప్పుడగునో గదా?

చంద్ర—మాలినీ! ఈమె నందునకు స్వయముగా జెల్లెలటగాదా?
 మాలి—కాదమ్మా! ఈమె చిన్ననాటినుండియు నందుని జననీజన
 కులచెంత బెరిగినది. ఆకారణమున నందుని “అన్నా! అన్నా!”
 యని బిల్చెడిది.

చంద్ర—ఎట్లయినను వావికి మేనత్తయేగదా? పరపురుషుని గామిం
 చుటయే మహాదోషమై బరగుచుండ- మేనల్లుని- తనకంటె
 జిన్నవానిని- ఈచెడిపె యెట్లుగూడుచున్నదో? హరిహరీ!
 ఎంతపాపము!!

[పునఃప్రవేశము:—రాధ]

రాధ—మనోహరా!

*మ. యమునాతీరననాంతసంజనితదా | వాగ్నిస్ఫూర్ణిర్చిర్చి కా
 యము నానాజనభీకర బగుచు డా | యన్ పేలలేకాచునె
 య్యము నాయంబని దానినానెనటని | త్యగబున్ హరిన్ గుప్తసం
 యము నారాధనసేయు నాకిపుడభీ | ప్తావాప్తి గాకుండునే.

* శ్లో॥ విదగ్ధగోపాల విలాసినీనాం
 సంభోగచిహ్నక్షితసర్వగాత్రీం
 పవిత్రమామ్నాయగిరా మగమ్యం
 బ్రహ్మప్రపద్యే నవనీతచోరమ్॥

మాలి—అమ్మా! కర్ణానందముగా వినుమమ్మ! ఆమె యెంతటి భక్తు
 రాలోగనుగొనుమమ్మా! అట్టిమహాభక్తురాలికి పాపమొకటి
 యుండునటమ్మా!

చంద్ర—ఆశ్లోకార్థ మేమైన నాలోచించితివా? “విదగ్ధగోపాలవిలాసి
 నీనాం” అనగా నవలావణ్యవిలాసినులైన గోపస్త్రీలయొక్క
 “సంభోగ చిహ్నక్షితసర్వగాత్రీమ్” అనగా రతియొక్క
 గుఱుతులచేత గుఱుతిడబడిన “సర్వగాత్రీమ్” ఎల్లశరీరమును

అనగా నవలావణ్య విలాసిను లైనగోపశ్రీలతో రమించిన గుర్తులు శరీరమందూతటను గాన్నించుచున్నవాడా! అనియర్థము. ఈసంబోధన మెవరికో తెలియునా? అస్థలిత బ్రహ్మచారియని నీవితవల కెవ్వని గూర్చియంటివో యాతనికే. అస్థలితబ్రహ్మచారీ! యనిసంబోధించు టానందం బానగూర్చును గాని “అనవరతగోపానా పృష్టవిలోకనా” అని యసందర్భముగా సంబోధింపవచ్చునా? ఇట్టి దిక్కుమాలిన బిరుదులే యాకృష్ణునకుఁ గర్ణ పేయమగునా?

రాధ—(చంద్రీముఖని సమీపించి) అమ్మా! శ్రీకృష్ణభగవాను డిందున్నాడా ?

చంద్రీ—(కోరోధముతో) ఓసీ కులపాంసురాలా ! నేను నీవలె వ్యభిచారిణిననుకొంటివా ? ఆదౌర్భాగ్యశిరోమణియగు కృష్ణుండు నాయుంటి కేలవచ్చును.

రాధ—అమ్మా! లెంపలువాయించుకొమ్ము. ఆతని నిందించినందులక దియే సిద్ధాషధము. ఆమహామహుని మహాత్ర్య మీవేమెఱుగుచువు తల్లీ !

చంద్రీ—ఆతని మహామహిమమే నెల్లెరుగుదునే కులటా ! ఆమిండ్కాడాక కొండనెత్తెను. నీవీతని నెత్తి విలాసముగా మోసితివి. అట్టి మీయిరువురి మాహాత్ర్యమును నేనెఱుంగగలనా? ఇంచుకైనను సిగ్గులేక విటకత్తెనై నీవిటకానికొఱకు వీధివీధులంబడి తిరుగుచుంటివా? నీచురాలా! శ్రీజనంబునకుఁ దలవంపులుగూర్చు నీదియనొక జన్మమేన ట. నీముద్దుకృష్ణుండు మున్నీటిపాలుగాను.

రాధ—(చెవులుమూసుకొని) అమంగళము ప్రతిహతమగుఁగాక.

చంద్రీ—(కోరోధముతో) ఓసీ! మాయలాడీ ! కులటా! ఇంతలోననే

నాటిట్లు మీజారచోరశిఖామణికి దవులుననుకొంటివా? ఇంత మాత్రమునకే చచ్చెడివాఁడుగాఁడులెమ్ము. జన్మమెత్తినందులకు జ్ఞానముండవలయును. అగ్నిసాక్షిగా పాణిగ్రహణమొనర్చిన భర్తను విడనాడి వైపురుషుని బతిగాజేసుకొంటివేమే నీచురాలా! సతీధర్మమును విడచి—మానవతులకెల్లను దలవంపు గూర్చి పఱినివిడచి వైనానిపజ్జజేరి కులుకుచుండెడి నీయట్టి పతితురాలను.—పరమనీచురాలను—కులటను నాయట్టి మహాపతివ్రత చూడదట్లస్థించినచో ఘోరనరకము దట్లస్థించును.

రాధ - (నమస్కరించుచు) అమ్మా! నీవు మహాపతివ్రతవా? అట్లయిన నీమగనిచోనీవు స్వర్గపురంబునకేగుము. అంతియేకాని నితరుల నేలదూషించెదవు? నన్నేమిచేయమందువు? నాపతి నాకనుకూలవర్తనుఁడుగాఁడు. అందుచే జగతీనాథుని నాథునిగా బడపితిని. అట్లు బడయగల్గుట నాభాగ్యమని గర్వించుచున్నాను. అట్టి నన్నేల దూషించెదవు! అమ్మా! నాకు దెలియకడుగుచున్నాను. నీవీ పురంబునకుఁ గొత్తగా కాపురమునకు వచ్చినట్లున్నావు. అగునా?

మాలి—నీనెట్లు గ్రహించితివి?

చంద్ర—మాలినీ! నీకేమి పిచ్చియా?

శే. గీ. గామమూదాన నడచుసం | గతులు నెల్ల

జారకాంత యిట, నడి బ | జారునాదు

కల్లుపాకను పల్వరు | గలియుచోట

విశదమగుచుండు ననుమాట | వినఁగలేదె ?

ఈమెజారిణిగదా? గామమున కెవ్వతె కొత్తగవచ్చినదో యెవ నె యెవనితో బొరలుచున్నదో గ్రహించుట కేమిలోపము, అంతియేనా రాధా?

రాధ — ఓవివేకవంతురాలా! అదిగాను.

శా. శ్రీకృష్ణప్రభుచర్య లెల్లఁగని యీ ! కేపల్లె వారెల్లరుణ
లోకాతీతుఁ డనాదిమధ్యమయుడం ! చుక నమ్మి సర్వంశహా
శ్రీకృష్ణార్పణమస్తటం చతని యీ ! శీర్వాదమూఁ బొందఁగా
నాకాంక్షింపఁగ నీవుకాదనుట కొఱి ! స్త్రైయుఁలచే గాదొకో.

చంద్రి—చాలుచాలు. “సర్వంశహా శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు” అని యస
వలయునా? ఇదెట్టిన్యాయమే సూక్ష్మరాలా !

తే. గీ. ధరమహాపతివ్రతకేను ! దాసుకనని

యాదిమధ్యాంత రహితుఁడే ! యనినయప్పు

తనపతికిగాక దేవదే ! వునకునైన

నొడలొసఁగు స్త్రీసతీత్వమే ! య్యెడల నిలచు

నిలచుగాక లాభంబేమి ! గలదె లలన ?

రాధ—అమ్మా! సీ, నా, భేదమున్న నీవంటివారికే నీజెప్పిన నీతి
వర్తించును. ప్రపంచమంతయు బరమాత్మ స్వరూపముగాఁ
దలంచి, సీ, నా, భేదమునేవిడిచి వర్తించువారికే నానీతి
వర్తించును. ఇందున్న పరమరహస్యం బిదియే.

చంద్రి—అట్లయిన నేను పతివ్రతనుగదా ? నాకాదేవదేవుఁడు దా
సుడుగాడందువా ?

రాధ—నీది కేవలమడియాస.

చంద్రి— ఎందుచేత ?

రాధ—నేను మహాపతివ్రతను అను మహాగర్వము నీకున్నది. నీవనగ
నెవ్వతవో నీవెఱుంగువఱకా దేవదేవుఁడు నీకుదాసుఁడుగాఁడు.

చంద్రి—నీబోటి నీచకులాంగనా పాదదాసుండగు నీశ్రీకృష్ణుఁడు
దేవదేవుడెన్నటికిగాఁజాలఁడు. ఒకానొకవేళనైనను నాతఁడు

నాబోటి మహాపతివ్రతకు దాసుడు గాదగదు. అగునుగాని
 స్త్రీకలంకార మెద్ది ?

రాధ—లజ్జ.

చంద్ర—స్త్రీలెవరిని పేమింపవలయును ?

రాధ—మనోహరుని.

చంద్ర—స్త్రీలకు ముక్తిసాధనమెద్ది ?

రాధ—మనోహరు పాదారవిందసేవనము.

చంద్ర—మనోహరు డననెవ్వడు ?

రాధ—మనస్సును హరించినవాడు.

చంద్ర—అది తెలియును. దాని కింకొక యర్థమేమి ?

రాధ—ప్రాణనాధుడు.

చంద్ర—అనగా పతియనియా? ఉపపతియనియా నీయర్థము.

రాధ—నీరెండవయర్థమిచ్చట నుపకరింపదు. నీది కేవలము భ్రాంతి.

చంద్ర—ఓయభాగ్యశిరోమణీ ! నారెండవయర్థ మిచ్చట నేలవర్తిం
 పదు. “మనస్సుహరించినవాడు” అను యర్థమటుంచుమా.

స్త్రీలకుదాళిగట్టినవాడుభర్త. అట్టిభర్త కండ్లలోఁ గారమును
 గొట్టి పెరవానితో గూడుట నీకుభావ్యమా ? అదిసాధ్యులక్షణ
 మా ? నామాటవినుము. నీచేసినపాపమునకుఁ బశ్చాత్తాప ప
 డుము. ఊమించుమని నీభర్తపాదములపై వ్రాలుము. పతివ్రత
 లలో లెక్కింపబడుట కవకాశము గల్గించుకొమ్ము.

రాధ—నీది మొండిపట్టు. సత్యము నీతలకెక్కదు. నీవనుకొనినట్టిది
 న్యభిచారముగాదు. ఆశ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మలీలలు వర్ణింప నీ
 బోటి మందురాలికి దుస్సాధ్యము. వినదలంచితివేని యామహా
 త్సుని లీలల వర్ణించెదను విందువా ?

సీ. తినలేదు మన్నని | తనవక్త్రమునఁజూపె
 సర్వప్రపంచముల్ | జననికెలమి
 శకటాసురాది రా | ఊసులను జిటుతరా
 బాల్యంబునందునఁ | బట్టిచంపె
 మహితలీలలనెన్నో | మాతకున్ జూపుచు
 నలకూబరుల శాప | ముల నడంచె
 కాలీయఫణిఫణా | గ్రము నెక్కి తాండవం
 బాడి లోకంబుల | నరసిగాచె
 జ్ఞానులెనట్టి సనకాది | మానులెల్ల
 దేవదేవుఁ డితఁడని ను | తింతు రితిని
 యట్టి శ్రీకృష్ణచారిత్ర | మిట్టె తెలుప
 పడతి! ననుబోలుకాంతకు | వశమెజెపుము.

ఆదేవదేవుని దివ్యచరిత్రంబు లన్నియునువిని కండ్లారగని యానంది
 చు మహాభాగ్య మెంతటివారికి లభ్యంబగును! ఆకృష్ణస్వామి
 జననకాలమున నడచిన విపరీతపుచర్య లీ వేమెఱుండుదువు ?
 సర్వజగదోద్ధారకుండగు నానారాయణమూర్తిలీలామానుషవి
 గ్రహంజై శ్రీకృష్ణావతారమెత్తుచున్న తరుణంబున

సీ. స్వచ్ఛంబులై పొంగె | జలరాసులేడును
 గలఘోషణముల మే | ఘంబులుఱిమె
 గ్రహతారకలతోడ | గగనంబురాజులై
 దిక్కులు మిక్కిలి | తెలివిదాల్చె
 గమ్మని చల్లని | గాలిమెల్లనవీచె
 హోమానలంబు సె | న్నొందివెలిఁగెఁ
 గొలఁకులు కమలాళి | కులములై సిరినొప్పె
 బ్రవిమలతోయలై | పాతనదులు

వరపురగామి సూషయై | వసుధయొప్పె
విహగరవపుష్పఫలముల | వెలసెవనము
లలరుసోనలు గురిసి ర | య్యమరవరులు
దేవదేవుని దేవకీ | దేవి గనగ.

అట్లు జన్మించిన శ్రీకృష్ణుడు అవతారపురుషుడని యెఱిగి—ఆతని
దివ్యచరిత్రలన్నియు లీలలనియెఱిగి ఆమ్మహానీయుని సందర్శ
నం బలవడినంతమాత్రమున జన్మరాహిత్యంబు గలుగునని గ్ర
హించి—మానిజనదుర్లభంబైన యామహామహుని దివ్యహ
దారవిడిసేవ లభించుచుండెనని యెఱిగి..(అగ్లోక్తిలో)

చంద్రో ఓమర్మదాంధురాలా! స్త్రీకులకలగనీ!! ఏమే నీవాచాల
త్వము మేఱమీఱుచున్నది? నీకృష్ణుని విపరీతచర్యలలోఁ
గొన్నికాకున్న గొన్నియైన నేవినియుంటివి. అవియన్నియు భ
గవంతుని లీలలని భ్రమయకుము.

సీ. మిసిమిముద్దలు మెక్క | మిక్కిలి వేడ్కతో

నిల్లిల్లుదూఱుట | దెట్టిలీల

పెఱిభౌమినులఁ బట్టి | సరసంబులాడఁగా

నిట్టె పర్వెత్తుట | దెట్టిలీల

జలకేళిదేలెడి | లలనలకోకలఁ

బట్టి చెల్లెక్కుట | దెట్టిలీల

పురుషు లిండ్లనులేని | తరుణంబుననుఁబోయి

యిల్లాండ్రో నేచుట | దెట్టిలీల

యిట్టివన్నియు లీలలై | యెసఁగునేని

దైవకృత్యంబు లిట్టివై | దనరునేని

యెండ వెన్నెల చీకట | దెఱిగొ వెలుఁగు

గాంచుమను మూర్ఖవాదంబు | కాకయున్నె.

రాధ—అమ్మా! ఆమహామహుని చర్య లర్థముజేసికొనలేక మూర్ఖు
 రాలవై సోపుచుంటివేమి? నీజోటి తెలిసియు దెలియని
 దానికి దెలియజెప్ప బ్రహ్మదేవుని తరమగునా? నాకేల
 నీతో వృధావాదము. ఆసర్వజగద్రక్షకుని నిందించుట నీకు
 మిగుల పాపము.

చంద్ర— దుష్టులదూరుట తప్పా?

రాధ—దుష్టుడో దుష్టుల శిక్షించు దేవుడో నీసేఱుగఁజాల వను
 చుంటిని.

చంద్ర—(హేళనగా) ఆహాహా! ఆతఁడొక దేవదేవుఁడు. నీవొక
 మహాపతివ్రతానుణివి. అంతకుం గగిన బొంతయనినట్లు మీ
 యిద్దరకును సరిపోయినది. నీవలపుకాఁడు నీపాలిటికి నీకు
 దేవుడై గాన్నింపఁడా? నీదేవుని నీవు గొల్చుకొనుచు- తప్ప
 జేసినని యిట్లు దూరవలయునుగాని- యామిండ్కానినే
 మమ్మందఱఁ గొల్వమందువేమి? అట్లు చెప్పటకు నీకు సిగ్గు
 బిడములు లేవా? పడపుకత్తియవగు నీవు నాగడప కెక్కి
 నందులకు నిన్నును, నీపతినిగూడ నానాధునితో జెప్పి శిక్షిం
 చెద నుండుము.

రాధ—కృష్ణునితో జెప్పి నేను నీగర్వపరిహార మొనఱింతును.

చంద్ర—చివీ! పో బానిసముగడా! (అని లేచి) మాలిసీ! రమ్ము
 లోకి. (అని నిష్క్రమించును.)

రాధ—నందనందనా! రుక్మిణీవల్లభా!

సీ. దేవదేవుడవంచు ? దెలియక దుర్భాష

లాడు రుక్మిగర్వంబు ? నణచినావు

వసుధ నస్థలితపు ? బ్రహ్మచారి నటంచు

నలరు నారదుగర్వ ? మణచినావు

రాశ్వవర్షము గుప్పి ! రాపెట్టు, నముచినూ
 దనుగర్వ మొక్కట ! నణచినావు
 బలశాలినని గర్వ ! పడిపోవుచుండెడి
 యాఖగేందుని గర్వ ! మణచినావు
 నిన్ను దెలియక నిందించు ! నిఖలజనుల
 నరసి వారలగర్వంబు ! లణగదొక్కి
 యలరు నోసామి నాకోరె ! నాదరించి
 దీనిగర్వంబు నణచుమో ! దేవదేవ.

(అని నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయరంగము.

స్థలము — చంద్రముఖ గృహమునం చోకభాగము.

[చంద్రముఖ కూర్చుండియుండఁగాఁ దెఱలేచును.]

చంద్ర—(తనలో) నిశ్చయముగా రాధ జారిణిగావుననే నేనెన్ని
 యన్నను విననియట్లు నటించి మొండిసమాధానము లిచ్చి
 నది. అయ్యో! ఇది యెక్కడి పాపకాలమోగాని యగ్ని
 సాక్షిగ నైకొన్న భర్తను విడచి వైవానికై ప్రాకులాడుటయే
 న్యాయమనుచుండిరి. తాను జేసినదెంతయో మహాత్కార్య
 మనుకొని విఱ్ఱివీగు నీదుర్మదాంధురాలి గర్వమడంచి దాసోహ
 మనిపించిన గాని సామన మూరటజెందదు. దీనికింత కండ
 కావరమా? వ్యభిచార మహోర్ణవంబునఁ బడి యలయక-
 యంతుడతిలేక- నీమలాడు నీవ్రజబాలుఁడు దేవదేవుఁడా?
 ఆతనిని గొలువవలయునా?— కొలుచుటనిన పోసి నిర్జీవ
 ప్రతిమను గొల్చునట్లు గొలువవచ్చును గాని- మానమర్పిం
 చిన గాని మోక్షములేదనుట మాధ్యముగాదా? నాప్రాణ

శ్వరునితోఁ జెప్పి దీనిని బులుసులోని కముకలేకుండ తన్నించు తీరెదను.

[అప్పుడు వేదవుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

వేద — (తనలో) పొద్దుటాల లెగిసిందిమొదలు పొలంలో నెట్టలా పని సేత్తున్నానుగందా ? నాకట్ట మాలోసింపకుండా - నా కూడంపకుండా - సేటపెయ్యనా గింటికాడ కూకు నిదేం జేత్తోందో కనుక్కోవాలి (అని సమీపించి పైకి) ఏయే. ఏం టాలోసిత్తున్నావు. ఈడికి కూడంపకపోతే సత్తాడా ? సావడా అనా ? అంతేనా నీయూలోశన.

చంద్ర — (భర్తకు నమస్కరించి) పాపము శమించుగాక - నాథా ! మీకాహారము బావుచుండ నొక దుర్మార్గుగాలితో నకారణ కలహము సంభవించినది ! ఆకారణమున మనసు చెదరిపోయినది. తప్పు తుమించుఁడు.

వేద — ఏవో ఒక. నీసదువేటి ? నువ్వేటి ? నీపుత్తకాలేటి ? నీదంతా దొంగెత్తు.

చంద్ర - (వడ్చుచు) నాథా ! మీపాదమాన. నిజము వచించుచున్నాను.

వేద — ఓసెందుకేమిత్తవే. నీకేరితోట యిరోదమొత్త. సెప్పేసి (తనచేతిలోని కర్ర చూపుచు) ఆ శ్చేవళ్లో సెప్పంవెదే. సెప్పు సెప్పినావంటే దీనితో వాళ్ళతలకాయ పగలనూకా నన్నమాట. సెప్పమంటే సెప్పకుండా యేడుత్తా వెందుకే యెట్టి మొగమా ? (వీపుపై దట్టుచు) ఏదన్నంటే యెట్టిభాగులో డనుకున్నా వేటి. ఎనిమిదొందలమందినేనా పుచ్చె లగ రేత్తా నీబిక్కచెయ్యిలో. నామజాకా నీకేం తెలుసు. ఆ శ్చేవళ్లో సెప్పు. ఆపైన సూడు నాతమాచా.

6 వ అనుబంధము.

ఇనుకో నాబుద్ధినుకో. నిన్నన్న దోరో సెప్ప.

చంద్ర—ఇంతకుబూర్వము మాలినితో నేనేమో మాట్లాడుచుండ నింతలో జూనియగు రాధ పిచ్చయెత్తినట్లు వాడవాడలంబడి 'కృష్ణా! బాలకృష్ణా! నాచిన్నికృష్ణా! రమ్మా! కౌగిలిమ్మా!' యని యార్పుచు సిగ్గుబిడెములు విసజ్జించి పోవుచుండెను. అట్లుపోవుచు బోవుచు గుమ్మములోనున్న నన్ను గాంచి బిరబిర నాయుటికి వచ్చి "నాకృష్ణుండు నీయిటిలో నున్నాడా?" అని యడిగినది.

వేద—సరి. సరి. సరసంగానేయుంది. నువ్వేమన్నా ?

చంద్ర—అప్పుడు నే నాపతితురాలిని గాంచి శ్రీజనంజులకు పతిని సేవించుటయే పరమధర్మమనియు, పరపురుషునిగూడిన కాంతకు ఘోరనరకంబు ప్రాప్తించుననియు- కావున మంచిబుద్ధి గలిగియుండుమనియు. నీపతినే నీవు దైవమట్ల భావించుకొమ్మనియు- బోధించి- అటుపైన శ్రీకృష్ణుండు నీకు మేనల్లుండు గదా? అట్టివానిని గవయు టధర్మమనియు హెచ్చరించితిని. "యథార్థవాదీ బహు జనవిరోధి" యను న్యాయము నాపట్ల నెజమైనది.

వేద—సచ్చీటట్టు సెప్పావే నీసిగదరగ. పుత్రకాలు సదివితే బుద్ధులొత్తయిగావును. దానికేగాని నీమాట విని యేవందేంటి?

చంద్ర—నాహితవాక్యము లామె తలకెక్కినవిగావు. నావాక్యము లాలించి చేతులతో మూతులతో నన్ను బాడుచుచు, 'ఇది యనవచ్చు, నిది యనరాదను వివక్షతలేక సమయాసమయము లెఱుంగక నోటికివచ్చినట్లుగా నన్నాడిపోసినది. తనమిండగానితో జెప్పి నాసతీత్వము బాడుచేయించెద నన్నది. దాని

ప్రతిజ్ఞ కాలిపోను. దానిమిండకాఁడు రాలిపోను. నిన్నుఁ జూడక, నీవంశమునుజూడక, నీచెట్టెబట్టి సుఖించుచు మహా పతివ్రతనై విరాజిల్లుచున్న నన్నేడిపించునా? అన్యాయము గా నావంటి సతీరత్నము నేడ్పించిన మహాపాప మూరక పోవునా? దానివంశము నిర్దామధామమై పోనదా? నేనెట్టి మహోత్కృష్టవంశమున జన్మించితిను? చూడవలదా? నే మెట్లైన వంశమునైనను గణింపవలదా?

వేద—అదల్లా తెయితక్కలఁడితే నువ్వూరకున్నావంట.

చంద్ర—ఊరకొనక దానితోఁబాటు నన్నను చైతక్కులాడుమంటిరా? అది మగనాలికి ధర్మమగునా? నే నూరకొన్నకొలదియు. నది పెచ్చుపెరిగి మీఁదమీఁదకు వచ్చుటగాంచి యొక్కమాటమాత్రం మంటిని. “నాప్రాణేశ్వరుఁడు వచ్చిన తరువాత నీదురంత మెఱిగించి నీకును, నీకృష్ణునకునుఁ దగినట్లు బుద్ధిచెప్పించెద” ఇదియే నేనన్నమాట. ఆమాటతో నీశ్వరవేరుచూచిన సర్పబుభాతి తలవాల్చుకొని వెడలిపోయినది.

వేద—నేనంట దానికొంచెము బయముందిలే.

చంద్ర—నాథా! మీరా పాపురాలి నించుక శిక్షించినఁగాని దానికి బుద్ధిరాదు. దాని మిడిమిడిపాటడంగదు. దానితోఁ బాటామె మిండనికిఁగూడ తగినట్లు బుద్ధిసెప్పుడు. నాథా! ఇట్లుజేసి—నాప్రతిజ్ఞ మీరు బరిపాలించి. నాకెసలేని యానంద మొసంగి నన్నాదరింపరా?

వేద—అదెంత బాగ్గొగాని. గడ్డిదినే కూతలు వో రెన్ననుకుంట నీకే. నీగుణం. నీబుద్ధి. నీపతిరతనము నాకు జెల్పులాయె. ఆరాదబతుక్కి నిన్ను తిడద్రా? దానిమొగుఁ డున్నాఁడే

సవటదద్దమ్మ, యెట్టిముండాకొడుకు. నాయటి పవురోసం గల
వాడైతేనా తునకలు, తునకలుజేసి మెడగుళ్ళట్టు కావలికి
గెంటేనేద్దను. ఆయెదవదాని బతుక్కుల్లోడ నిన్నెగతా
లాడిందా ? నాతావునంటే బుట్ట సితగమొడుదును.

చంద్ర—చుట్టడగు కృష్ణనిజూచి యది మిడిసిమిడిసి పడుచున్నది.

వేద—అవునుగాని కుట్టడెప్పుడేనా నిన్ను సూశాడంటే.

చంద్ర—వానిబొంద. వానికి నావంటిమహాపతివ్రత కనుపించునా ?
నాసంగతి దెలిసికొన నాయిటికాతడెడు వచ్చినను భస్మము
చేసివేయనా ? నాపాతివ్రత్య మాహాత్యము ముందాతఁ
డాగగలడ ? వెట్టిమాట.

వేద—నువ్వు సదువుకున్నావు గందా ? మావోళ్ళాడిని దేవుడంటా
రేంటే.

చంద్ర—మీకును పిచ్చియా యేమి ?

కం. ఇటువంటి జారులందరు

పటుతర దైవంబులైన / వసుధాతల మె

ట్లటమట బడిపోవునో ? సం

కట బడిపోవునో గ్రహింప / గలమే నాధా ?

వేద—అయితే. ఆడు దేవుడెడు గడట వా ?

చంద్ర—కాడు. కాడు.

వేద—మఱి మావోళ్లంతా వాణ్ణి కొలుతారెందుకే.

చంద్ర—అట్టి వెట్టితనమునకే గొల్లవెట్టి యందురు.

వేద—నువ్వల్లా గంటావుగదా ? ఆకు సాలా గొప్పగొప్ప పనులు
సేశాడే.

చంద్ర—అంతకంటే గొప్పపనులు జేయవచ్చును. ఏవియో కొన్ని
మందులును కొన్నిమంత్రములును నేర్చినఁ జాలును.

సీ. ఈశ్వరువేరుచే | నిట్టె పామునుబట్టి
 గడతొక్క వాని దే | పు డనడగునె ?
 కట్టుమోతును బెట్టి | కంసాదులను జంప
 జాలుట దేవుని | శక్తియగునె ?
 విప్రవిదోదుని | విధముగా మాయల
 నొనరింపఁ బరమేశుఁ | డనఁగదగునె ?
 మంత్రితంత్రింబుల | మహిమచే జేసిన
 పనులెల్ల దేవుని | పనులెయగునె ?
 వలపుమందుల నిడి గోప | వనితల నెఱా
 వశముజేసుక నున్నంతఁ | బరుడటంచు
 తలఁచి, మీరెల్ల పొగడఁగాఁ | భల్లిభల్లి, య
 టంచు గర్వించి యున్నవాఁ | డతఁడు నాధ.
 పేద—ఈమారు నచ్చిందే. నాకు కూడాట్టు. తిన్నెల్లి రాదబాదేంటో
 కనుకొక్కతా.

చంద్ర—మంచిది రండు.

(నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయ రంగము.

—| స్థలము:— రుక్మిణియంతఃపురము. |—

[కృష్ణుఁ డొకచోఁ గూర్చుండి యుండును.]

కృష్ణు—(తనలో) చంద్రముఖ నన్ననవరతమును దూషించుచుం
 డెను. ఆమె వివేకవంతురాలేగాని యీవిషయంబున మా
 త్రీమామె మాధ్యమునకు మేరలేకుండనున్నది. నాలీలల
 న్నియు నెఱింగియు, నేనొనర్చిన యద్భుతంబులన్నియు విని
 యు నేనే యాదినారాయణుండనని యెఱుంగకుండ నున్నది.

నామహాత్మ్యమెల్ల వినినపిదపఁ గూడ నామె మూర్ఛిత నడంగకున్నదే. ఈమె కొకమారు నామహాత్మ్యముజూపి యీమె గర్వపరిహారమొనర్పవలయును. ఆహాహా! ఏమి యీ జనులమాఘ్యత! నాచే సృష్టింపఁబడిన యనంతకొటి జనరాసుల యందును మానవులకే జ్ఞానమొసంగియున్నాను. అట్టిజ్ఞానమును వారస్యధా న్యయపుచ్చి మాఘ్యవర్తనులయినీ, నా, యను సక్షరదాసులై. సృష్టిని, నన్నును, గూడ మఱచి, ప్రపంచమేమఱచి, నాయాధిక్యతసంతయు వారివైవైచుకొని నన్ను స్మరించుట మీనివైచిరి. సరిగదా నన్ను దూషింపఁ గడిగిరి. అట్టివారల కొక్కొక్కరి కొక్కొక్క గుణపాఠముఁ జెప్పి వారల సన్మార్గవర్తనులగుననించితిని. అప్పటికిని నాహితీ వాలించక, నన్ను గణించక లోకంబుల లయించెడి చుట్టలబట్టి వధించి వారికి ముక్తినొసంగితిని. ఇప్పుడేచంద్రీముఖ లో కద్రోహిని కాలేదు గాని భగవద్దూషణ మొనరించుచున్నది. ఈమె మాఘ్యమును హరించి భక్తురాలినిగా జేయవలయును. అట్లుచేయుటక కష్టములోని యుశముగాను.

తే. గీ. చూడ సత్పతీమణిక దా | సుండినె గాని
పతియెదైవము, దైవమే | పతియటంచు
భేదభావము లేక వి | వేకమతిని
జూడనటువంటిసతిక దా | సుండినుగాను.

ఈచంద్రీముఖ తననాధుఁడే తనకు దైవమని నమ్ముకొనియున్నదే గాని దైవమే తననాధుఁడై యుండెనని - గ్రహించుటకున్నది. ఆనీతి నీమెకు గఱపి పతిభక్తియు దైవభక్తియు బోధించి యీమె వెనుకటి గర్వభంజన మొనరింపవలయును. ఇందుల

కేదేనియొకయుక్తి బన్ని యామె గర్వపరిహారమొనర్చి రా
ధకు మనశ్శాంతి పూర్వనలయును. ఆమెకు వివేక మొసంగ
వలయును. (అని యూలోచించుచుండును)

[అప్పుడు దుక్కిణి ప్రవేశించుచున్నది]

దుక్కి—(తనలో) నారకనివలన నీమాట వినిపప్పటినుండియు నా
మనము నోలాయమీనమై యున్నది. పతివ్రతకు గర్వభంజ
నమొనరించుటనిచ సామాన్యకృత్యము గాదు.

శ్లో. నీ. వెనుకనొకనూరు బృందకై / వెడలి ఘోర
తాపమునుబొందె, ననుమాయ / సగసకరిగి
భాగ్యుడైబోయె. వెనుకటి / బాంబుమఱచి
గడపచుండెను చ దోకా / గర్వముడుప.

మఱల నిందేమి యస్థంబులుత్పన్నంబులగునో యనుభయము నన్ను
విషవకున్నది. కాని యుంచుద్రముఖ కింతగర్వము గూడదు.

శా. శ్రీకృష్ణుండన నాదిదేవుండనునకా / జ తింపఁగాలేక, యా
లోకారాధ్యు ననంతనీలలు నా / లోకంపఁగాలేక, యీ
శ్రీకృష్ణుడు ననుడటంచునెదలో / చొటిచి యేమేమియో
వీకన్ బ్రోతడి బానిగవ్వ పెదియో / క్షీంచుటే న్యాయమా.

కానియామె మానభంగం బొనర్చుట పాడికాదు. ఆమె సత్యమునకు
భంగమురాకుండ శ్రీకృష్ణుండే లోకారాధ్యుండగు నాదిదేవు
డని ప్రసించి వెనుకటిగర్వమెల్లనడిగిన దని పాదములపై
వ్రాబుననులొనర్పవలయును. (అని నాధునిసమీపించి)నాథా!
మీలాలోచించుచున్నారు.

కృష్ణు— (ఎరునగవుతో) ఏమియు లేదు. నీముఖకాంతి గని యా
తమ్మిచూచి నిన్నెట్లు స్పృశింపఁగలిగెనా యని యక్కజప
చుచుంటిని.

రుక్మి—నాధా! నన్నేల నెకసక్కెములాడెదరు. మీ హృదయేశ్వరి
యగు సత్యభామ కంటెను నేనెక్కుడుదాననా? ఆమాట
కేమి గాని నాదియొక మనవి. మీకంటె నేనెక్కువ తెలిసిన
దాననుగాను గాని —

శే. గీ. ఘనపతివ్రతతోఁ జెల | గాటమన్న
సాటిలేనట్టి యాపద | సంభవించు
ననుచు దెలిసియు చంద్రీము | ఖని స్పృశింప
దలంచి నారటు భావ్యమే | జలజనయన !

కృష్ణు—ఈ వార్త నారదుడు నీకెఱిగించెనా ?

రుక్మి—సర్వజగద్రీక్షకా ! నీవెఱుగని యుశంబులేమియుండును ?

కృష్ణు—సరే. అంతయు విటివిగదా? ఇందు నీయభిమతమేమి ?

రుక్మి—ఆమె గర్వాంధురాలయి పరంధాసుండవగు నిన్నెఱుగకుం
డనున్నది. సామాన్యవ్రజణాలుండవని దలంచి యనేకగ
తుల నిందించుచున్నది. అట్టిగర్వముడిపి శ్రీకృష్ణుడే లోకా
రాధ్యుండగు నారాయణుడని గ్రహించునో లొనరింపవ
సినదేగాని యామె సతీత్వమునకు భంగము చేరాదు.

శే. గీ. మానభంగంబు జేయఁగా | బూనుకొనక
యాదిదేవుండె శ్రీకృష్ణు | డనుచుఁ దెలిసి
కొంటి నాదుగర్వమడఁచు | కొంటిననుచుఁ
గాళ్ళవై వ్రాలునలు జేయ | కర్ణమరయ.

శ్రీకృ—వెట్టిదానా ! నాబిడ్డలయందున నాకెన్నటికిని భేదభావము
లేదు. ఆసత్పతీమణి మానభంగం బొనరించుటకే నేలయత్నిం
తును. నామనోభావ మెట్టిదియో, యామె గర్వభంజన మెట్ల
గునో జూచుము. (అని నేత్రీములు ముట్టించున్నాఁడు.)

రుక్మి—(చూచి) హే! మహాత్మా! ఆదిమధ్యాంతరహితా! అసంతా! నీమహామహిమ యెఱుగ నాకు వశమా?

7 వ అనుబంధము.

తే. గీ. దేవదేవుని మహిమంబు | దెలియలేక

కన్నుమిన్నునుఁగానక | గర్వపడెడి

చంద్రముః నీదు దయచేత | జ్ఞానముగొని

పతితపావనురాలయ్యె | పరమపురుష.

[అప్పుడు వ్రధప్రండు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

ఉద్ధ—(చేతులు జోడించి)

శ్లో॥ మునిశ్రేణీవన్ద్యం మదిభరలసద్వల్లవవధూ

స్తనశ్రోణిబిమ్బస్తిమిత నయనాభోజసుభగమ్

పున శ్లాఘాభూమింపులకిణిరాంనై గమగిరాం

ఘనశ్యామంపద్దేకిమపికమసీయాకృతిమహా॥

(అని నమస్కరించుచున్నాఁడు.)

కృష్ణ — ఉద్ధవా! ఎక్కడనుండి వచ్చుచున్నావు?

ఉద్ధ—స్వామీ! సత్యభామ గృహంబుననుండి.

కృష్ణ—కొత్తమిత లేమియును లేకదా?

ఉద్ధ—దేవా! కొత్తలేమియునులేవు. మీ శ్రీకారణముననో రాధ

ను మఱచిపోయిరంటు. ఆమె మీకొక్కై శ్రేష్ఠలైవాడ యెల్ల

నున్నాదినియై దిరిగినది. నన్నుఁ బంపినది. ఇచ్చట నుండురని

వచ్చితిని. దేవా! ఆమె మిగుల విచారించుచు మీకొకసందేశ

మంపినది. వినుఁడు ఆమె వాక్యరత్నము లివి.

సీ. తనుఁబాసి యొక్కింత | తనవైన నిటమీఁద

నేలపై మేనులు | నిలువ వనుము

నేలపై మేనులు / నిలువక యటమున్ను
 ధైర్యంబులొక్కటఁ / దలఁగుననుము
 ధైర్యంబులొక్కటఁ / దలఁగినపిమ్మటఁ
 జిత్తంబులిక్కడ / చిక్కవనుము
 చిత్తంబులిక్కడ / జిక్కవచ్చినఁ
 బ్రాణంబులుండక / పాయననుము
 ప్రాణములు వోవ మఱివచ్చి / ప్రాణవిభుఁడు
 పాణిరక్షకుఁడగు తన్ను / బ్రాణలెల్లఁ
 జేరి దూఱుగ మఱియేమి / సేయువాఁడు
 వేగ విన్నప మొనరింప / వేమహాత్మ!

కృష్ణు—ఉద్ధవా! నీవరిగి నేనిప్పుడే వచ్చుచున్నానని యెఱిగిం
 పుము. కాలవిలంబన మెంతమాత్రమును జేయనని చెప్పుము.
 పొమ్ము.

ఉద్ధ—చిత్తము.

(అని నిష్క్రమించును.)

తొర వ్రాలును.

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీ

రాధాకృష్ణలీల.

అను

చంద్రముఖిగర్వభంగము.

తృ తీ యా గ క ము.

ప్రథమరంగము.

—! స్థలము— రాధశయనాగారము. 1—

[రాధాకృష్ణులు గూర్చుండియుండగాఁ జెరిగేచును]

కృష్ణ—అత్తా! నీవేల నాప్రేమను గూర్చి సంతయుచుచున్నావో నే నూహింపజాలకున్నాను.

ఆ. వె. ఆలివచ్చినంత / చాలప్రేముడిబెంచు

కొనినజననినైన / గననియటలు

యీవు వచ్చినంత / నిన్నాళ్లనొకకున్న

నాప్రియసతుల విడ / నాడలేకె?

రాధ— నీమాయ మాటలెవ్వరు నమ్మెదరనుకొంటివి? నీకే నాయెడల నట్టియభిమాన మున్నచో నాకీయవస్థ యేమి?

ఉ. నీదువియోగమోర్వదగు / నిక్కపుశక్తియొకింతలేమి నీ

మీదనె దుష్టినంచుకొని / మిక్కిలినేడ్చుచు వాడవాడలం

“దోదర హాసచంద్ర! సుగుణోజ్వల! కృష్ణ! యనుగ్రహింపుమీ
రాధ”నటంచు బోయెడితి | రంబగుదుర్గతియేల మాధవా ?
నాబ్రతుకంతటితో సరిపోయినదా? నవ్వెడివారికి నవ్వసందును దెప్పె
డివారికి దెప్పసందును నైనదే. అదియైన సంతోషముతో
భరియితునే. నన్ను గాంచి పరిహసించుటయా? నిందించుట
యా? మీకొరకట్లు నేను దిరుగుచుండగా నన్నొక చెడిపె
గాంచి

మత్తకోకిల.

అఁజుదానవుగావటే మరి | యాదసుంతయులేదటే
వాడవాడల యందు నిట్లుప | భర్తకై పలవించుచున్
దాడు దీసెదవేమి పాతకి | తప్పుగాదటే కాంతకున్
ద్రాక్షు గట్టినవాడు భర్తను | ధర్మమగ్నిని దోసిశే.
అంతోనూరకున్నదా? తానేమో మహాపతివ్రతయంట. తన్నుమిం
చినవారీశేడు లోకంబులయందును లేరట. ఆత్మస్తుతి పరని
దాపరాయణు రాలైన నీమెతోడిదేమని నేననుకొన్నను

ధృవకోకిల.

తనకు మించినమాటలాడకు | దైవమెట్లగు నాలమం
దలనుగాచుక గొల్లబొట్టెల | దాసుడై పడియుండి పే
శలము చూపును దాల్చియెప్పుడు | జారచోరుఁడు కూర్చుండై
మెలగు కృష్ణుఁడవేటిమాటలు | మిన్నకుండుము జాణిణీ.
ఒకటియా? రెండా? ఎన్నియనిచెప్పగలను? నాకవియన్నియు జ్ఞప్తి
యందుండునా?

కృష్ణ—అత్రా! అన్నియు నీకు జ్ఞాపకముండక పోయిన బోనిమ్ము.
దానిమాటలు మనమేల లెక్కింపవలయును?
రాధ—చిన్నికృష్ణా! దానిమాటలు మనమే లెక్కింపవలయునందు

వా? దానికొంతటి యహంభావత్వము దగునా? అంత యహంభావము దానికున్నప్పు డాయహంభావ మడపవలదా? అట్లడప కుపేక్షించినచో మనకు బ్రహ్మాదము గాదా?

కృష్ణ—మన కేమి ప్రమాదమున్నది? ఏకాక్షువు నిప్పున్న నాకక్షయే గాలునుగాదా?

రాధ—అట్లు సరిపోవునా? చుట్టూప్రకృలనున్న కళ్లలన్నియు గ్రహముగా రాజి ముడిపోవును.

కృష్ణ—అట్లే యనుకొమ్ము. నన్నిప్పుడేమి చేయమందువు?

రాధ—ఏమిచేయమందునా? నిన్ను నిందించిన హిరణ్యాక్షు హిరణ్యకశ్యపులను మగ్గించితివి. కంసాదులఁ బోకాచ్చితివి. చాణూరమల్లుల సహరించితివి. నిన్ను బరిభవింపదలంచి రాళ్లవర్షము గుఱిపించిన నిన్నుని గోవర్ధనంబెత్తి పరిభవింపఁజేసితివి. ఇట్లెన్నియని వచింపఁ గలను. నిన్నునిందించినవారికి దగివట్లు బుద్ధిసెప్పి నీమహామహిమమును నిలువంబెట్టుకొమ్ముదును.

కృష్ణ—అత్తా! దూషణభూషణ తిరస్కారంబులు దేహివా? ఆత్మనా?

రాధ—దేహమునకే.

కృష్ణ—అట్లయిన నభిమాన మొందులకు? కంసాదులను నధిచుటకు, గలకారణంబేమియో యెఱుగవా?

రాధ—నిన్ననవరత్నంబును ద్వేషించుటచేత.

కృష్ణ—రాధా! ఇంచుకాలోచించి సమాధాన మిమ్ము.

రాధ—ఇందాలోచింపవలసిన పనియేమున్నది?

క. తనువున విజిగిన యమ్ములు

ననువున బుచ్చంగవచ్చు / నతినిష్ఠురతకా

మనమున నాటినమాటల

విను మెన్నియుపాయములను / వెడలునె యధిపా.

కృష్ణు — వెడలవు నిజమే అందుల కిప్పుడేమందువు?

రాధ — ఆమెగర్వ మడపమందును.

కృష్ణు — నన్ను ద్వేషించుటచేతనే యామెగర్వ మడపవలయునా?

రాధ — ఆహా!

కృష్ణు — రాధా! కంసాదులు లోకద్రోహులగుటచే వారిని వధించి తిని గాని కేవలము నాకు ద్రోహులుగదా యని ఖండింప లేదు. ఇప్పుడచంద్రీముఖ నన్ను ద్వేషించుచున్నది గానిలోక మును ద్వేషించుటలేదు. లోకమును ద్వేషించి నప్పుడు గాని యామె గర్వమడపరాదు. అందుల కార్యోచించుచున్నాను.

రాధ — (విన్నదనముతో) అట్లయిన నేనీ నిందభరించుచుండవలసిన దేనా? నీ యట్టివానిని వధించి యొక కొఱమాలినదానిచే ననరాని మాటలనిపించుకొని మొడికట్టియనై పడియుండ వలసినదేనా?

కృష్ణు — (తనలో) ఈమె నీ సమయమున నించుక పరిహాసించుదును గాక. (పైకి) అత్తా!

క. తగదని యెఱుగక మమ్ము

దగిలితివి మృగాక్షి దీనఁ / దప్పగు నీకుం

దగిన మచుజేచుచు నొక్కనిఁ

దగులుము గుణహీనజనుల / దగునే తగులన్.

రాధ — (విచారముతో) ప్రాణేశ్వరా! ఇదినఱకే పరిభవింపఁబడితినిని విచారించుచుండ మీరాదుఃఖము నినుమడింపఁ జేయుచున్నారా? ప్రాణేశ్వరా! క్షమింపుడు.

* సీ. మాధిమైఁ బ్రకృతి పూ / రుషకాలములకు నీ
 శ్వరుండనై భవదీయ / చారుదివ్య
 లలితకళాకౌశ / లమున నభిరతుండై
 గడఁగు నీరూప మె / క్కడమహత్మి!
 సత్వాదిగుణసము / చ్చయయుక్తి మూఢాత్మ
 నయిననే నెక్కడ / ననఘచరిత
 కోరినమంగళ / గుణభూతిదాసంబు
 సేయంగబడునని / చెందాభీతి
 సంబునిధిమధ్యభాగమం / దమృతఘ్నేన
 పటలపాండుర నిభమూర్తి / పన్నకేంద్రీ
 భోగశయ్యను బవ్వళిం / పుచును దనరు
 నట్టియున్నతలీల ది / వ్యంబుదలఁప.

దేవా! నన్నేల నిష్కారణముగా జన్మబుచ్చెదరు? మీరు పేక్ష
 వహించితిరయేని బలాత్కారముగా జచ్చుట నిక్కము.
 (విచారముతో)

తే. గీ. ఈపరిభవానలము కేగి / యిట్టెగన్ను
 మాడ్చివేయుట సత్యమో / మహితచంద్రీ
 వలచి పరమేశుచెట్టను / బట్టినట్టి
 రాధ కయ్యయ్యె యెట్టి దు / ర్గతిలభించె.

కృష్ణు—(రాధ నక్కనఁజేర్చుకొని)

* చ. అలికులవేణి! నవ్వులకు / నాడినమాటల కింత సీమదిం
 గలఁగఁగనేల? వేటలను / గయ్యములన్ రతులందు నొవ్వఁగాఁ
 బలికినబల్కు లెగ్గులని / పట్టుదురే భవదీయచిత్తముం
 చెలియఁగఁగోరియే బలికి / తిన్మదిలోనిటు గుండనేటికన్.

అత్తా! ఈ నా భావమెఱుంగక నీ విట్లు చింతించుట బాడియా?

నీపై నాకున్న యభిమానమెఱుగనా? నేను నిన్నాదరించు చందంబెఱుగనా? అట్లెఱిగియు నన్నన్యధాదలంచుట నీకు యుక్తమా?

ఉ. నిన్ననరాని మాటలని | నిదయొకర్చినదాని గర్వమే
 నెన్నటికేని ద్రుంపక స | హించెద నంచెద నెంచికొంటివే
 పన్నగవేణి! చంద్రముఖ | వచ్చినినున్ శరణంబువేడి ని
 న్నెన్నియొయంటి దానిఫల | మిద్దిక్షమింపు మనంగజేసెదన్.

రాధ—శేషశయనా! దానికెంతకాలవిలంబము గావలయును?

కృష్ణ—అత్తా! అక్కూరుండు పాండవులచెంతినుండి నేటలేపట వచ్చు ను. చంద్రముఖ పుట్టింటికిప్రయాగోన్ముఖురాలయి యున్నది. ఆమె సకుటుంబముగా గుమ్మముదిగుచుండ వక్కూరుం డెదు రగును. ఒంటిమనుజుఁ డెదురయ్యెనను రోషంబున నాతనినిం దించును. అతఁడు పరమభక్తాశ్రీసరుండు గాన భక్తనిందయు నొనర్చును. ఆయవకాశము గొని యామెగర్వపరిహార మొ నర్తును. ఈస్వల్పకాల మోరిమివహింపుము.

రాధ—అప్పుడైన నాయాశాలత ఫలించునా?

కృష్ణ—అత్తా! నీ మేనల్లునియందు నీ కీసందియమేల?

తే. గీ. తివిరిభక్తుల నెల్ల వే | ధించువారి
 నిష్ఠమైనట్లు లోకంబు | లేచువారి
 నెంచిద్విజులను మునుల ని | దించువారి
 నెన్నటికి నేను క్షమియింప | నిదినిజంబు.

కావున నాయాదనుగ్రహము చి యిక నేని ప్రసన్నవుగమ్ము.

రాధ—దేవా! లీలామానుషవిగ్రహ! నా యవివేకమునకు క్షమిం

చి యుద్యానవనములోనికిఁ బోదమురమ్ము.

(అని యిరువురును నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయ రంగము.

స్థలము:—రాజబాట.

[వ్రాణవదనుడై యకూరుడు ప్రవేశించుచున్నాడు]
అకూరు—(తనలో) ఆహా ! ఎంతమర్దిశసంపాప్తిచినది.

మ. కులమర్యాదనశించె, స్త్రీపురుషసం | కోచంబు నమ్మయ్యె, పె
ద్దలవైభక్తితోలంగ, భక్తుగని ని | దల్ సేయుచుచ్చయ్యె, ప్ర
శ్నలు మెండయ్యెను వైవభీతి లవలే | శంబైనలేదయ్యె దు
మ్మలికాలపుమహాత్యమియుగమునన్. | గన్నప్రెడిన్ జోద్యమై
ఆహాహా ! చంద్రీముఖ కెంతగర్వమున్నది. తా సేమో పుట్టినంటిక
వెడలుచుండగా నేనెదురు వచ్చితినిని నన్నెంతెంత లాడిపో
సెను. నాదైవము నెన్నిగతుల నిందించిపోసెను. ఆమె యెం
తగర్వోన్నత్తురాలైయుండెను ? దీనికెంతగర్వమా ? ఈమె
పతివ్రతామణియైననగుగాక. ఇంతభగవద్విరోధమొందులకు?
భక్తద్వేషమును, భుక్తిద్వేషమును గల్గిన వారాలోకప్ర
యాణమునకు సంసిద్ధలైయుండవలసినదే గదా ? నే వేవేగఁ
జని పాండనవాక్యంబు లాశ్రీకృష్ణభగవానున కెఱిగించి యా
పైన చంద్రీముఖ దురాలాపంబు లాతనికి వినిపించెదఁగాక
ఓభక్తజనమందారా ! నిన్ను నమ్మినవాని కేకొఱుత.

*ఉ. కొందఱు యోగదృష్టినొక | కొందఱు వేదవిచారవాసనం
గందుఱు నిన్ను నెప్పుడొయ్యె | కానొకవేళ నభిజ్ఞులైన వా
రందఱు నిట్టినీపు కరు | నాంబుధి ! పాశ్చతదృష్టిఁజెందు నా
ముందట నిల్చియెన్నఁడుప్ర | మోదమొనర్తువు నందనందనా ?

*ఉ. విశ్వములీలఁద్రిప్పుచు న | విద్యకుఁ జుట్టమవైననీకుఁ దా
శాశ్వతమైన కాలమిది | సర్వము వేడబమందురట్టి వి

శ్వేత్యర మేలుకుప్ప నిను / నెవ్వఁడు గోరిభజించు నాఁడెపో
 శాశ్వతలక్ష్మీ మృత్యుజయ / సాఖ్యయుతుండభయండుమాధవా!
 నేను లోనికరిగి శ్రీకృష్ణుని దర్శించెదఁగాక. (అనినిష్క్రమించును)
 [ఔర లేచును]

[కృష్ణుఁడు కూర్చుండియుండును. అక్బారుఁడు నిలువంబడియుండును]
 కృష్ణు — అక్బూరా ! ఏమంటివి?

అక్బూ—దేవా ! నేను నేజేసికొనిన పార్థబభిశేషంబున నాచంద్రీ
 ముఖ గుమ్మము దిగుచుండఁగా నేనెదురైతిని. అదియాయె క
 ముగళమట. వెంటనే నవమాష్టపారాయణబ్రాంభించినది.
 “కం. నేరుపుమై క్షూరుండను

పేరే నీపితలు నీకుఁ / బెట్టిరి నీకా

పేరు రుచింపమిచే య

క్షూరుండని యిట్టె దిద్ది / కొంటివి నీచా!

చం. ఖలమతి పుట్టినొటికిరు / గన్ దలపోసిగృహంబునీడి ని
 శ్చలముగ గుమ్మముఁ దిగెడి / సంగతి నీవుగ్రహింపబోక ని
 వలతిగ నాకునిప్పు డెదు / రైతివి నిందుననేమి కీడు వా
 టిలినను నేదిదిక్కు ? తల / డెక్కిన పాపములేదుదుర్మత !

జడమతీ ! ఎవ్వరెట్టిమహాత్కార్యముల మనమునందుంచుకొని గు
 మ్మముదిగుదురో కనిపెట్టవలదా ? దృష్టిపిడతవోలె చటా
 లుననెదురౌటయా? వారికార్యమంతటితో భస్మముగావలసిన
 దేనా ? ఇట్టిదుశ్శకునమే నీకైన నెట్లుండనో నీవు గ్రహింప
 లేవా బాలిశాధమా ! భక్తాగ్రేసరుడనని పట్టివర్ధనములు
 మాత్రము దిద్దితివా ? నీభక్తిపాడుగాను. జగదేకారాధ్యం
 డగు శ్రీమన్నారాయణుని గొలువరాదా ? గోపికారాధ్యం
 డగు గొల్లవానిని గొల్తువేమి పాపము ? నీకు మతిలేదా ?

కం. సతతము శంకరుగొల్చిన

గతిగలుగునుగాని గొల్ల, కాంతలకొఱకై

మతిలేక దిరుగునాదు

ర్మతిసేవించిన నుతిమొ / అయుననదలజే.

చిఛీ ! నాబోటి మహాశతివ్రత లిట్టిగ్రామములందుండరాదు. మత్తుమందుజల్లిన ట్లడచొక పేవిధము. పోపో పాపాత్మా ! ఇంకను నిలిచితివేమి ? గాటయందు నాకాపదలురావలయునని గోరుచుంటివా ! నేను మహాశతివ్రతని యెఱుగవా ? ఆపదలునన్నుటవని యెఱుగవా ? దిక్కుమాలిన దుశ్యకునమై సంతమాత్రమున నాకు వచ్చిన బ్రమాదములేదు. నీబ్రతుకు తగ్గులంబడ. నేనుతలచుకొంటినేని నిన్నును, నీశ్రీకృష్ణుని గూడ మూఁడు చెఱుపుల నీళ్లుత్రాగింకఁగలను. ఈయూరసం దఱును వ్యభిచారిణులే. అందఱును దొంగభక్తులే” అనియొక నెన్నెన్నియో దిట్టి యంతర్లో నూరకొనక తానుశ్రీనను మాటయే మఱచి పోయి పురుషుడనగునన్ను గొట్టవచ్చినది. నేనామెను గాంచి నిర్విణ్ణుడ నైపోయి కొట్టవచ్చుటచే యొక తప్పుకొంటిని. తప్పుకొనినను నామెకు సాకోచముగలుగలేదు. పురుషునిగొట్టగలనా యను ధైర్యములేదే ? తప్పుకొనిన నన్ను తాళ్లలో గొట్టినది.

సీ. గొల్లవానిని భక్తి / గొల్పుటమాసవే

రా యటంచని యొక / తాయిఱువ్వె

యేనాఁడు నెవ్వరి / కెదరు రాకుండు

వా యని యొకరాయి / బలిమివిసరె

పటివర్ధనమేల / పాపుఁడా యని “తుబు

క్కుననుమ్మి” రాయిచే / గొట్టెమరల

మగవాడవైయుండి | మగి డెదవేలరా

తులవాయని రాయి | తోడగొట్టె

నోటవచియింపరానట్టి | మాటలనుచు

పిచ్చియెత్తినట్లన తల | విఱియబోసి

రాలుఱువ్వెను నెన్నాడి | చాలవఱకు

కొంతగాదది ఘోరరా | కాసిగాని.

తుట్టతుద కెట్లో యామెను దప్పించుకొని మారుమాగ్గంబున మిమ్ము
దర్శింపవచ్చితిని. దేవా! దానియాగడ మడపకున్న చిలికిచిలికి
గాలివానయెనట్లు క్రమక్రమముగా లోకములెల్ల నేచునను
కొందును.

కృష్ణ—భక్తా కేసరా! విచారింపకుము. ఆమెగర్లప్రాయశ్చిత్త మొన
రైదను. ఇదిగో! నీనొకపక్షముదినములు బోయినపిమ్మట చం
ద్రముఖ తండ్రియగు పుంగవుని గృహంబునకు రాధను దోడ్చా
నిరమ్ము. అచ్చటచంద్రముఖచే మీకుక్షమాపణము జెప్పించె
దను. చంద్రముఖ ప్రాయాణమాపినదా ? పుట్టింటికి వెడలి
నదా ?

అకూ—వెడలినది.

కృష్ణ—ఆమె భర్తయగు వేదప్రణో.

అకూ—ఆమెను కొంతవఱకు సాగనంపి వెనుకకు వచ్చివైచును.

కృష్ణ—అట్లయిన మరియుమేలయ్యె. నీవింకబామ్ము.

అకూ—శ్లో. మురళినినదలోలం ముగ్ధమా యూరమాడం
దళితదనుజజాలం ధన్యసౌజన్యలీలం
పరహితనవహేలం పద్మసద్మానుకూలం
నవజల ధరసీలం నేమిగోపాలశాలం॥

వైచివ్రాలును.

తృతీయ రంగము.

స్థలము:— బాటమధ్య.

[చంద్రముఖ, గోప బాలుడు, మాలిని నడచుచుండఁగా
నెఱి తేచును.]

చంద్ర—మాలిసి! మన్ననోహరుఁడు మనలను విడచి వెనుకను వెడలి
నప్పటినుండియు నామన బే కారణముననో గాని కళవళపడుచు
న్నది. కాని కారణమిదియని యూహింపజాలకున్నాను.

కం. గడపదిగీదిగకుండగ

నడివడి నకూరుండెనురు | నచ్చుటచేతన్

బొడమిన దుశ్శకునఫల

బుడుగునె యేనాటికైన | నూరకమనల్.

మాలి—అమ్మా ! నీవు మహాపతివ్రతప్ర. పతివ్రతను భగవంతుఁడే
బాధింప లేనప్పుడు పాడుశకునంబు లేని చేయంగలవు?

చంద్ర—నెచ్చెలీ !

తే. గీ. శకునముచునది భావినూ | చనముసుమ్ము

కర్మసూత్ర ప్రకారంబు | గా శకునము

లొదవుచుండును వానిచే | బాదుమబడక

దాటుటది దేవదేవుని | తరముగాను.

మాలి—దేవదేవునకు వశముగాకపోయిన పోవచ్చును. ఆదేవదేవుఁడు
పతివ్రతలకు దాసుఁడంటివిగదా? నీవు మహాపతివ్రతప్ర గావు
న దేవదేవునికంటె నెక్కుడుదానవు గనుక నిన్నాశకునము
చేయంగలవు ?

చంద్ర—మాలిసి! ఆదేవదేవుఁడు పతివ్రతకు దాసుఁడేగాని—కర్మ
సూత్రము మాత్రము బతివ్రతకు లొంగదు.

గోప—చకునమంటూ వూసెట్టుకొని నడకమానేశారు. సేనాదూర
మెల్లాలి. నడండి.

చంద్ర—మూలినీ ! నాహృదయమునందేమియు స్థిమితముగాలేదు.
నాప్రాణేశ్వరుఁ డీపాటికి గృహంబున కరగియుండును. మనము
గూడ వెనుకకు బోదము. గోపకుమారా! సందియింపక తిరు
గుము. (అని వెనుదిరుగును.)

[అప్పుడు కృష్ణుఁడు వేదప్రని రూపముతో బ్రవేశించును.]

కృష్ణ — ఇప్పుడీ విచిత్రనాటకమునకు బ్రస్తావన ప్రారంభింపవలయు
ను. ఈమె తిరిగి రేపల్లె వచ్చినచో నాప్రయత్నము నెఱవేర
దు. కారున నేనే యామెధర్తయగు వేదప్రని యట్ల నటించి
యీమెను పుట్టికి దోడ్కొనిపోయెదగాక. ఈమెపతివోలె
నే నేనును నిరక్షరకుక్షివోలెనే ప్రస్తుతము మాట్లాడెదగాక.
(అని నడచును.)

గోప — (ముందుకుచూచి) ఎండమ్మా ! వేదయ్య మల్లొత్తుండాడు.
నూడు. నూడు. ఇంటికాడే గలిభీయెందోయోయో?

చంద్ర—ఇంటియొద్ద గలిభీయగుటకేమున్నది? నాప్రాణేశ్వరుని విడ
చివెడలుటకు నాకెట్టి యాటంకమున్నదగినో, నన్నువిడచి
యుండుటకు నా ప్రాణేశ్వరునకు నట్టి కారణమే యుండి
యుండును.

[అప్పుడు మాయావేదప్రఁడు సమీపించును.]

మావే—(ఆయాసమభినయించుచు) ఓలసిందిరీ ! మనంకట్టుకున్నేల
యెల్లాంటిదో గాని నిన్నిడిసి యింటికాడుండలేక సక్కొచ్చి
నానే.

చంద్ర—అట్లయిన నాతోకూడ రాలేకపోయితిరా ? మఱల వెనుక
కేల వెడలితిరి?

మా-వే—పెళ్లాన్ని జిసి పదిరోజులుండలేనానిన్నీ—మనమోరులేకుంటే పశుధనాలగ తేంటనిన్ని—ఆలోపించి యెనక్కిపోయాను. నువ్వు కనపడకుండా నున్న ఒక్కగడియ సీకటందకారైపోయింది. మరేంజేసేది? కూడుతించామంటే ఆపోలేదు. పశువులని సూద్రారంటే బుద్ధేపుట్టనేదు. ఇల్లయోమయపోయింది. ఇదేంటి యెదవబాదని వైరందెచ్చుకొని పశుధనాలకిగంటే కూలోణ్ణి ప్పగిసి, ఆమణ్ణిలెగిసి యెకాయెనీ సక్కావొచ్చి యిప్పటికి గంట మిలోవడ్డాను. ఐశే ఒలే ! తెలకడుగుతాను. పిలందే ఒళ్ళనని మియయ్య నన్ను సూసి కోంపడడుగదా?

చంద్ర—ప్రాణేశ్వరా ! ఎన్నడులేనిదిట్లాడుచుంటిరా? హాస్యమాడుచుంటిరా? నిజమాడుచుంటిరా ?

మా-వే—ఎన్నడువాలేని మాటలేంటి? మియయ్య ముంచోడేంటి? ఆణ్ణెరగనా? మాఱున్ని రమ్మంటే మిారంతావొళ్ళరు నేకూ డ్డటగలనా? పొండుంటేయేమనేది? మిసెల్లెలు పెట్లకిగంటే బోయినాలకి పిలనోళ్ళొళ్ళారసి పొమ్మన్నాడుగాడంటే. అల్లాగ అల్లుణ్ణి పొమ్మంటే నాగపేంటిసెప్పు. అప్పుడు సూరు మంటూ యెనక్కిరానా?

చంద్ర—ప్రాణేశ్వరా ! ఎంతమాటంటి.

తే. గీ. వేనవేలకు భోజనాల్ | బెట్టలేక

పొమ్మనెనుగాని మిమ్మేల | పొమ్మనియను

పిఠుగు బడ్డెపు బిక్షకై | వెడలుసప్పు

చదువు నుంత్రొమ్మొక్కటగునే | స్వామిచెప్పును.

మా-వే—మిబాబుమిద నీకబిమానం గనకల్లా గండ్లూవుగాని తీరా పొమ్మంటే నేనేంజేసేది?

చంద్ర—ఆ భయము మికగత్యములేదు.

మా-వే - పోనీ ముందీసిన్న య్యను బంపుదారి.

చంద్ర - ఎదులకు ?

మా-వే - మనవొత్తున్నామని యిటికాడనెపితే అల్లకూడాండిసెడతారు. అసలుసంగ తేంటంటే మీఅయ్యమూలిగితే తిరిగొస్పిమనకిసెపుతాడు. యిక్కణ్ణుచే యెనక్కెళ్లవచ్చు.

చంద్ర - మీపట్టినపట్టు మీరు విడువరు. అట్టే పంపించుండు.

మా-వే - గోపన్నా ! ఎల్తావా ?

గోప - ఎల్లమంటే యెల్తాను. మీమామకోప్పడితే తిరిగొస్పి సెబుతాను.

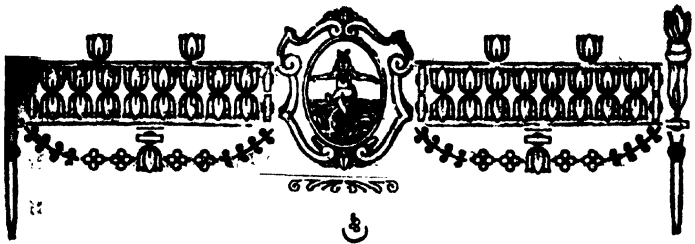
మా-వే - ఎల్లు. బేసెల్లు.

(గోపన్న నిష్క్రమించును.)

తెలివాయిలును.

ఇది తృతీయాంకము.

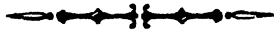

రాధాకృష్ణలిల

అను

చంద్రముఖీగర్వభంగము.

తు రీ యా క ము.

ప్రథమరంగము.

— శ్లోకము: — పుంగవుని యిటిముందఱాభాగము శ్ —

[మాయావేదపుని రూపమున కృష్ణుడు బ్రవేశించుచున్నాడు.]

కృష్ణుడు—(తనలో)

తే. గీ. తనవలకు రాకయున్నంత | దనుక వరుణుఁ

బూని శ్రీరంగ నీతులె | న్నేని నుడువు

దనవలకు వచ్చినప్పు డం | తయును మఱచి

“పప్పులోన నడుగువైచు” | తప్పకుండ.

ఈచంద్రముఖీ చారిత్రా మించులకు నిదర్శనమై యున్నది. పెనుక బృంద తనభర్తయగు బాలంధరరూపమున వచ్చినశ్రీమహావిష్ణుని గాఁగిలించుకొనినదినియు నందుచే నామె పతివ్రతగాదని యు జెప్పినదే. తానుగూడ నిప్పుడట్టి మోసముననే దివులు కొన్నదే. ఇప్పుడు తనవివేక మేమైనదో? నామాయారూపము

నుగాంచి నిజము గ్రహింపకనే నే దనపతివనుకొని నాసేవలూ
 నరించుచున్నది. కానిమ్ము. పుంగవునకుఁ గృత్రిమజామాతనగు
 నామీదననిమిత్తాగ్రహంబు దెప్పించి నీజనకుఁడు నన్ను నిందిం
 చెగాన నీవు నీపుట్టింట నున్నంతకాలమును నీతో గవయ
 నని జెప్పి యామె నొటకుండ దూరమునం దుంచితినిగదా?
 ఇంక నీపై నా విచిత్రీనాటకము ప్రయోగించి యీమె గర్వ
 భంగ మొనరింపవలయును. నీజనకుఁడు నన్న కారవమొనర్చు
 చుండనను నెపంబున నీమెను బయలుదేఱి దీసి నాతంత్రీ
 ముపయోగింపవలయును.....

సీ. పతినాజ్ఞలోఁ బెట్ట / భావించుటాక్కటి

ధపునిపై బిట్టల్క / దాల్చుటాకటి

యదిజేసి తిది చేసి / తనిపోరుటాక్కటి

తననాధు హితమెచ / కునికియొకటి

లత్తమామలభక్తి / నరయమియొక్కటి

కన్నమిన్నుగనని / గర్వమొకటి

అతిధియభ్యాగతి / నాదరింపమియొక్క

టనయంబు పరుషోక్తు / లాడుటాకటి

మగనియాజ్ఞల నెల్ల / మన్నింపమియొకటి

దైవంబుపై భక్తి / తలగుటాకటి

పరసిందఁ జేయగాఁ / బరగుటమొక్కటి

తనుదానె స్తుతియించు / కొనుటయొకటి

పతియొద్దెవంబని / భావింపమియొకటి

పెద్దలపైభక్తి / విడుచుటాకటి

తనకులాచారముల్ / దగవీడుటాక్కటి

విఫులసత్యంబును / విడుచుటాకటి

య నెడిపదునాఱు చెకుగుణా | లరసివిడచి
 ఘవపతివ్రతయెగాలు | కాంత యొక జె
 సత్సతీమణిబిరుదంబు | జగతి బడయు
 నట్టిరుల కెప్పుదాసుడ | నగుమనేరు.

పైపదునాఱుదుర్గణంబులలో నేగు మామె చెతనున్నను నేనా
 మెకు దాసుడనుగాను. ఇప్పుడీ చంద్రిముఖ పతివ్రతయే
 గాని-సత్సతీమణినను గర్వము-ఆగర్వము దలకెక్కుటచే నె
 ల్లరపరుషోక్తులూడుట-పరనింద జేయుట-తన్ను దా పొగడుకొ
 నుట-దైవభక్తి విడుచుట-పతియైవైవమునిభావింపకుండుట-మొ
 దలగుదుర్గణంబులచే గట్టుబడియుండుటచే నీమెగర్వమడంచి,
 యీమె యీదుర్గణంబులనుండి నెల్వడి తిరిచునట్లొనర్పవల
 యును. (ముందునకుకూచి) అనిగో ! పుంగవుడనుడెంచుచు
 న్నాడు. మాప్రియామున కీతనననుమతిపడజేసి యాపైన
 నాచిత్రప్రియోగము జేయవలయును.

[అప్పుడు పుంగవుడు బ్రవేశించుచున్నాడు]

పుంగ—(తనలో) అల్లుడోడొప్పి నెల్లొచ్చెంది. వశతప్పకుంజు కూటికి
 కూకుంటాడు. ఏదేనా పనిసెయ్యమంట మిడుకుశాడు. “తిం
 డికి తిమ్మరాజు, పనికిపోతిరా.” అణ్ణెవన్నా అంటు సెందరమ్మ
 డుత్తుంది. అల్లనలుగురికి పెట్టలేక నేనేడుతున్నాను. ఈడి
 జిమ్మడ పోతానని మాటవరుచుకైనా అనడే పాపము. ఈడి
 యాలనకపోతే ఆకూతనూటా నేనేలంటాను. (ముందుకు
 చూచి) ఇదిగో ! ఇక్కడుండేలో ఆలోసిత్తుండాడు. సంగ
 తేంటో కనుక్కుంటా(అని సమీపించి) ఏంటాలో సిత్తున్నావు
 యేదన్నా !

మా.వే—అలోసనేముంది? ఇప్పుడే కూకుతినిల్లాగొశ్యా.

పుంగ—మీపూరెళ్ళాని కాలోసిత్తున్నా వేమో అనుకుంటున్నానులే.

మా-వే—ఎల్లాను. తొందకోం.

పుంగ—శొందలుకాదేటి? పశుదనాలని సూసుకోకబోతేనట్టారాదు.

మా-వే—కూలోడున్నాడు బయంసేదు.

పుంగ—కూలోడు యజమానిలా పనిసేత్తాడా?

మా-వే—కూలి కావలసివోడు సెయ్య కేజేత్తాడు.

పుంగ—ఆడికూ లెక్కడికిపోతది. మాసెందరమ్మ యెల్లాలంటూందిలే.

మా-వే—కేజేల్తాములే. ఆల్లా అనుకున్నాము.

పుంగ—కేపే.

మా-వే—కే.

పుంగ—ఎల్లదలుసుకున్నోళ్లంతా కేంటి? ఎల్లండి.

(నిష్క్రమించును.)

మా-వే—అన్నియు ననుకూలముగానున్నవి. ఇంక జంద్రముఖని బ్రయాణమొనర్చి యింపబ్రయాణములోననే నీమె గర్వభంజనమొనర్పవలయును. (తెరవైపుజూచి) మాల్!

మాల్—(ప్రవేశించి) ఏమి?

మా-వే—కేపు పొద్దుటలలెగిసి మనపూరి కెల్లెపోదారని చూసెందిరి తోసెప్పు. ఆళ్ళయ్య ఒప్పుకున్నాడనికూడ సెప్పు.

మాల్—చిత్తము.

(అని నిష్క్రమించును.)

వైఅవ్రాలును.

ద్వితీయ రంగము.

స్థలము: పుంగవునియింటిముంగలి భాగము.

[చంద్రముఖ నిలువబడియుండగాఁ జెరలేచును.]

చంద్ర (తనలో) నేను ప్రయాణముని జెల్పిన నామనోహరుఁ డింకను భోజనమునకే నాలే వెక్కడకుబోయెను జెప్పుమా?

(అని యాలోచించుచుండెను.)

[అప్పుడు 1 వ మాయూషేద్రుడు ప్రవేశించును.]

మా-వే -- ఎండే-నిలబడ్డావు. బేగి కూడ్చి.

చంద్ర -- నాథా! మీకొక కే చూచుచున్నాను. రంగు. (అని లోనికి దీసికొనిబోవును.)

• [2 వ మాయూషేద్రుడు ప్రవేశించును]

2. మా-వే -- (తనలో)

శా. ఈమాయగని పెట్టినాచి మదిలో | నెంతేని తప్పిబ్బుల్తో
నేమాత్రంబును నెంచలేక మది నెం | నే జింతకున్దక్కి యె
స్వామీ! నీమహిమాబుయూహమతి నే | ఫక్కిగనుంఁగొందు న
న్నోమరావె దయానిధీయచుచు నో | నా వేడెడిదీనతగా.

(ప్రకాశముగా) సెందిరీ! లో సేజేత్తున్నావే.

[చెరలో] ఎవరువారు?

2. మా-వే--ఎవరేంటి యెరిమొగవా? నేను. తలుపుతియ్యి. బేగిరా.

చంద్ర--(ప్రవేశించిచూచి నిర్ఘాంతపోయితనలో) ఏమిది? నాకన్నులను నేను నమ్మవచ్చునా? నాప్రాణేశ్వరుఁ డాహరించుటకై వంటశాలలోని కిప్పుడే వెడలి యింతలోననే భోజనమైనఁ జేయక బయటికేల వెడతెను జెప్పుమా?

2. మా-వే -- ఎండే. అల్లాగాలోసిత్రావు. నీవుకేంటి?

చంద్ర) — ప్రాణేశ్వరా! మీరాహారము దీసికొనుటకై లోనికి వెడలితిరిగదా? మరల బయటకెప్పు డెందులకు వెడలితిరి.

2 మా-వే—చువ్వెనరినిసూసి నన్ననుకొన్నావో గాని నేనిప్పుడే గావచ్చింది.

చంద్ర) — (తనలో) ఇప్పుడే ధైర్యమూనవలయును. (పైకి) పాదపాత్రాశనమునకు జలముదెచ్చెద. (అని వెడలి జలకలశముతో బ్రవేశించి తనలో) ఈతఁడు నిశ్చయముగా నాపతియే. నా జనకునిచే బరిభవింపబడిరి గావున నన్ను బరిభవింపనెంచి యుండెను. మహాపతివ్రతనగు నేనీ స్వల్పాశయమునే గని పెట్టలేకుండునా? నేనుచు నేమియునెఱుంగ నట్లే నటించెదను. ప్రాణేశ్వరా!

ఆ. వె. భర్తవౌట నిన్ను / బరిహాసమాడితి

దానికిట్టులాడఁ / దగునెమీకు

పరునిజూచినంత / పతియని యెంచఁగా

మతియు సుతియులేని / మగుననొక్కొ.

2. మా-వే—నేనూ చరచమాడాననుకో. మాసెడ్డాక తేత్తోంది కూడయ్యో.

చంద్ర) — లోనికిరొను. (అని తీసికొనిపోవును.)

[3 వ మాఱూ వేదపుఁడు ప్రవేశించి]

3 మా-వే — (తలుపుఁబట్టుచు) తలుపు తలుపు.

[వెరలో]

ఎవరునారు? ఇప్పుడు తీయుటకు వీలులేను.

3. మా-వే—సచ్చిననొస్తే యేరంటావెందే. పుట్టింటికొళ్ళి నన్నేమరి సిపోనావంటే నీ సిగదరగ, రాయే. తలుపుదియ్యో. ఆయా చంగావుంది.

చంద్రీ—(ఈపలకువచ్చి చూచి నిష్ఠాంతపడి) ఏమిటి?

3 మా-వే—వంట. (అని సమీపించి భజముకై జేయినైచును.)

చంద్రీ—(తనలో) రూపయూవనములుదుగాని- వేషభాషలయందు గాని యిచుకేయి భేదములేక నామనోహరునివోలనే గన్పట్టెడిని. అట్లయిన లోననున్నవారి మాటయేమి?

[శరణో]

సెందిరీ! కూడెట్టి వెత్తినాలకెల్లాయుట!

3 మా-వే—లో నెన్నో పిలుతుండారు?

[శరణో] ఓలందే రావు?

చంద్రీ—ప్రాణేశ్వరా! లోన మీ మామగారు భజించుచున్నారు.

ఇప్పుడే వచ్చెద నిందుండుడు. (అని రెండడుగులు వైచి తనలో) ఓపరమేశ్వరా! ఇదియేమిపాపము!

మ. పతిగాడంచు నెఱాడజాలుదును నీ ! పాపిష్ఠిన క్త్రిబుతో

పతియేయాననుకొందమన్న, గదిలో ! వాడెవ్వడైయుండు? సు

గతి సందర్భమదేమొ నాకు తెలియంగారాదె? యెమ్మాడ్కినా

మతినుహించి గ్రహింతునాపతినియిమామాయననక జాలుదుక.

కానిమ్మిది యేదియో యద్భుతంబుగానున్నది. లోనికరిగి చూచి వచ్చెదంగాక. (అని నిష్క్రమించును.)

3. మా-వే— ఇప్పుడిప్పుడీమెకు బరమేశ్వరుడగుపించుచున్నాడు.

ఆహా! ఈ ప్రపంచమెంతమాఘ్యంబుతో నిండియున్నది.

1 శే. గీ. తమకుగల్గెడి సర్వసా ! ఖ్యములు తమదు

పంజ్జ చేగల్గెనని గర్వ ! పడుదు రెలమి

కష్టమొదవంగ దైవయో ! గంబటంకు

కనుగొనంగ ప్రస్తుతమిది ! కాలమహిమ.

(చూచి) అదిగో! చంద్రముఖ వచ్చుచున్నది. (వైకి) ఎండే. నన్నీడ కూలేసి నువ్వెల్లిపోనావు.

చంద్ర—(ప్రవేశించి) ప్రస్తుతమాతని నొకచో దాచవచ్చితినిగదా? ఈతనితో నాభర్తరూపముననున్న వారినొక ముప్పురున్నట్లు గదా? కాని మృమిజరుగనో జూచెదగాక. (వైకి) ప్రాణేశ్వరా! లోనికి రండు.

3 మా-వే—అప్పుడనగా వచ్చినో ణ్ణిప్పటికీలుదాలోనకు రమ్మనడానికి. మఱిపద. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

[4 వ మాయావేదపుడు ప్రవేశించును]

4. మా-వే—(తలుపులుదట్టుచు) ఎండేవూసాడవు. పుట్టకొక్కునా గ పుట్టింటికినేది మొగుణ్ణి మరిసిపోయినావంట మొద్దా!

[తెరలో] ఎవరది?

4 మా-వే—వెళ్లోన్ని పుట్టింటికిపంపినయెట్టియేదన్నని. పలకవెండే పాడుముండా!

చంద్ర—(ప్రవేశించి తనలో) ఓయిశంకరా! కానిరోజులు సంభవించినవి. ఇంక నాసతీత్వము జల్లారినట్లే. ఇప్పటికింటిలో ముప్పు రొకరికి తెలియకుండా నొకరుండిరి. వీధిలో నాల్గవవాడు సిద్ధమయ్యెను. ఈవార్త విన్నచో లోకులు నన్నాడిపోయరా? ప్రజలాడిపోయి టటుంచినను నీ నల్వరిలోనను నాపతిని నే గ న్నెట్టుకెట్లు?

8 వ అనుబంధము.

తే. గీ. పరులదూషించియున్నట్టి ! పాపఫలము

ఉరక నకూరునిందించి ! యున్నఫలము

అముకుందుని చెడదిట్టి ! నట్టిఫలము

కట్టికుడుపుచునుండెని ! క్కరణి నకట.

అదిగో మఱల పొర బాటుబడుచున్నాను. పాపులను నిందించుట పాత కముగాదు. ముకుందుడు దేవదేవుడుగాడు. కృష్ణుడే దేవదేవుడైనచో దన్నునిందించిన నన్నింతకాల మిట్లుండనిచ్చునా? (ఆలోచించి) ఆ! నానాథుఁ డొకనాఁడొక కలవచ్చినదనియు, నందొకజడదారి గాన్నించి నీయభీష్టమెట్లున్న నట్లగుచుండునని వరంబొసంగెననియు జెప్పియున్నాఁడుగదా? నామనోవృత్తి యెటున్నదో గనుంగొనుటకై నాపతియే యిట్టిమాఱువేషంబుల నన్నలయించుచున్నాఁడు. అమ్మయ్య! నేను మహాపతి వ్రతను గావున నీరహస్య మిప్పటికైనఁ గనిపెట్టగల్గితిని గాని లేనిచో నభాసుగావలసినదేగదా? ఈతని కపటనాటకమున కన్యగుణ్యముగా నేనునుఁ గపటతాళమువైచెదను. ఆతడనంత రంబేమిజరుగునో చూచెదఁగాక.

4 మా-వే—టలందే. దెయ్యంపెట్టేదానిగల్గి సూత్రావేషం. ఒండు కొనితినలేక కూటికిమొగమాచి నేనొత్తే—కూకోమనడం—దాగ మియ్యడం—కూడెట్టడం—కుచలప్రచ్చులడగడం పోయింది. మిడుతు మిడుతు గుడ్లెట్టుకు సూత్తున్నావా? పుట్టింటికొళ్ళాకి కాబుద్ధి మారించేంటి?

చంద్ర — జీవితేశ్వరా? ఎంతమాటంటిరి. నేనట్లు మిడుతు మిడుతు చూచుటకు కారణమేమంటిరా?

తే. గీ. వంటజేసుక తినుటకు | బద్ధకించి
యున్నచో దిని లేకున్న | నూరకుండి
వాడివత్తియెయున్న మీ | వరుసఁగాంచ
నొడలు కంపించి మాటరా | కుండ నాధ.

4 మా-వే—‘దయగలమొగుడు తలుపు దగ్గి లేసి నురీకొట్టకంట’ యిల్లాంటిదే. సచ్చిననొత్తే నువ్వొగుత్తున్నావా?

చంద్ర—నాధా! లోనికిరండు. (అని తీసికొనిపోవును)

[5 వ మాయావేదపుండు బ్రవేశించును.]

5 వ మా-వే—తనదోషము దాగ్రహించియు నంతలోననే మఱల నెనుకటిపుంతలో బడి గర్వించుచున్నది. కానిఃక్కు. దీనికిబూర్తి గా శృంగభంగ మొనర్చినగాని బుద్ధిరాదు. (ఆయాస మభినయించుచు) సెందిరీ! ఎదున్నావే?

చంద్ర—(ప్రవేశించి చూచి) ఎంతమాత్రీ మనుమానములేదు. నా నాధుడే యిన్ని వేషములు వేయుచున్నాడు. ఈతని యభి మతమేమియో తెలియదనుక నేనేమియు నెఱుగనట్లే నటి యుచెద. ఆపై చిత్తమేమియో గనుగొనెద. (పైకి) నాధా! లోనికి దయచేయుడు.

5 మా-వే—ఓసి నీయెఱ్ఱిగూల. పుట్టింటికాడ పప్పు బువ్వ తింటూ కూసుండావెందే. యింటికాడెల్లాగుందో - సంసారమేమైందో చూసుకోనక్కఱలేదంట దెప్పముండా. నీకొక్కమారు పాయ శ్చిత్తం సెయ్యాల. అప్పుడుగాని నీకు బుద్ధిరాదు. నువ్వెంతో ముసిదానవనుకున్నాను. ఈడవోర్నో మరిగి నామాటే మరిసి పోయ్యవు. పెద్దోళ్లు సెప్పిందూరికేపోద్దా?

కం. ఎంతోటిబలమదున్నను

కాంతను తన పుట్టినింటి క కాడనెయింపక

కాంతాపడుసుకు బ్రతుకని

సంతసమున మగ డెబంప క జాలినయటె.

చంద్ర—హర హర! ఎంతమాటుటిరి? తొలుతనుండియు జూచుచు నాగుణమింకను గనిపెట్టరెలిగదా? మీకిట్టియనుమానమేల? మీచిత్తమువచ్చిన వడిక్షేపేయిండు. నాసతీత్వము నిల్చియు

న్నటుల మీకు దృష్టాంతము జూపి యశోవంతురాలను కీర్తి గడించెదను.

5 మా.-వే— సీతామ్మవారి లాగస్థిలో బహుతా నుటూవేమో ? నా కెందుకా సిక్కు. నీకెందుకీబాధ. నాకాకలేస్తోంది. కూడట్టు చంద్రీ—రండు. రండు. (అని తీసుకొనిపోవును.)

[6 వ మాయూవేదప్రంబు ప్రవేశించును.]

6 మా.-వే—(తనలో) బౌరా! కండ్లయెదుట గనంబడుదానినే నమ్మక తాననుకొన్నదే సత్యమనియు-ధర్మమనుచు దలంచి విట్టివీ గువా రిక నెదఱుంజిరో గదా ? కానిమ్ము. దీనిగర్వమొ త ? ఇది యెంత ? (అనితలుపుదట్టుచు) సెందికీ! సెందికీ!! కా ల్లశిపోతున్నాయి. రామే తలుపుతియ్యె.

చంద్రీ—(ప్రవేశించి తనలో) హర! హర! నాకెంతద్దుతి ప్రాప్తి చినది. నాకీట్టి విషమపరీక్ష వచ్చుటకు నేజేసిన పాపమేమి ? పరధనకనకవస్తువాహనాబుల కాసిపలేదే. పాపాత్ములం గల నైనం బరికిపలేదే. పతిపూజ నేమరలేదే! నాయ్త్రిమహాపతి న్నిత లేదనిపించుకొంటిని గాని సామాన్యకాలను గానే. నా య్త్రిసుగుణుని క్లివిషనువరీక్ష వచ్చుట కేమికారణము ?

6 మా.-వే - నీసిగదరగ - ఏటల్లాగానోసీత్తున్నావు. నెల్లాళ్లయిదిగ దా నీవు నీపుట్టింటికొచ్చి, యితవఱకొచ్చినావు గానెందే. ఈడ నేంజేత్తున్నావే దగికికూతరా !

చంద్రీ—(తనలో) ఇంకిప్పు డేమన్నను లాభములేదు. దొంగను దొంగయేనిగోపింపవలయును. (వైకి) నాథా ! వెంట మొగవారులేకుండ నే బ్రయాణము జేయగలనా ? మీరు వచ్చెదరే మోయని యెదురు తెన్నులు జూచుచుంటిని. మీరెప్పుడువచ్చిన నప్పుడే నేసిద్ధముగా నున్నాను.

6 మా-వే—మనిషినిచూచి మనిషిమాట్లాడతావు మాయముండా !

నీవుట్టిలు నీకు బాగుంటే నేన. అత్తి ల్లణగారిపోయినాచరే.

చంద్రీ—ప్రాణేశ్వరా ! అంతయో ఇంతయో చంద్రీముఖ మహాపతి

వ్రత యని యనిపించుకొనుచున్నాను. గౌరవప్రపత్తులతో

బ్రదుకుచున్నాను. నాసంగతి నెఱింగియు నన్నిట్లనుట

భావ్యమా ?

9 న అనుబంధము.

పిఱికివాడగు గోపాలునితోడను, నాబోటి యాడుదియే యగు

మాలినితోడను బ్రయాణమొనర్చుట కిష్టపడక నే నాగితిని

గాని నాయం దేదోషమును లేదు. తుమించి లోనికిరంప.

6 మా-వే—సరే. తుమించడానికేలే. పద. (చెట్టాపట్టాలు వైచు

కొని నిష్క్రమింతురు.)

[7 వ మాయావేదప్రండు ప్రవేశించుచున్నాడు]

7 మా-వే— (తనలో) ఒకయూపదనుగడి తప్పించుకొనడలంచి యి

కొక క్రొత్తయూపద నెత్తిబడ వైచకొను మూర్ఖునిచందం

బున నీమొనడవడియందెంతమాత్రమును లోపము లేకున్నను

తన మాయామనోహరున కపనమ్మిక గలుగకుండుటకై

యసత్యంబులుగూడ నాడుచున్నది. ఇంక నీమొకుభ్రాయశ్చి

త్త మొనర్చుట కెంతకానలయును. (అనితలుపుదట్టుచు) లోని

వారెవరో తలుపు తెరండి (అనిపిల్చును)

[తెరలో] ఎవరువారు ?

7 మా-వే—అమాట్లాడినది చంద్రీముఖయే సందేహము లేదు

(పైకి) ఓలే ! నీకేరోగమే. సచ్చుముండా ! ఈడబడి సత్తుం

డాను. రాయే తలుపుతీయ్యే. గొంతుకెండిపోయి సత్తుం

డాను,

చంద్రో—(ప్రవేశించి చూచి తనూ) ఈవరుస బాగున్నది. ఇల్లెన్ని
 మారులు నన్ను నాపతి పరీక్షించడలంచెనో గదా? ఇప్పటి
 కాఱు పుర నాఱుస్థలంబుల యుండొకరి నొకరెఱుగుట కవకా
 శము లేకుండ దాచియుంచితిని. ఇంకను నిల్లెంతమందిని దా
 పనలయినో యేమో యెఱుగ రాకుండ నున్నది. (సంక
 యయునో)

ఉ. నన్నిట మోసపుచ్చుటకు / నాధునిభావ మవెట్టికానో ? యి
 దున్నటువంటి సత్యమెది / యో ? గన నూహ కతీతనై, మహా
 పన్నతములమై బహుళ / పాపచయంబున కాస్పదంబునై
 యున్నది గాని నన్నిట ను / ఖోన్నతితో మననీయ దెమ్మొయిన్.
 కానిమ్ముః తోటండలదూర్చి / ఖోకటిపోటులకు వెరువనేల? నా యదృ
 ష్టమెట్లున్న నట్లగును. (పైకి) మనోహరా ! లోనికి దయసీ
 యును.

7. మా నె - ఓవెష్టా !

క. పడియుంటిపి పుట్టింటని
 వడివడి విచ్చేసినట్టి / పతి నెంతో ప్రే
 ముడి నాదరమునుజేయక
 మిడుతు మిడుతు జూచి యిట్లు / మిడుకునువేమే?

క. నెల్లాళ్లయి పుట్టింటికి)
 సల్లంగవచ్చేసి యిసట / సస్తివి నీపు
 ట్టిలెలను బుగ్గవ య
 ట్టిలును మగడును నెఱున / వెష్టాసరియా ?

పతిరకనని పలుకాడే దానవుగందా ? ఇదేనా నీపతిరతనము ?
 పతిలేడనుకొనే పుట్టింటికాడ సతికలబడ్డావా ? మొగుడి
 లెక్కేంటుకున్నావా ?

చంద్ర) — నాధా ! మీరిట్లాడిన నెట్లుచత్తును. నేను నాపుట్టింటికి బయలుదేటి గడపదిగుచుండగ నకూరుడెమరు వచ్చినప్పుడే యేదియో యొక ప్రమాదము వచ్చునని యనుకొని భయపడుచునే యున్నాను. నేనెట్లు భయపడుచుంటినో యట్లేయెనది. దుశ్శకునఫలంబూరక పోవునా ? నాటి కాగిపోవుదమనుకొన్నను - నాఁడుతప్పిన మఱల మాసత్రీయమువఱకు ప్రయాణించితదినము లేకుండుటచే భగవంతువై భారమువైచి వచ్చితిని. వచ్చిన దుష్ఫల మనుభవించుచున్నాను. నాధా! తుమించి లోనికి దయసేయుడు.

7 మా - వే — తప్పునెయ్యడం ఆనకేడ్డం ఆళ్లోళ్ల కున్నదే పద.
(నిష్క్రమింతురు.)

[8 వ మాయావేదప్రకాశ ప్రవేశించుచున్నాడు.]

8 మా - వే — ఎవరు లోన ?

మాలి — (ప్రవేశించి చూచి తనలో)

చ. ఇది విపరీతమైన నితి ! వృత్తము యీదలి యన్యుతంబు నెమ్మదిగ గ్రహింపఁగాఁగలుగు ! మార్గము గన్పడునంచు నొచఁగా దుదకునిగూఁపై, మిగుల ! దూరమునై ; దరియించు లేనిదై కదలిక లేనిదైనటుల ! గన్పడుచుండ నిదేమిచిత్రమో ?

ఇప్పటికీ మహాపతివ్రత తనపతిరూపముననున్నవారి నేడుగురనేడుచోటుల దాచి యీ మాయనుండి తరించి బైటఁబడి లోకనింద లేకుండ జేసుకొను తెట్లాయని యాలోచించుచుండ నింకొకడు సిద్ధమయ్యెను. ఈమెకీ దుర్గతి తటస్థించుటకు మూఁడుమార్గములు గాన్పించుచున్నవి. ఒకటి రాధాకృష్ణులను నిందించుట రెండు భక్తదూషణము. మూఁడు గర్వాంధత. ఇందలి ప్రతిఫలము బూర్ణముగా నీమె బడయవలయు

ననియే పరమేశ్వరసంకల్పము. ఇది తన నాధుని మహాత్మ్య మనుకొనుచున్నది గాని పరమేశ్వరుడే తన గర్వభంజన మొనరించుట కిట్టిపన్నుగడ బన్నెనని గ్రహింపజాలకున్నది. (శిరఃకంపన మాచరించుచు) దీని పర్యవసాన మెట్లుండును దుద కంటజూడవలయునేగాని యూహింప నాతరము గాదు.

8 మా-వే — మాలినీ! నూ సెంది రేం జీత్తుండాదే?

మాలి—ఇతవఅకు లోన మీతోడనే గదా మాట్లాడుచున్నది.

8 మా-వే—ఇదెదే. నే నూనిను చిప్పుచొత్తుండానుగందా? నాతో వూసాడునూందంటావేం.

మాలి — భక్తత్రాణపరాయణా! ఆదినారాయణ!! నీమహామహిమ గనిపెట్ట నెవ్వారితరము!

8 మా-వే — నాతో మాట్లాడుతోందిన్నావుగందా? అల్లా మాట్లా డుతోంటే నువ్వూనూశావా?

మాలి — న్వామి! నేనేమియు జెలియనిమూఢురాలను. ఓమింపుడు. అదిగో! ఆసాధ్యమణియే యిటువచ్చుచున్న దామెనే యడు గుండు. (నమస్కరించి వెడలును.)

8 మా-వే—(తనలో) ఈమె యిగున్న రహస్య మింనుక గ్రహిం చినది.

చంద్రీ—(ప్రవేశించి) నాథా! ఇట్లు నిలువంబడిపోయితే రేమి? లోని కడయసేయుండు.

8 మా-వే— నువ్వోరితోటే మాట్లాడుతూంటా?

చంద్రీ — నే నెవరితోడను మాట్లాడుటలేదే?

8 మా-వే—అబద్ధమాడుతున్నావా? లోనకి నను నీచంగతి కను క్కుంటాను.

చంద్రీ—అది హర్షింప వలసినమాట. దయచేయుండు.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

[అప్పుడు కృష్ణుడు మాయావేదపునిరూపమున బ్రవేశించును.]

మా-వే—(తనలో) నాయాజ్ఞానుసారముగా రాధయు, నకూరుండు ను విచ్చేసియున్నారు. నారదుడు సమయమున కరుదెంచును. మాలినియు నిచ్చటనే యున్నది. ఈమె గర్వమడంచుటకుఁ దగిన యవకాశముగూడ మిక్కిలి సమీపించినది. యేపల్లె నుండి వేదపుడుగూడ వచ్చుచున్నాడు. ఇప్పుటికి లోనఁ బ్రవేశించిన మాయావేదపు తనమండువు దన ప్రాణేశ్వరు ని ఛాయాప్రతిమ లనుకొని విర్రోపీగుచున్నదిగాని సత్యం బెఱుంగఁజాలకుండ నున్నయది. తెల్లవారినచో నిందున్న రహస్యమెల్ల వెల్లడియగును. అప్పుడీ చంద్రముఖ తనతప్పు దాగ్రహించకొని- నాటినుండియు భక్తాగ్రణ్యురాలయి, పతితపావనియై మహాపతివ్రతయై సాటిలేని యశోలక్ష్మి నాణ్ణించుకొని సుఖంబుండును. అదిగో! చంద్రముఖ విచ్చేయు చున్నది. ఏమియుఁ దెలియనట్లే నటించెదఁగాక.

చంద్ర—(తనలో) ఈతఁడు నా నిజమైననాథుఁడు. ఇంతవఱ కరుదెంచినవారెల్ల నానాథుని ప్రతిబింబములు. నానాథుఁడు నన్నా విషయమై బ్రశ్నించువఱకు నేనేమియు నెఱుంగనట్లే నటించెదను. (వైకి) ప్రాణేశ్వరా! ఇంతవఱ కెక్కడ కరిగితిరి? నన్నొంటిఁజేసి వెడలుట భావ్యమా?

మా-వే—ఇంతసేపు నీవీడనే యున్నావంటే.

చంద్ర— ఉండక లోనికరుగుట దోషము గాదా?

మా-వే— నీవు లోని కెల్లనేలేదా?

చంద్ర—లేదు.

మా-వే— చరి. చరి. బాగుంది. ఇదలో కెల్లాది. (అని నడచుచు నేను వెళ్లగా నీవెను లో నడిచి రాధను గ్రహించెదఁగాక (అని నిష్క్రమితురు.)

తెరవాలును.

శ్రీ

రాధాకృష్ణలీల

అను

చంద్రముఖీగర్వభంగము.

పంచమాంకము.

— స్థలము:— పూగవుని యింటిముంగళభాగము ।—

[చంద్రముఖ నిలునూబడియుండగాఁ జెఱలేచును.]

చంద్ర—(తనలో) ఈ యుదయమునఁ బ్రయాణమయి సిద్ధముగా నుండవలసినదని యాజ్ఞాపించిన పున్నాధుఁ డింతవఱ కెందరి గెనో యేమో యేమియు తెలియదయ్యెను. నిన్నటిశేయి నన్నుఁ బరీక్షించుటకై నాభర్త పన్నినపన్నాగ మత్యద్భుతమై యున్నది. ఆ యెనమండుగుర నెనిమిది స్థలంబులందును దాచితిని. నాచే దాచఁబడినవారు దాచబడినట్లే యుండిరిగాని యొక్కరుఁడును సంతర్ధానము గాలేదు. ఇంకను నా నాధుని పరీక్ష ముగియలేనట్లున్నది. రహస్యమేమియో నా కనగతమైపోయినది. ఇంక నేనాతని మాయావాగునులం జిక్కుకొందునా?

1 మా-వే—(ప్రవేశించి) సెందిరీ! యెల్తానని నీవందరితోటి సెప్పి
సిద్ధంగా నున్నావంటే.

చంద్ర—నాధా! సిద్ధముగానే యున్నాను.

[అప్పుడు కొలదిదూరమున రాధాకృష్ణులును, అక్కూర నారదులును
ప్రవేశించుచున్నారు.]

కృష్ణ—అదిగో! చంద్రముఖగర్వభంగంబగు ముహూర్తము దాపై
యున్నది.

అక్కూ—స్వామీ! నీమహామహిమ నెఱుంగుటకు మేమెంతవారము.

* శా. కృష్ణా! నీవొనరించుకార్యములు వర్ణింపఁ సమర్థుండై వ
ర్ణింపఁడైన విధాత మూఁడుగుణముల్ | దీపించులోపించు రో
చిష్టత్వంబుననుండు నీవలన నిస్సేమంబు నీరూపు ల్
విష్ణుజిష్ణు, సహిష్ణు, నీశు నమితుఁవిశ్వేశ్వరుఁ మ్రొక్కెదఁ.

చంద్ర—(రాధాకృష్ణాదులనుజూచి తనలో) నాఁ డక్కూ! గుండెదు
కాటచే నీదుర్గతి నచ్చినదని గుండుచుండ నేఁడు మఱల
వీరెల్ల రెదురై శేమిపాపము. ఇందువలన నాకింకను నెట్టిదుర్గతి
సంభవించునోగదా?

1 మా-వే—నిలబడిపోనావేమే. నడు. నడు.

చంద్ర—శకునము మంచిదిగాదని చూచుచున్నాను.

1 మా-వే—శకునమూ లే దేమీలేదు. దిగు. గుమ్మము దిగు.

2 మా-వే—(ప్రవేశించి) సెందిరీ! (అని పిలచి 1 మా-వేదవుని
చూచి) సెందిరీ! అచ్చుంగా నాకుమల్లయున్న వీణోడే?

1 మా-వే - నువ్వోడివోరే- దానితో వూసాట్టానికి.

2 మా-వే—పోపోరాబై తా! గుండెలు కుళ్ళబాడగలను.

1 మా-వే—తెగనీలకొరే, సెప్పుదెబ్బలు తినగలవు,

3 మా-వే—(ప్రవేశించి) ఓ రెండొరయ్య! మీరు గుడ్డులాడుతారు. ఇది నాపెళ్లాం. దీన్ని కిసి దూరంగాపొండి. (చంద్రముఖతో) రాయ్ పెళ్లామా! రేపల్లెపోదారి.

10. అనుబంధము.

ఎందే సూత్రావు. రా. రా. (అని చేయిబట్టిలాగును.)

చంద్ర—(నిర్ఘృతపోవును.)

1 మా-వే—ఓ రిదేంటిరోరయ్య! ఇల్లూ తనాలేశావంటు చిలిక మొసత్తాను.

2 మా-వే—ఎంటుముండా మాటాచవు? ఈళ్ళేవళ్ళే. ఈళ్లందటూ నీమొగుళ్ళేనంటు.

11 వ అనుబంధము.

[అప్పుడు 4, 5, 6, 7, 8 మాయా సేదవులు

[ప్రవేశించు చున్నారు.]

4 మా-వే—సెందిరీ! ఏంజేతున్నావే?

5 మా-వే—నా పెళ్లాన్ని పిలుస్తా వెందోరయ్య!

6 మా-వే—నీ పెళ్లామేంటిరోరయ్య! నన్ను అస్తావల్లాగన్నావంటు. బాగరత.

7 మా-వే—(చంద్రముఖు గాంచి కోర్కెముఖతో) ఏము ముచ్చు ముండా!

12 వ అనుబంధము.

8 మా-వే—ఓరబ్బ! ఇదేంటి రీగొడవ, సెందిరీ! పుత్తిముడేసినోణ్ణి నేను. ఈళ్ళింతా దెయ్యాలుగావోసు. నేనే నీ కసలైన మొగుణ్ణి. అవునో కాదో నీకానమాలు సెప్పుతానిను. (రహస్యముగా) నీ తొడలో పుట్టుమచ్చ వుంది. (పైకి) ఏమంటావు. ఈళ్ళనొదుల్సుకు పోదారిరా! (అని రెక్కబట్టి లాగును.)

2 మా-వే ఓ రెండరియ్య దాన్ని లాగుతావు. నువ్వేగాని నేనెఱగ నేంట పుట్టుమచ్చు. నేను నిద్రలో పలవరిస్తే నువ్వీనిలా చేత్తున్నావా? ఊక్క సిరగ మొడుతాను సూడు.

5 మా-వే ఓ రాడాలితస్సాగోయ్య! మీయేసాలు బాగున్నాయ రా! అసలోణ్ణి నేనిల్లా గతమారిపోవాలసిందే గామోసు. మీరంతా దీన్ననుబగిత్తారు కామోసు. సడసంగానే వుంది. ఇంకేం. (చంద్రముఖతో) ఏవేం. ఈళ్లంతా నిన్ను పెళ్లామంటూంటే పూరుకుంటూవేం. ఈళ్లంతా నీమొగులేనాయేంటి? పుట్టింటికి రాగానే నీబుద్దిల్లా మారిందేమే యెదవా? ఈళ్లు నీమొగులుగాకపోతే ఊడలోపుట్టుమచ్చున్న టీళ్ల కెళ్లా తెలిసిందే దెప్పా! యీ నెల్లాళ్ళలోనూ యితమంది మొగుళ్లని సగపాయిచావే నంజా! నోరెత్త కొత్తావా! తన్ననా! (అని కొట్టును.)

6 మా-వే - తన్నకో తన్ను. ఎల్లాతనావో సూత్తాను. నాపెళ్లాన్ని తన్నడానికి నువ్వెవడవోలే. మానోరుజేత్తున్నావు?

8 మా-వే - సూసినావంటు యెదవ. యీయెదవతో నేస్తం కట్టావు గావోసు. నీబలం సూసుకుని నన్నే తనానంటున్నాడు, ఇల్లాం టెదవవని తెల్సింది గాదే. నీసిగదరగ. (అని చంద్రముఖని గొట్టును.)

రాధ - (వికావిక నవ్వును.)

చంద్ర - (విచారముతో దనలో) కట్టా! ఎట్టిదురవస్థ వచ్చినది. ఇది నా మనోహరుని మూయాచిలాసంబని యనుకొనియుండ - నిట్టి విపరీత ముత్పన్నమైన దేమిపాపము? ఈ యెనమండుగు రెవ్వరైయుండురు? వీరిలో నాపతి యెవ్వరై యుండును? మహాపతి వ్రతనగు నాటిట్టి దురవస్థ వచ్చుట కేమికారణము. శంకరా!

నాకిట్టి దురవస్థవచ్చుటకుఁ గలకారణ మెయ్యదియో నాకు
 దెలియకున్న నూనె నిది తొలంగి నేను వొంటియట్లు సుఖం
 చుమాన్గం బైనను నాకుఁ జూపింపుము. నేను పతివ్రతనని
 యెంతమిడిసి మిడిసిరాలిపడిపోయితి నో యంతకన్నకైనది. నిక్క
 మునకు నాగర్వమే నన్నిట్టి దుస్థితికి దెచ్చినది. ఇది నిశ్చయ
 ము. అట్టిగర్వమే కన్నుమిన్ను గానకుండఁ జేసినది. భక్తుల
 నిందింపఁజేసినది. పూజ్యురాలయిన రాధ ననరాని మాటలని
 పించినది. ఏపాప మెఱుగని యక్కూరు ననరానమాట లని
 దూషింపఁజేసినది. శ్రీమన్నారాయణావతారములలో నొకటి
 యగు శ్రీకృష్ణావతారము గాంచియు, గర్వాధురాలనయి
 భవవన్నింద యొనర్చితిని. లేనిపోని బీరంబులాడితిని. అసత్యం
 బులాడితిని. ఏతత్పాపఫల మనుభవింపకుండఁ బోవునా?
 షరమేశ్వరుఁడు గర్వబోతుల నెన్నఁటికేని క్షమించునా? ఓ
 నందనందనా! అబలను. అనామతరుచును. మూఱురాలను.
 పతితురాలను. నన్నురక్షించి- నన్నను గ్రహింపుము. దేవా!
 నీవనుగ్రహించినచో దృఢము మేరువగును. నీయనుగ్రహము
 లేనినాఁడు మేరువే దృఢమగును. నిన్ను దెలియక దుర్భాష
 లాడితిని. నీభక్తుల దూఱితిని. దేవా! నాగర్వ మడంచితీవి.
 ఇది నీమాయయేగాని మరియొండుగాదు. మానవమాత్మకి
 డగు నామనోహరున కిట్టిసామర్థ్య మెట్లవడును. దేవా! ఇంత
 కాలమునకుఁ గండ్లు దెఱచి నీమహామహిమయని దెలిసికొంటిని.
 హిరణ్యకశ్యపాదిరాక్షసులెల్ల రంత్యకాలంబుననే నీమహామహి
 మఁ గనిపెట్టి నీచే ముక్తనిఁ బడసిరి. దేవా! నేనంతకంటె
 కూరదానవిని. వాపురాలను. అంత్యకాలంబునందైన నీమహా
 మహిమ గనిపెట్టఁడగు సామర్థ్యము లేనిదానను. నన్నురక్షిం

చి- నాగర్వమడంచి- నాపతితో నన్నుఁజేర్చి- నన్నుఁ గాపా
డుము. దేవదేవా ! నన్ను రక్షింపుము.

సీ. అత్యంతబలశాలి ! ననివిఱ్ఱవీగడి

బలుని గర్వము ద్రోచి ! వరలినావు;

తాలక్ష్మీ ననియెఱ్ఱ ! తగఁబొంగు సత్యభా

మాగర్వమును ద్రోచి ! మనిచినావు;

మునినన్న గర్వంబు ! గొనికత్తునేచిన

దూర్వాసుగర్వంబు ! ద్రోచినావు

భుజబలవిస్ఫూర్తి ! బొంగిపోయెడి గరు

త్మంతు గర్వమడచి ! మనిచినావు

అల్లతగనితప్పని గర్వ ! మందియున్న

నాదుగర్వంబు హరియించి ! నాపుసామి !

నేటితో బుద్ధివచ్చె మ ! న్నింపుమయ్య

రాధికాస్వాంతలోల ! ప ! రాకిడేల ?

3 మా-వే—మాటాడవెందే. మాలో నీమొగు డెవ్వడో సేప్పే.

7 మా-వే—దిక్కులు సూత్రా వెందే. రాయే నాయెంట.

4 మా-వే—(అందఱతోడను) ఓరయ్యలారోయి యినండి. మవమం
తా కొట్లడుకోడ మేమీ లాబంలేదు. యాయెడవముండ
మొండికెత్తంది. ఈచంగతి నలుగురిలో బెడితేనేగాని దీనికి
బుద్ధిరాదు. ఆశ్చెల్లా తీరుపుసెవితే అల్లా మనమంతా యిను
కుందాది. ఏతుతారు.

2 మా-వే—ఈడినుద్ది బాగుందిరా ?

5 మా-వే—సాలా బాగుంది.

1 మా-వే—ఓరేంటిరయ్య యిగొడవ. నాపెళ్లా మేడితోటో లేసి
పోయిందని యెల్లాగోరయ్య సెప్పకోవటం. మొగుఁడు పెళ్లాల

సోరు ప్రవోళ్ళు తీర్చకమేంకోయి యెదవకోల. బుట్ట సిలగ మొడిజే దానిమొగు డెవకో- అదే సెపుతుంది.

4 మా-వే—దానిమొగు డెవకో- అది సెప్పుదంటావు. నువ్వుగా వేంటిరా దాని మొగుడివి?

1 మా-వే—నేను దానిమొగుణ్ణేగాని- నువ్వుగావని నువ్వే సెప్పు కొంటున్నాను.

7 మా-వే—(ముందునకుఁజూచి) ఓరయ్య! అడుగోరా కపల్లెవాడ కిట్టప్ప. ఆడికూడా యికేరో యిస్తలున్నారరా? రాదమ్మ కూడానే నందిరా! ఆళ్లనీడకు పిలిసి మన యవ్వారమంతా సెప్పి యానేరగ విసారించి నాయం దయసేయమని యడుగు దారిరండిరా!

5 మా-వే—మామంచోణ్ణి నెలకాగురా? ఆడుగానీ మనతగాయదా యిన్నాడంటే మనకళ్లలో దుమ్మోసి నీ న్నాడే కీసికెళ్లి పోతాఁడు. ఆనకమనమంతో కూకోని యేడవాలిసిందేగాని యే మీ నాబంనేను. నే సెప్పేదేంటే మనలోమనమే యెల్లాగో సక్కెపడి కొన్నాళ్లొకళ్లము- కొన్నాళ్లొకళ్లము దీన్నెలు కుం దారి. సొదిరీ! నీకీపద్ద తిట్టమనా? ఇట్లమైతే నూసుకో. ఒక్కొక్క-డిదగ్గఱ నెలాపదేనుడినా టుండవచ్చును. అల్లా నైతే ఒంతులు కుకురుతాయి. చెబ్బలాటలురావు. ఏతంతావు. నాసుద్ది నీకు నప్పిందా? నప్పితే సెప్పు. ఈళ్లని నే నెల్లాగో యొప్పించెదను.

8 మా-వే—ఇల్లాంటి యెదవమాటంటే గుండెలు కుళ్ల మొసుత్రాను. యెల్లాగో వైఓడివెళ్లాన్ని లాగియ్యాలని మీఠంతా నూత్తుం డారు గావోసు. మీయాటలు నాదగ్గఱ సాగవు. యేదన్నంటే యెట్టియెదవనుకున్నావు గావోసు. దూదేకినట్టు మిమ్ముదటిసి

యేకేసి నాపెళ్లాన్ని నే తీసికెళ్లిపోతాను. మీరెవళ్లత్తారో రుడి సూత్తాను.

2 మా-వే—మనలోమనం కొట్టుకుసావడమే పనిరా యెదవపని. కుట్టణ్ణి వాళ్లని పిలిసి సెప్పకుండా రేహే. ఇంతమాత్రాన్ని దీన్నాఁడగరెయ్యగలడేంటి యెదవమాట.

3 మా-వే—నాకిట్టలేదు.

5 మా-వే—నాకూను.

6 మా-వే—పైవోళ్లతో సెప్పకోడం దద్దమ్మపని. నాకిట్టలేదు.

7 మా-వే—అంతకంటే నామర్దాపని లేదు.

4 మా-వే—మీరందఱెల్లాగంటే నేనల్లాగే.

1 మా-వే—బరేయి. ఈయెదవసెషిపోయిదిరా? దీనితో సంసారం సెయ్యడంకంటే నామర్దాపని యికలేదురా? కనక నేసెప్పి దేటంటే యిల్లాంటియెదవపని సెయకుండా ఆఱ్ఱోళ్లకెల్ల బుద్ధొస్తేనాగ మనమచ్చు దీర దీనిని సావగొట్టి యిక్కడిడిసేసి పోదారి. మనకి పెళ్లామే దొరకడేంటి. తలకోదానినిపెళ్లాడి సుఖిగుందారి.

3 మా-వే—బాగుందిరా నీవుగ.

4 మా-వే—ఎయ్. ఎయ్. దొంగమూడని కుళ్ల మొజిసెయ్.

5 మా-వే—కానియ్యండి బేగి కానియ్యండి.

6 మా-వే—సూత్తారెదిరా? పొడండిపోయి.

చంద్రీ—(తనలో) అయ్యో! నాపాపపుబుద్ధి యెంతగడ్డి దిన్నది. గాగర్వము నన్నెంతవఱుచు దెచ్చినది. నే నీమహామాయ నుండి తరింపవలె నన్న నాశ్రీకృష్ణుని పాదసేవయే పరమా మధము. (అని వడివడి శ్రీకృష్ణునిఁ జొరకరుగుచు) కృష్ణా! కృష్ణా!

శా. పాతివ్రత్య మహాత్యై మున్నదనుచున్ | భావించి గర్వాంధనై
 నీతి బాసి వివేకహీననయి మన్నిం | పన్ దగున్ బెద్దలన్
 నాతో బోలరటంచు ప్రేలితిని కృ | ష్టా ! తత్ఫలం బిష్టాడీ
 రీతిన్ బ్రాపయే నాదుతప్పలను సై | రింఘ్ నినుఘ్ వేషుఘ్.

మ. అపరాధంబులు బెక్కుజేసితిని నే | నజ్జాననైయుంట, నా
 యపరాధంబులు గుర్రెఱింగి తమపా | దాంభోజముల్ ముట్టినన్
 గృహతో బ్రోవుమటంచు వేడితిని శ్రీ | కృష్ణా! దయాసింధు నా
 యపరాధంబులు సైచి నాదుపతి నా | కర్పిపుమీసద్దయన్.

మ. కడుగర్వాంధ మనస్కు నై తమదు భ | క్తవ్రాతముఁ దిట్టి మీ
 యడుగుల్ గొల్పెడిరాధ జారిణియటం | చామెన్ వెసన్ దూరియె
 ప్పుడు మీమ్ముఁ జెడదిట్టి సూన్యతమునే | బోనాడితిఁ నేడు నా
 కుడిగెన్ గర్వము నిన్నెఱింగితినినో | హూ! స్వామి! నన్నోవవే.

సీ. చేపరూపముదాల్చి | పాపాత్ముసోమకుఁ

మృందించి వేదముల్ | బ్రహ్మకొసఁగి

ఆజగన్మోహిని | యవతారమునుదాల్చి

తగుసుధనెల్ల తి | దశులకొసఁగి

నారసింహుడనయి | క్రూరదానపుఁపి

ప్రహ్లాదునకు నీ వ | భయము నొసఁగి

రామావతారివై | రావణుఁ బరిమాడ్చి

సర్వలోకములకు | సౌఖ్యమొసఁగి

పరశురాముండవై క్రూర | నరులజంపి

నేడు కృష్ణావతారివై | నిలచి యిచట

శిష్టులనుబ్రోచి దుష్టుల | శిక్షజేయ

బద్ధకంకణము గొనవె | పద్మినాభ.

(అని పదంబులపైవాలి) దేవా! రక్షించుము రక్షించుము. నాబుద్ధి
లేమిని ఊమించుము.

కృష్ణు — (చంద్రముఖని లేవనెత్తి) చంద్రముఖ! యిప్పుడు నీకువచ్చిన
మహాపద యేమి ?

చంద్ర—దేవా! శ్రీమన్నారాయణా !

జే. గీ. అఱిగొ! యెనమండు) యెవ్వరో / యరుగుదెంచి
నీపతిని నేను, నీపతి / నేనటాచు
పైపయింబడి వాదాడి / పట్టి గొట్టి
చంపజూచుచునుండిరో / జలజనాభ.

స్వామీ !

మ. పతియెవ్వఱొ యెఱుంగఁగా గలుగు నా / పంజ్ఞావిశేషంబుసం
తతగర్వంబునపాడనర్చుకొని యీ / దైన్యస్థితిఁ జిక్కి దు
ర్గతిపాలైతిని నన్నుబోచి మఱినా / కాంతుఁ వెసఁజూపి నా
నెతజల్లార్పవె దేవదేవ! వరదా! నీ / ఊచి నఁ సద్దయఁ.

ఉ. నీమహిమంబునేనెఱుగ / నేరక దుర్మతి నింతకాలముఁ
దామసవృత్తితోమెలఁగి / తత్ఫలమిప్పుడుబొందియుంటి న
న్నోముము భక్తవత్సల! న / మున్నతి నీదుకృపారసంబులో
నేమిటనీకు లోఁగొదవు / నీపదదాసినిబోచు నంతలోన్.

కృష్ణు—చంద్రముఖ! నీమనోహరుని నీవు గుర్తింపగలవా ?

చంద్ర— గుర్తింపగలను.

నార—దేవా ! శ్రీమన్నారాయణా! ఆగొల్లలెవ్వనినో నల్వర దగు
మనుజుల దోడ్కొనివచ్చిడి.

కృష్ణు—కానిమ్ము. మనము వారిచెంత కరుగుదమురండు.

[ఒకరి నొకరు సమీపింతురు.]

బి. మా-వే - అయ్యా! మీరు పెద్దమనుజులు. ఇనండి. ఇది నాపెళ్లాం

దీన్నీళ్లులా గెయ్యాలని సూత్రున్నారు. దీనభిష్యాయమేంటో నాకు తెల్లు. మీరిశాలించి నాపెళ్ళాన్ని నాకప్పింపండి.

4. మా-వే — పెద్దమనుజులయెదుట బొంకకు. నాపెళ్ళాన్ని నీపెళ్ళామంటావేం.

1. పె-మ — మేము విచారించెదము మీరూరకుండును. చంద్రముఖ! వీరిలో నీభర్త యెవ్వడు ?

కృష్ణు—చంద్రముఖ! నీభర్తను గుర్తింపఁ గలనంటివి గదా ? గుర్తింపుము.

చంద్ర—నాభర్తకు గుడిపార్వమున నొక పెద్ద పుట్టుమచ్చ గలదు.

2. పె-మ—(అందఱనుజూచి) చంద్రముఖ! అందఱ కట్టిపుట్టుమచ్చ సరిగా నచ్చటనేయున్న దిప్పుడేమి చేయుకుపు ?

3. పె-మ—శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మ విష్ణుశుక్ర గామసమి యీమెప తీనినిపెట్టుట! నాకేమియుబెఁగులేదు. మనమందఱమామహానుభావుని వదారవిదములపై వ్రాలి వేసుకొండము. ఇదియు నామహాత్ముని లీలయెయుండును.

రాధ — జారచోరుడగు శ్రీకృష్ణునివలన నేమగును? అంతయేనా చంద్రముఖ !

చంద్ర—అమ్మా! చచ్చినసామాను నేల గొట్టెదవు ?

క. వెలియక పరుసములాడితి

వెలిసియ నేకగతుల నిలు | దీనతఱో మీ

యడుగుండములపైబడి

లలనా ! మన్నింప బ్రతిమ | లాడుచునుంటి.

శా. అమ్మా ! మిమ్మనరాని మాటలనియ | న్యాయంబుగాదిట్టి శ్రీ
ఘృక్మే నాధునితోడఁజెప్పి మఱి నీ | గర్వగులు ఖండింతు నా

చమ్మాడ్కి వచ్చింది యీగతికి లో నైబోతి రక్షింపుము
 చమ్మా! యంబలి జేసి మొక్కెదను నా కానందము గూర్పవే.
 రాధ—చంద్రముఖ! విచారించుము. నీతప్పు నీవు దెలిసికొంటివి.
 ఎవరిదోషము వారెఱుగుట కష్టము. అట్లెఱిగి రక్షించుమని
 శ్రీకృష్ణుని చరణారవిందములపై వ్రాలితివిగావున నీవు రక్షిం
 పబడియెదవు.

*చ. నగమనిజెట్లు పాపడని | నాగరికుల్ మరుడంచు గాంత ల
 భగవతి విశ్వకూపుడని | ప్రాకృతుఁ డంచును గోపబాలురు
 గగిగతిఁ దనర్చు మృత్యువనికంసుఁడు యోగులు స్వామిగాఁగనం
 దగిసురలు బృగమున | దాగ్కొను దేవుఁడునిన్ను బ్రోచుతఁ.
 అక్కా—అమ్మా! చంద్రముఖ! నీవు పతివ్రతామణివేయగుదువు. ఆ
 బలముజూచుకొని తక్కినబలంబుల నిరసించితివి. దానికీటిపా
 టు లభించె. భక్తాశ్రేయరూఢగు ప్రహ్లాదుని ద్వేషించి యాతని
 ననేకగతులజంపఁ బ్రయత్నించుటచేత హిరణ్యకశ్యపునకు
 మర్మరణము సంప్రాప్తించినది. నీ కట్టిపాటురాకుండ శీఘ్రమే
 మేల్కొంటివి. ఇంక నీకు శుభంబగుఁగాక.

*ఉ. ఇవ్వలనవ్వలఁ వెదక | నేటికి నన్యల మాటిమాటికిన్
 దప్పులనుండియైనఁ గరు | కావరుణాలయ గోపమూర్తియై
 నప్పుచు డాయవచ్చి యద | నఁ శరణాగతవజ్రపంజరుం
 డవ్వనజాతనేత్రుఁ డన | యంబు నయంబు సెలంగఁబ్రోచు. ౯.

నార—చంద్రముఖ! ఇటువినుము. నీ గర్వము నిన్నెంతవఱకుఁదెచ్చి
 నదో గనుము. నీ చెలికత్తియయగు మాలిని నీకింతగర్వము
 గూడదనియు, నద్దానివలన నీకు మిగుల బ్రీమాదమువాటిల్లు
 ననియు నీకుఁఫడేఱిచినది. కాని గర్వము నీతలకెక్కి తాండవిం
 చుచుండుటచే దానిహితవాక్యములు నీతలకెక్కలేదు. నీయం

దున్న కళంకగర్వము బోగొట్టకున్న నీకు ముక్తిలేదు. ఎచ్చట నోబుట్టి నీయదృష్టవిశేషమున 'ఫెప్లెలో' బడితివి. అవతార పురుషుడగు శ్రీకృష్ణుడగు నన్నులారగాంచి, యాతని నామ మనవరతంబును జపించి, ముక్తిబడయుటకు మారుంగా నాతఁ డొక మానవుడనుకొని యాశ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మను నిందించి తివి. ఈకృష్ణుడెవ్వనిగా దలంచితివి?

౩. ధరంబరబ్రహ్మమునగా

బరతత్వమనంగఁ బరమ | పడమనంగను నీ

శ్వరుడనఁ గృష్ణుడన, జగ

ద్భరితుఁడు నారాయణుడు | దావెలుగొండ.

అల్పజ్ఞానసమేతురాలనగుటచేతను, గర్వాధురాలవగుటచేతను, నీవీ యంశ మెఱుంగక, నీ పూర్వజన్మవాసనా బలమింకను నిన్ను విడనాడకుండుటచే నిట్టిచేటు వాటిల్లినది. అట్టి నీదోషమున క్టిశిక్ష ధరమేశ్వరుఁడు నీకు విధించినాఁడు. నీ యజ్ఞాన మిప్పుడు తొలఁగిపోయినది గాన, యాస్వామిపాదములపైఁ బడి రక్షింపుమనివేడును. నిజమైన పశ్చాత్తాపముగలవారి నీ ధరంధాముడు రక్షించితిరును. నీవట్లు పొందించిన నీ యీ కష్టమెల్లతొలగి నీ నిజమనోహరుండు నీకుఁ గాన్నింపనచ్చు ను. త్వరపడి యాస్వామి నాశోయింపుము.

3 పె-మ—అమ్మా! చంద్రముఖి! ఈ నారదహానివాక్యములు సమా దరణీయములు. అట్లొనరించి ముక్తిబడయుము.

4 పె-మ —నీవట్లా మహామహాని యాదరణంబునకుఁ బాతురాల వైతివేని నీయెదుటనున్న నీకష్టపరంపరలెల్ల మంచువిడిపోవు నట్లు విడిపోవుట నిక్కము.

చంద్ర—మహాత్ములారా! మీయాజ్ఞానుసార మట్లే బ్రార్థించెదను.

నారదమునీంద్రా! నా పూర్వజన్మవాసనాబలంబింకను నన్ను విడువలేదంటి రదియెద్దియో సెలవీయవేడదను.

నార... మానినీమణి! ఈమహానుభావుడు రామావతారంబున నున్న పూ డీవొక బ్రాహ్మణుడనై పరమభక్తుండనై యుండి, నాకం తెపరమభక్తాగ్రేసరుం డీ రేడులోకంబులయందు లేడని గర్విం చి హనుమదాదులభక్తిని నిరసించుటయేగాక లక్ష్మణవిభీషణాదులనుగూడ గణింపని గర్వముతోనుండి ముక్తినొసంగు మని శ్రీరాముని గోరితివి. నీగర్వమడంచిగాని నీకు ముక్తినొ సంగుటకు వీలు లేదని ఛరంధాముండు తెల్పెను. తరువాత నీ వీజన్మమెత్తి పతివ్రతవైయుండి పతివ్రతామణుల బూరికిఁ గొ నవైతివి. వారినెల్ల నిందించితివి. ఇప్పుడు నీగర్వప్రాయశ్చిత్త మైనది. ఇది నీ జన్మరహస్యము. పూర్వజన్మవాసనాబలంబెం తెంతటివారికినిఁ బోను. ఆపరమేశ్వరుని యనుగ్రహము నీపై నున్నది గావున నీవిప్పటికైనఁ దరించితివి. ఆతనిని సేవించి ముక్తిబడయుము.

చంద్ర—దేవా! దేవకీనందనా!

దండకము.

శ్రీకృష్ణకృష్ణా! జగజ్జైకనాథా! రమానాథ! యోశాల కృష్ణా! నినుఁ గీర్తిసేయుగ నేనెంతదానక బరంధాముండవం చెంచకెన్నేని నిందించితో నిన్ను మూఢాత్మనై గర్వయాధాత్మనై పాపవారాసిఁజిక్కితిఁ నాదుగర్వంబు సర్వంబు సంహారమున్ జేసి రక్షించు మోదేవదేవా! మహామేయయావా! కృపాసింధు! మాం పాహి మాంపాహి యంచెతయోదీనతక వేడుచున్నాను, స్వా మీ! పరాకేల? మీనంబవై వేదముల్ దెచ్చి యావేధకర్పించి లోకం బుంక బ్రోచియున్నావె కూర్మబవై మందరంబాసముద్రంబులో

గ్రుంగిపోకుండ నీమూపువై నిల్పవే, శ్రీజగన్మోహినీయూప ధారు
 డవై క్రూరదైత్యాధముల్ గండల్లోగారమున్గొట్టి పీయూషమెల్ల
 సురాసీకమేద్రావగాఁ జేయవే, భూనినిజుట్టి, యీరేమలోకం
 బులన్నట్టి బాధించుచున్నట్టి యాక్రూరదైత్యాధముఁ జంపగా
 శ్రీవరాహవతారుండనై లోకముల్ బ్రోవఁగాలేదె? నీభక్తునిన్నట్టి
 వేధించి, బాధించి- సాధించిమట్టించుచున్నట్టి యాక్రూరదైత్యాధముం
 డాహిరణ్యాక్షుసోదయ్యనిష్పల్లుమార్పంగలోనెంచి శ్రీనారసింహుండనై
 స్థంభమందుదృవిపంగలేదే, మహాభక్తునిఁ గానగాలేదె, యారాక్ష
 సుఁ గ్రుంపఁగాలేదె సర్వలోకానికఁ సౌఖ్యముఁ గూర్పగాలేదె వా
 మ్నావతారుండవైయాబలిగ్రోక్తిపాతాళలోకంబులోనుంచి, ఆ యిం
 దునిఁ గావఁగాలేదె, రాముండనై విషధర్మబులఁ వీడి పెన్దెడలిఁ
 దాల్చిముయ్యేపమారుల్ క్షమాకాంతులఁ బట్టిసంహారముఁ జేసయీ
 భూనిచూసిచుక్కుఁ దానమట్టిపఁగాలేదె? శ్రీరామచంద్రిండనై
 లోకవిద్రోహులైనట్టి యారాక్షసానిక వడిఁ ద్రొంచి, లోకంబులం
 బట్టి రావెట్టి సాధించి యేడ్చించుచున్నట్టి యారావణునైట్టి సర్వలో
 కంబులన్ శ్రీయముఁ బొందఁగాఁ జేసి, కృష్ణావతారుండనై మహా
 మోహరూపుండనై యిట్టె కాశీయచుర్దంబుగావించి, నోవర్దనంబెత్తి,
 కంసాదులఁ గ్రుంచి, నీభక్తునికబట్టి బాధింపగానెంచి సాధించుచున్నట్టి
 దూర్వాసుగర్వంబు సర్వంబు ఖర్వంబుగాఁజేయ నీచక్రియఁ బంపి
 దూర్వాసుగర్వంబుబోకాచ్చితే నిన్ను బూర్ణంబుగా నమ్మియున్నట్టి
 భక్తాల్లికేలోపముల్ గల్గకుండంగ రక్షించుచున్నట్టియోసావిదీనాతిదీ
 నంబుతో నిన్ను బ్రార్థించుచున్నాను నీదాసదాసీమణిఁ నన్నురక్షిం
 చి నాశరంబుఁ వెనన్నిట్టి, నాకాంతునిఁ నాకు జూపించి, రక్షిం
 పవే, యాపదల్ బాపవే, మోదములగూర్పవే, నీమహామాయ సుతం
 బు గావించి నీపాదదాసిఁ ననుఁబోవు మోదేవదేవా! రమాసన్ను

తా! సద్యశోపూరితా! దేవకీనందనా! నమస్తే. నమస్తే. నమః.

13 వ అనుబంధము.

(అని వాదములపై మఱలాబడును.)

4 పె-మ - కృష్ణా! నీయ్యో మహామహునకు నాబోటి క్షుద్రుడెఱిం గింపవలసినది లేను.

* క. జనములు నిను సేవింపని

దినములు వ్యర్థంబు లగుచు | దిరుగుచునుండున్

దనువులు నిలకడ గావట

వనములలో నున్ననైన | వనరుహనాభా.

శా. నిన్నుజూచుచు నిన్నెగొల్చుచునునిన్నే ధ్యానముజేయుచున్
యెన్నం డేమటనట్టి మానివరులే | యీసర్వమున్ మిధ్యయం
చెన్నన్ బాలకమోసపోయెదరు గాదే యట్టి దీయితి మి
మొన్ననన్ బాలక మోస పోవుటది తె | క్షే. బోవ ధర్మంబగున్.

[శీఘ్రముగా మాలిని ప్రవేశించును.]

మాలి—అమ్మా! నీ తలతిక్కతీరినదా? శ్రీకృష్ణండు పరంధాముం
డుగాని కేవల మనుష్యుండుగాడని నేజెప్పలేదా? ఆట్లుజెప్పి
నప్పుడు నన్ను నిందించితివిగాదా? ఈనాటికైన నిందున్న
రహస్య మెఱింగితివా?

14 వ అనుబంధము.

చంద్ర—దేవా! నన్నురక్షించి నీదివ్యదర్శనం బొసంగుము.

కృష్ణు—(చంద్రముఖని లేవదీసి) రాధా! ఏమందువు?

రాధ—స్వామీ! నీభక్తురాలికోర్కె నాదరింపుమందును.

నార—దేవా! ఆమె గర్వపరిహారమైనది గావున తమించుట కర్త
వ్యము.

శి పె-మ — నారాయణా! నీమహామహిమ కడ్డేమున్నది. ఆమెను రక్షింపుము.

కృష్ణు—చంద్రీముఖ! నీభర్తను నీవు గుర్తింపఁగలవా?

చంద్రీ—దేవా! మఱల నన్నుఁ బరీక్షింపదలంచితిరా? నీయనుగ్రహము లేనినాఁడు నాపతిని నేను గుర్తింపఁగలనా? దేవా! నా పతిని నాకు నీనే జూపింపవలయును.

కృష్ణు—చంద్రీముఖ! ఇటురమ్ము.

చంద్రీ—(సమీపించి) దేవా! ఏమిసెలవు?

కృష్ణు—(కన్నులుదుడిచి) వీరిలో నీపతి యెవ్వఁడో యిప్పుడు గుర్తింపుము. (ఎనమండుగురు మాయా వేదపులులుఅంతిఠాసమగుదురు)

చంద్రీ—కృష్ణా! కృష్ణా!

తే. గీ. నీమహామహిమంబు నర్జింపదరమె
నన్ను బోలిన యజ్ఞాని | కెన్నడైన
నూహనూతాన సర్వంబు | నుద్భవించు
నంతలో బోవు నిన్నెన్న | నెంతిదాన.

శ్లో॥ లక్ష్మీకళత్రం లలితాబ్జనేత్రం
పూర్ణేందువక్త్రం పురుహూతమిత్రం
కారుణ్యపాత్రం కమనీయగాత్రం
వస్త్రేపవిత్రం వసుదేవపుత్రమ్॥

కృష్ణు—చంద్రీముఖ! ఇకనైనను జ్ఞానముకలిగి మసలుకొమ్ము; ఐహిక మెప్పటికిని శాశ్వతముగాదని యెఱుఁగుము.

తే. గీ. ఘనపతివ్రతలకు నైన | మునులకైన
మరణ మనుమాట తప్పదో | మగువమిన్న
మరణమున్నట్టి యెల్లరున్ | స్థిరముగాను.
బరుని ప్రార్థించి ముక్తిని | బడయవలయు.

నీకు బాతముచెప్పటకే యిట్టి పన్నుగడ బన్నితిని. అంతయు సరి యయ్యె. నీభర్త నీయింటియందే వేసెపల్లెలో నున్నాడు. ఆతఁ డును నీకొఱకై వచ్చుచున్నాఁడు. బాటమధ్య నీవృత్తాంత మంతయువినను. ఇంకొక్క ఘడియలో నీభర్త వచ్చి నిన్ను గలిసికొనును. మావచ్చినపని యైనది గావున మేమింక వెడలెదము.

చంద్రీ—దేవా ! అనుగ్రహింపఁ బడితిని.

15 వ అనుబంధము.

కృష్ణు—నారదా ! నీమనోభీష్టము దీరినదా ?

నార—దేవా ! నీయనుగ్రహ మున్నవారికి లోపము లెట్లాదవును?

రాధ—దేవా ! ఈమహాసాధ్వీ మీదివ్యరూపదర్శనోత్సాహినియై యున్నది. ఆమె యభీష్టశిధి నొనగూర్పరా ?

కృష్ణు—తప్ప కొసంగెదను.

(రాధాకృష్ణులు నిష్క్రమింతురు.)

[వేదవుఁడు పవేశించును.]

వేద—ప్రీయా ! నీజన్మ తరించినది. నీవలన నాజన్మ తరించినది.

ధన్యుడనైతిని. శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు నన్ననుగ్రహించి నా కమితపాండిత్య మొసంగెను.

[తెరలో పెద్ద కలకలము. తెర యెత్తబడును. క్షీరసాగరమున శేష

పాన్నువై శ్రీమన్నారాయణమూర్తి లక్ష్మీసమేతుఁడై యుండును.

అందఱును స్తుతింతురు. తెఱ వ్రాలును.]

పెద్ద—అమ్మా ! నీమహామహిమవలన మాజన్మలు తరించినవి. మా

యదృష్టమునకు మేరలేదు. మాకు సెలవొసంగుము.

చంద్రీ—మంచిది. పోయిరండు.

(పెద్దమనుజులు నిష్క్రమింతురు.)

చంద్ర—కృష్ణా ! కృష్ణా !

*మ. సరసాపాంగతరంగరంగితవిలా । స ప్రాక్షిచే నగ్నమై

మరుబారిక నలగుబ్బలుబ్బి పులకిం । పం గ్రామ్ముపల్వీడఁ ద
త్తరపున్నేల్ సివమెత్తి పుష్టిలిన కాం । తాపా? లాలించు బి
త్తరపున్నప్రమొగుంబునుం గలుగు ధూర్తస్వామి గీర్తించెదన్.

*ఉ. నామదినామఱుతు భవ । నత్రీయ మోహనరూపధేయు రా
ధామది రేక్షణాపరిణ । తస్తనభారవిధేయు భోజక
న్యామహనీయ విభ్రమ ర । సాస్పదవిగ్రహ సౌకుమార్య లీ
లామధురాధరస్మితక । లాపుఁ గళాగురువర్యు నెప్పడున్.

(చేతులు జోడించి)

శ్లో॥ సాయజ్ఞాతవనానై కుసుమిత సమయే సైక జే చచ్చికాయాం
త్రైలోక్యాకరణాఙ్గాంసర నరగణికా మోహనాపాక్షి మూర్తిమ్
సేవ్యం శృణ్వారభావైర్నవరసభసి తైద్గోపకన్యా సమాస్తై
ర్వందేహం రాసకేరీరతమతి సుభంగం వశ్య గోపాలకృష్ణం॥

శైలి వాయిలును.

ఇది పంచమాంకము.

సర్వము ససూక్ష్మము.

అనుబంధములు.

1. వ. అనుబంధము.

నార— దేవగాంధారిరాగము - ఏకతాళము.

ప॥ నారాయణ - నారాయణ - నారాయణా

అ॥ ప॥ దీనావన - దిక్కునీవె - గావరావె॥ నారా॥

చ॥ 1. పతితపావన - భక్తపోషణ

పాపహరణ - గావుమసత్కరుణ॥ నారా॥

2. సతతంబును నీ - చరణకమలములే

మతినమ్మిన నీభక్తుల - మనుపుము పెనుదయ॥ నారా॥

2. వ. అనుబంధము.

నార — శంకరాభరణరాగము — ఆదితాళము.

ప॥ సర్వభోకేశా ! - ఈశా ! సుప్రకాశా !

అ॥ సర్వము నీకే - యెఱకా ! సర్వేశా !॥ సర్వ॥

చ॥ 1. పాపభూయిష్టమై బరగు లోకంబుల

కాపాడవే యోకరుణాసాగర॥ సర్వ॥

2. తాపసమందారా - తగనిగర్వముతో

నలరు చంద్రిముఖి - గర్వ ముచుపరాదే॥ సర్వ॥

3. భక్తజనమందారా - పాపహరా

నీ నామం బెద దలచిన - నిఖిలపాపము లడగు॥ సర్వ॥

3. వ. అనుబంధము.

రాశ— హంసధ్వనిరాగము — ఆదితాళము.

ప॥ ఎన్నడు లభించునో - యీజన్మ తరింపగ॥ నాక॥

అ॥ ప॥ కంజదళేక్షుని పద - కమలసేవ నా॥ కెన్న॥

చ॥ 1. లీలామాత్రవిద్యోదుఁడై - లీలల బచరించెడి యా

కాళీయచుద్దనుని పద - కమలసేవ నా॥ కెన్న॥

2. సంసారసాగరమును - దరియింపఁగ జేసెడి యా

కంససూదనుని పద - కమలసేవ నా॥ కెన్న॥

3. నిత్యానిత్య వివేకియై - నిర్గుణబ్రహ్మహూ నా

సత్యస్వరూపు పద - చరణసేవ నా॥ కెన్న॥

4. వ. అనుబంధము.

రాధ — శీల్పారాగము — ఆదితాళము.

ప॥ అంతపాటి భాగ్యమా ! యీనిర్భాగ్యురాలి॥ కంత॥

అ॥ ప॥ చెంతకేరి - శ్రీహరుని సేవించి తరించు॥ నంత॥

చ॥ పతితపావను | పాపవిమోచను పదములంది

సతతంబును - గొల్పుచు - తరించు॥ నంత॥

సాక్షి—మునిజనమందారున్

ఘనగుణగణధీరున్

మనుజుల్లోకమాదారున్

మిత్ర—కడుముదమున సేవించు గనుదమ్ముల గాంచుచు

యెక్కయెక్క బాజించుచు. నీకుగొల్పి తరించు॥ నంత॥

5. వ. అనుబంధము.

రాధ— పున్నాగరాగము—ఏకతాళము.

ప॥ ఎఱుగనైతినే - నేనన్నఁడెఱుగనైతినే॥

అ॥ ప॥ చెలియా! నాగతియిట్లుగునని కలనైన॥ నేనెఱుగ॥

- చ॥ 1. తనపాదములే నా - మనముననిల్చి
యనయముసేవించు నా - కయ్యె యిట్లగునని॥ యెఱు॥
2. మానినీమనృధు సేవ - మనమునవిడువక
బూనిచేయుచున్ననా - పుణ్య మిట్లగునని॥ యెఱు॥
3. మన్నించెడి శ్రీకృష్ణుని - నెన్నుచు మోదంబున
నిన్నాఁగులు సేవించి సేవ - కిట్టిఫలంబని యెఱు॥

6. వ. అనుబంధము.

నేద — జంఝాటిరాగము — ఏకతాళము.

ప॥ సెప్పవేమె? నాకుసెప్పవేమి?

అ॥ ప॥ ఒప్పులాడివచ్చినట్టి - గొప్పసిక్కడేంగా నాకు॥ సే॥

చ॥ 1. సెప్పినంత - ఆర్చి బట్టి

ముప్పుతిప్పలాను - బెట్టివత్తు॥ సెప్ప॥

2. యెఱ్ఱిదాన - యేడుపెందుకు

బుఱ్ఱుసితక - మొడిచినత్తు॥ సెప్ప॥

3. సెప్పినంత ఆళ్ళబట్టి - సెప్పలతోడసావగొట్టి

తప్పకుండ కాళ్ళకాడ - నిప్పుడె పడవేతువేగ॥ సెప్ప॥

7. వ. అనుబంధము.

రుక్మి — ధన్యారాగము — ఏకతాళము.

ప॥ నీమహామహిమెఱుగ నాకువశమా!

అ॥ ప॥ నిఖలలోకేశ - సర్వేశ నిర్ణద్రితేజ॥ నీమ॥

సాకీ — సర్వలోక సృష్టిసీతలయకారకా

సాధుజనావనపాలకా

సతతభక్త హృన్నివాసకా

సర్వపాప వినాశకా

మీర—సాధుహృదయలోలా - రాధికాహృదయలోలా
నీచెంతనె బడియున్నను- నీసేవనేజేయుచున్న॥ నీమ॥

8. వ. అనుబంధము.

చంద్ర— నీలాంబరిరాగము— ఏకతాళము.

ప॥ ఎటుబోవునో!

అ॥ ప॥ ఈపాపము నా - కెటుపోవునో॥ ఎటు॥

చ॥ 1. ఎఱుగకపరుల - బరుషమాలాడి

యూరకగడియించిన - యీ పాపము నా॥ కెటు॥

2. ఘనపతివ్రతనని - మనమునదలఁచుచు

ఘనులనిందించిన - కల్మషమిపుడయ్యె నా॥ కెటు॥

3. నాచరితమువిని - నవ్వరెలోకులు

భీభీ యీబ్రతుకీక - కాలైనా కూడనిపాపం॥ బెటు॥

చంద్ర— 9 వ. అనుబంధము.

ఘరజురాగము—ఏకతాళము.

ప॥ తగునా! నాధా! త్వాద్వశులిటులబలుక॥ తగు॥

అ॥ ప॥ సత్సతీమణియని - నుతికెక్కిననన్నిటులన॥ తగు॥

చ॥ 1. మగఁడవై న నీమీదనె - మనముంచుకపై

జగమెఱుగనట్టి - సాధ్యయనుచు దలఁపక॥ తగు॥

2. పలుమాగులు నిటుల - బల్కి పాపంబును నా

దలపైనిఁజూచుట - ధర్మమె తమవారికి॥ తగు॥

3. గోపాలుఁడు పితకివాఁడు - మాలిని యబలామణి
 వీరలఱ్ఱోబయలుదేఱ - వెఱచినసత్పతిని నిటుల! తగు!

10. వ. అనుబంధము.

3 మా-వే— త్రోడిరాగము—వకతాళము.

ప! రాయె రాయె సిన్నదాన - రాయె రాయె కుఱ్ఱదాన! రా!
 అ! ప! రాయె రాయె సిన్నదాన - రాయె రాయె యిటిదానా! రా!

చ! 1. ఎదేపూసాడవు - యందెవడేసిమగఁడు

సందుంటెదాటెయ్య - జాలియున్నావు! రాయె!

2. పుత్తిగట్టిన మొగుడియెంట - ఒత్తేనేమంసిదే

సత్తువుపూని తనన్నా - సచ్చివట్టులొత్తావా! రాయె!

3. పైవోళ్ళునిన్నిట్టు - పడలాగుసుంటేని

నేపూరుకుంటానా - నోటగడ్డిపెట్టుకొని! రాయె!

11. వ. అనుబంధము.

2 మా-వే—యెఱుకులకాంభోజరాగము—వకతాళము.

ప! ఏంటయియేసము ఇది - యేంటే!

అ! ప! యీ-యీ-పలుకులేంటే-యీ - యీకులుకులేంటే

యీ-యీతఱుకులేంటే యీ-యీ - యల్లలేంటే! ఏంటే!

చ! 1. పతిరతనన్నావు - గతిసీవనియన్నావు

సతతమ్ము పైమగల - సరసకుజేరావు! యేంటే!

2. మగఁడుమగడంచును - వగలెన్నోజూపుచు

మగనికండ్ల కార - మట్టెజల్లేశావు! యేంటే!

3. వైయేసమేశావు - పాపానికొడిగట్టావు
వైయేదవలందరిని - భమదీరసూశావు! యో ఓ!

12. చ. అనుబంధము.

7 మా-వేళ్ళ - సింధుకమాచిరాగము - ఆదితాళము.

ప! ఎగిసెగిసితన్నగా - సిగబట్టికోయనా

అ ప! వగలాడిచెప్పవేమె? - మగంజెన్వడిదులోన! ఎగి!

చ! 1. మెడబట్టిగెంటనా - పిడిగున్నలీయనా

గమసబ్బకూతునా - కాల్చినాణెట్టనా! ఎగి!

2. గుండసిండిచేయనా - కొంతనేసిచాపనా

బండముండా నిన్నుబట్టి - పైచర్మమోలననా? ఎగి!

13. ప. అనుబంధము.

చంద్రీ— ఆనందభైరవి రాగము—ఏకతాళము.

ప! అసఘపాలన - భువనమోహన! ఆదరింపుమా! అన!

అ! ప! మనమచగున - సదృశకరణ బూనియుంఘమా; అన!

చ! 1. నీలదేహ - కలుషదనుజదాహా

కమలాలయ - హృన్నివాస - కనకచేలి అన!

2. దనుజకంఠిలుత నా - తపసిలోకవాసా

ఘనకరుణరు - గాపాశుము - నీదాసిన! అనఘ!

3. సతతము నీపద - షడ్గంబులభజియితును

గతియుంటిని - కాపాశుము - కరుణాసాగర; అన!

14. వ. అనుబంధము.

మాలి— కేదారగౌళరాగము— ఆదితాళము.

ప॥ తెలసెనా! నీకు, తెలసెనా!

అ॥ ప॥ శ్రీరమాధవునిచరితము నేటికై న॥ తె॥

చ॥ 1. కలికి యాతనిపద - కమలమందున

తలవ్రాల్చి మొక్కుము - గలుగుశుభములు! తెల॥

2. పరునిగొలువని - పాపమతులకు

దురితములునంటి - దుఃఖివార్షిధిముంచునని! తెల॥

3. ధర బతివ్రతన నెడి - గరువముంటనుకలుగు

నురుతరగబగుకష్ట - మురకవిడవనినేడు! తెల॥

15. వ. అనుబంధము.

చంద్ర—ప॥ సంతసించితిను - దేవా! నే॥ సం॥

అ॥ ప॥ నామందబుద్ధిపోగొట్టి - బోచితివని సం॥

చ॥ 1. నీనామంబెద - దలచిన

నిన్నే మదినుతి - యించిన

దురితము ల - డంగును

స్థిరయశమది - లభియించును! సం॥

2. నిన్నెప్పుడు - గీర్తించెద

నాగర్వంబెద - బోనాడెద

సాదరమతి న - న్నావుము

సాధుహృదయలోలా - సన్నునిసన్నుతలోల! సం॥

ప్రజాసదుద్దీయము

(గ్రాంథకర్త:—సోమరాజు రంగాచలరావుగారిది)

ఇందు చెప్పబడినట్లు ధిల్లీనుండి కురకలచే యవమానింపఁబడి శోధముతో బ్రతివేయఁట, విద్యాకాధకని ప్రతాపవద్రీమహారాజు దర్శనమునకై బయలుదేరఁట, ఘోషద్రీమహారాజు అడవివేటకై వచుచెందుట, యుగంధరమఁత్రీ తీర్థయాత్రలకు బయ్యట రాజ్యకేంద్రీయంబయిన తన తమ్ముని జనార్దనమఁత్రీ కమ్మనియట, రాజు యువారణిసమీపమునఁబెరింగి ధిల్లీనుండి కురకవంతు శోటకొట్టుటకై వచ్చుట యందు ప్రతాపవద్రీడు అపవీరించుచు సమయమున కెరములకు కురకవంతు బాబుద్దొంగివేయట, ప్రతాపవద్రీడు మేల్కొంది కార్యములో కరములకున్న యులకు కుంపి కురకవంతునై గవనము, మోకలు అతివమత్కారపు మాటలచే ముగిసివుక్తుకంటచే రాజును కట్టుకొనుట జనార్దనమఁత్రీ రాజును కట్టుదురన్న ముచే రేవునుండలి దింగిలుగాని బుక్కలుగాని లేకుండ యోద్ధరుచేయుట, జనాంత్రీ యోధుల యుండనివక దింగిల కురకలు మాట్లాడి అందు రాజు తెచ్చెంచుకొని గొంపోవుచుండుట, విద్యానాథుడు కాతనుగొంపోవుచుండినని తెలిసి గోదా నదులో రాజుత్వము కడవఁజేసి రాజుతోరహస్యముగా సంభాషించుట, యా త్రిజనార్దనమఁత్రీతో చెప్పుట, యుగంధరమఁతు ప్రవేశము, రాజును కురకలు తీసు తెచ్చిండుట శోటకొందికుడకుదైన్యము తెచ్చుకొని చాళివీరిగానిని రాజు నుట, వీరిగాని తమాషాలు చదివివలెను. రాజును ఏకమానులులలో తెచ్చెవని నా కల్లకల్ల ప్రతిజ్ఞచేసి దిచ్చి కానివేమమున ధిల్లీ ప్రవేశించి "ధిల్లీనులలో" కట్టుక రాజు" అని తెలివీకలవేయుచు దుఃఖము తిరుగుట, విచ్చిమాటలు అప్పుకేటం పు చేయుట. చెట్లమఁకాత్రి రాజుకొడకై మామవేమమున శోధింపుటచేసి కలకత్త ప్రవేశించి మిసమునవారికి అవకాశములు జనింపజేసి వాకరికొరని ంపవలయుట, ధిల్లీలో విచ్చివాడగు యుగంధరమి కేకలు అల్లరులు తమాషాలు చూ చుచున్నట్లు. యుగంధరమఁతు ధిల్లీప్రవేశించి అనేకమామోషాచయములన్ని కత్తు యందుతో తన శోటయిండును నీరకెట్టి వెనుకలంకారలకు ధిల్లీరాజును మూనిచ్చి యుట విద్యకట్టుకొనుట, మేల్కొందినన్ని సమయమున జోక్యముచేయుట, కేకలు కట్టెనుండి ఇంకొకరు వందనములకులకుని కుందించి మూలములను కట్టు యుట

విద్యానాథులచే, బుక్క, సెలలు, కమ్మచోలు, మొదలగు

క. చ. జ. క. ల. వ. ర. మ. య. గ.

